

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Magisterská diplomová práce

Olomouc 2023

Marek Milerski

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ
ANTROPOLOGIE

OLOMOUCKÝ KRAJ (NEJEN) Z POHLEDU SČÍTÁNÍ LIDU,
DOMŮ A BYTŮ

Magisterská diplomová práce

Sociologie

Autor: Bc. Marek Milerski

Vedoucí práce: doc. Mgr. Dan Ryšavý, Ph.D.

Olomouc 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci na téma „*Olomoucký kraj (nejen) z pohledu Sčítání lidu, domů a bytů*“ vypracoval samostatně a uvedl v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použil.

V Olomouci dne.

Podpis

Chtěl bych poděkovat panu doc. Mgr. Danu Ryšavému, Ph.D., za jeho pomoc při tvorbě mé magisterské diplomové práce. Jeho rady, zejména v praktické části, byly pro mě neocenitelné.

Anotace

Jméno a příjmení:	<i>Bc. Marek Milerski.</i>
Katedra:	Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
Studijní program:	<i>Sociologie.</i>
Studijní program obhajoby práce:	<i>Sociologie</i>
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Dan Ryšavý, Ph.D.
Rok obhajoby:	2023

Název práce:	Olomoucký kraj (nejen) z pohledu Sčítání lidu, domů a bytů
Anotace práce:	<p>Cílem práce je charakterizovat Olomoucký kraj a ukázat možnosti a meze využití dat Sčítání lidu, domů a bytů (SLDB) v této úloze. Práce se zabývá problematikou a historií krajů a Sčítáním lidu, domů a bytů v České republice. Zkoumá, jaká data jsou pro charakterizaci krajů využívána v odborné literatuře. Je navržen datový profil kraje a vytvořena jeho charakteristika Olomouckého kraje od jeho ustanovení až do roku 2022, s využitím faktorové a shlukové analýzy. Je vyhodnocen přínos dat ze sčítání lidu domů a bytů v této úloze a diskutovány limity těchto dat i jejich substituty.</p> <p>Výsledkem je zjištění, že data Sčítáním lidu, domů a bytů odborníci na úrovni krajů příliš nevyužívají. Olomoucký kraj je nejvíce podobný Zlínskému kraji a lze ho charakterizovat vysokým průměrným věkem, vysokým indexem stáří, vysokým indexem závislosti starých, nízkou hodnotou přistěhovalých a nízkou hodnotou celkového přírůstku.</p>
Klíčová slova:	Sčítání lidu, domů a bytů, kraje, Český statistický úřad,

	rešerše, demografický pohled, faktorová analýza, shluková analýza
Title of Thesis:	Olomouc Region (not only) from the perspective of the Census of Population, Houses and Dwellings
Annotation:	<p>The aim of the work is to characterize the Olomouc region and to show the possibilities and limits of using data from the Census of Population, Houses and Dwellings (SLDB) in this task. The thesis deals with issues and the history of regions and the Census of Population, Houses and Apartments in the Czech Republic. It examines what data are used for the characterization of regions in professional literature. A data profile of the region is designed and its characteristics of the Olomouc Region are created from its establishment until 2022, using factor and cluster analysis. The contribution of data from the census of houses and flats in this task is evaluated and the limits of these data and their substitutes are discussed.</p> <p>The result is the finding that experts at the regional level do not make much use of data from the Census of Population, Houses and Apartments. The Olomouc Region is most similar to the Zlín Region and can be characterized by a high average age, a high index of old age, a high index of dependency of the elderly, a low value of immigrants and a low value of the total increase.</p>
Keywords:	population and housing census, regions, Czech statistical office, literature review, demographic perspective, factor analysis, cluster analysis
Názvy příloh vázaných v práci:	<p>PŘÍLOHA I: SLDB –Přehled kategorií a datových sestav</p> <p>PŘÍLOHA II: Bibliografický soupis odborných článků</p> <p>PŘÍLOHA III: Vývoj témat analýz</p> <p>PŘÍLOHA IV: Přehled zdrojů dat využívaných k popisu kraje</p>

Počet literatury a zdrojů:	61
Rozsah práce:	106 s. (160 540 znaků s mezerami)

Obsah

Úvod	8
TEORETICKÁ ČÁST PRÁCE	9
1 Kraje v České republice	9
1.1 Veřejná správa a její organizace	9
1.1.1 Státní správa z pohledu územních celků	10
1.1.2 Samospráva z pohledu územních celků	10
1.2 Kraje jako vyšší územní samosprávné celky	11
1.2.1 Období let 1948 až 1960	12
1.2.2 Období let 1960 až 1990	12
1.2.3 Období let 1990 až 2000	13
1.2.1 Období let 2000 až po současnost	14
1.2.2 Územní vývoj krajů a územní vývoj Olomouckého kraje	18
1.3 Kraj jako jednotka statistického šetření	21
1.3.1 Statistická územní jednotka NUTS	22
1.3.2 Kraj jako územní statistická jednotka	23
1.3.1 Vybrané statistiky s rozlišením dle krajů	24
2 Sčítání lidu, domů a bytů	28
2.1 Historie	28
2.1 Legislativa	31
2.2 Klíčové znaky a cíle Sčítání lidu, domů a bytů	32
2.3 Přehled dat Sčítání lidu, domů a bytů	34
PRAKTICKÁ ČÁST PRÁCE	37
3 Metodika	37

4	Analýza regionů z pohledu demografického.....	40
4.1	Výběr z odborných článků	41
4.2	Shrnutí poznatků o odborných člancích	64
4.3	Shrnutí poznatků o charakteristikách kraje a zdrojích dat	67
4.4	Shrnutí poznatků o použitých metodách.....	69
5	Návrh profilu pro hodnocení Olomouckého kraje	74
6	Charakteristika Olomouckého kraje a jeho komparace s ostatními kraji.....	75
7	Vyhodnocení přínosu SLDB k popisu krajů.....	84
8	Diskuse	88
	Závěr.....	90
	Literatura a zdroje	91
	Seznam zkratk.....	100
	Seznam obrázků a grafů	102
	Seznam tabulek.....	103
	Seznam příloh.....	105
	PŘÍLOHA I: SLDB – PŘEHLED KATEGORIÍ A DATOVÝCH SESTAV.....	106
	PŘÍLOHA II: BIBLIOGRAFICKÝ SOUPIS ODBORNÝCH ČLÁNKŮ.....	113
	PŘÍLOHA III: VÝVOJ TÉMAT ANALÝZ	117
	PŘÍLOHA IV: PŘEHLED ZDROJŮ DAT VYUŽÍVANÝCH K POPISU KRAJE	119

ÚVOD

Tato práce se zaměřuje na problematiku využití dat ze Sčítání lidu, domů a bytů při charakterizaci krajů. **Cílem práce** je charakterizovat Olomoucký kraj a ukázat možnosti a meze využití dat Sčítání lidu, domů a bytů (SLDB) v této úloze.

V teoretické části práce jsou detailně představeny klíčové pojmy, které slouží jako základ pro následnou praktickou část. Mezi tyto klíčové pojmy patří konkrétně vymezení krajů jako vyšších samosprávních jednotek a statistických jednotek, a také podrobný popis Sčítání lidu, domů a bytů

Praktická část práce se věnuje analýze používaných dat a metodik v odborné literatuře s důrazem na charakterizaci krajů. Tato část má za cíl odpovědět na otázku, jaká data jsou běžně využívána při popisu regionů a jak jsou integrována do analýz.

Na základě studia odborných článků z oblasti sociologie, demografie a sociální geografie za období 2000–2022 je navržen datový profil pro charakterizaci kraje. Poté je provedena samotná charakteristika Olomouckého kraje a jeho srovnání s ostatními kraji v ČR, využívající statistická data z Krajských ročenek ČSÚ za rok 2022.

Data jsou zpracována pomocí programu Statistica kombinací faktorové a shlukové analýzy, což umožňuje strukturovaný přístup k vyhodnocení a prezentaci dat a zvyšuje přehlednost a interpretovatelnost výsledků. Analýza Olomouckého kraje slouží také jako příklad pro demonstraci využitelnosti dat z SLDB pro charakterizaci kraje. Práce obsahuje dále vyhodnocení přínosu SLDB a diskusi, která se zaměřuje na limity těchto dat a zdroje, které pro daný účel využívají odborníci.

TEORETICKÁ ČÁST PRÁCE

V teoretické části jsou představeny klíčové pojmy, které jsou dále využity v praktické části. Jedná se především o vymezení krajů, popis Sčítání lidu, domů a bytů. Následně jsou v analýze zhodnoceny současné publikace a články, zaměřující se na využití Sčítání lidu, domů a bytů při charakteristice různých krajů.

1 KRAJE V ČESKÉ REPUBLICE

První kapitola teoretické části práce vymezuje kraje v České republice. Aby tak mohlo být učiněno, je zde nejprve přestavena veřejná správa. Je tomu proto, že kraje vedle státní správy v přenesené působnosti vykonávají též veřejnou správu ve vlastní působnosti, kdy se jedná o samosprávu.

1.1 Veřejná správa a její organizace

Termín veřejná správa je znám zřejmě každému čtenáři. I když je tento pojem běžně užíván, neexistuje jednotný právní předpis, který by jej upravoval. Také existuje nespočetné množství různých definic daného pojmu. Dle Pekové a kol., (2012) je veřejná správa souhrn různých institucí, které činnost veřejnou vykonávají, a to přímo či zprostředkovaně. Ve své podstatě jsou to různé orgány, které mají různou odpovědnost i různé činnosti, které jsou vykonávány v rozsahu určité politiky dané země. Tato politika je upravena různými zákonnými a podzákonnými předpisy.

Při pohledu do české legislativy je možné uvést, že veřejnou správu definuje a upravuje řada předpisů. V první řadě se jedná o Ústavu České republiky. Následují různé kompetenční zákony, jako je např. zákon o zřízení ministerstev

a jiných ústředních orgánů. Tento zákon definuje strukturu a působnost orgánů ústřední správy. Poté je důležitý ústavní zákon, na základě, kterého vznikly všechny vyšší územní samosprávné celky.

V naší zemi existuje tzv. model spojené veřejné správy, ve kterém kraje a obce realizují nejen samosprávu, ale i státní správu v přenesené působnosti. Tento model platí od roku 2002. (Provazníková, 2015).

1.1.1 Státní správa z pohledu územních celků

Státní správa je ta oblast správy veřejné, kterou realizuje stát. Tato činnost je tedy realizována buď to orgány státními, nebo jinými orgány. Tedy takovými orgány, na které stát výkon těchto činností přenesl, tj. svěřil jim je (Provazníková, 2015). Jedná se tedy o přímé či nepřímé vykonavatele. V tomto případě se jedná o přímé vykonavatele státní správy. Nepřímí vykonavatelé jsou kraje (rada, krajský úřad, jiné orgány kraje), obce (obecní úřad a jiné), právnické a fyzické osoby práva soukromého (Peková a kol., 2012).

Realizace správy státní se označuje mimo jiné i jako přenesená působnost. Samosprávné kraje, při výkonu přenesené působnosti, jsou zároveň územními správními jednotkami.

1.1.2 Samospráva z pohledu územních celků

Samosprávu také označujeme jako samostatnou působnost. Samospráva . se obecně člení do tří skupin, a to na zájmovou, územní nebo věcnou. . Jak je možné vyvodit z tématu mé práce, je zde klíčová územní samospráva. Obecní samosprávu realizují obce (základní územní samosprávné celky), . kraje (vyšší územní samosprávné celky). Jejich smyslem je hájit zájmy obyvatel. Občanům je také nabízena možnost se na řízení a kontrolování veřejné správy

v rámci pozemní samosprávy podílet. Konkrétně tedy občané mají přístup k informacím o veřejných záležitostech na území kraje. K řízení krajů se mohou vyjadřovat (např. tak mohou činit u rozpočtu). V neposlední řadě platí, že obyvatelé daného území se mohou aktivně zapojit do činnosti veřejné správy, a to formou účasti v různých územních poradních orgánech. Obyvatelům krajů jsou poté nabízeny různé veřejné statky, a to na regionální a lokální úrovni. Jsou to statky, které jedinci požadují, i ze kterých mají nějaký užitek (Vedral, 2006).

Primárními třemi zákony jsou zákon o obcích, zákon o krajích a zákon o hlavním městě Praha. V následující části je pozornost zaměřena na samotný kraj, jako územní samosprávný celek.

1.2 Kraje jako vyšší územní samosprávné celky

Základním rysem kraje je jeho území. Každý kraj má své vymezené území, které je odděleno od ostatních svými hranicemi. Veškeré obce jsou součástí určitého kraje (Horník, Kuš, 2016).

Kraj je také územním společenstvím občanů. Občanem kraje je následně fyzická osoba, která je státním občanem České republiky a je přihlášená k trvalému pobytu na jeho území (Fiala, Langhamrová, 2014).

Hranice mezi kraji vytváří dle Burdy (2016) různé bariéry. V první řadě je to bariéra mentální, kdy existuje bariéra spolupráce různých aktérů. Poté jsou to bariéry faktické a linie diskontinuity. Ty stěžují propustnost a vzájemnou spolupráci subjektů z obou stran, a to z důvodů institucionálních, administrativních a sociálních. Pro vznik regionální identity jsou klíčové právě hranice regionu včetně reliktních. V posledních letech je však v České republice patrná stabilizace a posilování správních hranic. Děje se tak i v oblastech,

kde hranice v minulosti neexistovaly (Kraj Pardubický, Královéhradecký a Vysočina). Postupně také dochází k odstranění reliktních hranic, tedy hranic dřívějších krajských celků nebo zemských hranic. Vliv na to má také demografický vývoj, jako je stárnutí obyvatel, generační obměna, vymírání generací a jiné.

Zařazení krajů do struktury veřejné správy v České republice korelovalo s vývojem ve většině Evropských zemí. Zde však již tento vývoj byl patrný cca od 70. let minulého století. V těchto zemích docházelo k posilování správních a vládních institucí, které stály z pohledu členění na úrovni mezi státem a obcemi (Burda, 2016).

Členění krajů na našem území procházelo postupně změnami. Vývoj lze rozdělit do několika následujících období.

1.2.1 Období let 1948 až 1960

V roce 1948 byl přijat zákon č. 280/1948 Sb., o krajském zřízení, který zrušil země Čechy, Moravu a Slezsko jako samosprávné celky a v § 2 ustanovil na území dnešní České republiky **13 krajů**: kraj Pražský, kraj Českobudějovický, kraj Plzeňský, kraj Karlovarský, kraj Ústecký, kraj Liberecký, kraj Hradecký, kraj Pardubický, kraj Jihlavský, kraj Brněnský, kraj Olomoucký, kraj Gottwaldovský, kraj Ostravský (Zákon č. 280/1948 Sb.). V roce 1949 až 1960 byla provedena socio-geografická regionalizace (Burda, 2014).

1.2.2 Období let 1960 až 1990

V roce 1960 vešel v platnost zákon č. 36/1960 Sb., o územním členění státu, na základě, kterého vznikla samostatná územní jednotka Praha (§ 2) v českých zemích **7 velkých krajů**: Kraj Středočeský, Kraj Jihočeský, Kraj Západočeský,

Kraj Severočeský, Kraj Východočeský, Kraj Jihomoravský, Kraj Severomoravský (Zákon č. 36/1960 Sb.).

1.2.3 Období let 1990 až 2000

Kraje a okresy vymezené v roce 1960 se však po pádu komunistického režimu ukázaly jako nedostačující pro demokratický stát, tedy z pohledu výkonu samosprávy. Po roce 1990 se tedy vláda vrátila dle Burdy (2016) k tehdejší vývojové přirozené trajektorii ze socialistické éry, i když v tomto původním rozdělení ze socialistické éry existovalo jedno centrum, kterému byly ostatní jednotky podřízené. Další výraznou odlišností je to, že v takovém to socialistickém rozdělení neexistovala žádná samospráva. Všechny realizované činnosti a aktivity měly povahu státní správy.

V roce 1990 byl přijat Ústavní zákon, kterým se mění a doplňuje Ústava Československé socialistické republiky, a ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci, a kterým se zkracuje volební období národních výborů, čl. I a III., § 72 zákona o obcích, který zrušil orgány „velkých“ krajů. Názvy tehdejších krajů zůstaly (včetně jejich sídel): Středočeský kraj, Jihočeský kraj, Západočeský kraj, Severočeský kraj, Východočeský kraj, Jihomoravský kraj, Severomoravský kraj. Praha zůstala dále samostatným celkem (Ústavní zákon č. 294/1990 Sb.). Ústava České republiky v článku 99 předpokládala vznik krajů jako vyšších územních samosprávných celků. V článku 100 definovala územní samosprávné celky jsou „územními společenstvími občanů, která mají právo na samosprávu“ a v článku 101 stanovila, že „vyšší územní samosprávný celek je samostatně spravován zastupitelstvem“ (1/1993 Sb.).

1.2.1 Období let 2000 až po současnost

K 1. lednu 2000 byly vytvořeny nové kraje jako vyšší územně samosprávné celky na základě ústavního zákona 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků.

Samosprávnost získaly kraje na základě zákona č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), který nabyl účinnosti od 12. 11. 2000 (Ústava České republiky, . článek 101, odstavec 2).

Důvody k dokončení procesu ustavení vyšší územní správy v roce 2000 byly dle Burdy (2014) především změny na domácí politické scéně a proces přistoupení k Evropské unii. I když kraje tedy vznikly v roce 2000, začalo se formovat současné rozdělení již v první polovině minulého století. (Příkladem je např. návrh na župní členění, který byl předložen v roce 1920 (Burda, 2014), . ale nebyl realizován.)

Podle zákona č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), který nabyl účinnosti od 12. 11. 2000, je kraj veřejnoprávní korporací. Kraji jsou svěřeny veřejné úkoly a vyznačuje se právní subjektivitou. Tento zde sledovaný článek veřejné správy vystupuje v právních vztazích svým jménem a nese odpovědnost z těchto vztahů vyplývající (Vavrochová & Kruš, 2012). Kraj má také majetkový základ, . tzn., že má určitý rozpočet, se kterým hospodaří. Rozpočet kraje neboli tzv. územní rozpočet je součástí finančního systému územní samosprávy, . který dohromady s finančním systémem státu (státní rozpočet) tvoří rozpočtovou soustavu. Soustavu rozpočtů lze chápat jako soustavu peněžních fondů, kterou můžeme rozdělit na soustavu veřejných rozpočtů a soustavu mimorozpočtových fondů (Pavlík a kol., 2014).

Samotný rozpočet kraje je možné označit za peněžní fond soustřeďující různé druhy veřejných příjmů, které jsou používány na financování veřejných statků, zajišťovaných z municipálního veřejného sektoru nebo nakupovaných u soukromého sektoru. Kraje tedy hospodaří samostatně, musí se však řídit podmínkami, které jsou stanovené zákony (Vavrochová & Kruš, 2012).

Jako orgán byla nově zřízena zastupitelstva (Ústava České republiky, článek 101, odstavec 2). Volby do zastupitelstev upravil zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů. Praha získala pravomoci obce a současně i kraje na základě zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze.

Zákon 347/1997 Sb. stanovil názvy krajů a vyčlenil jejich území výčtem jejich okresů. Území ČR tak bylo rozděleno na Hlavní město Prahu a 13 krajů, celkem tak 14 vyšších územních samosprávných celků, přičemž toto geografické členění krajů odpovídá zhruba členění z let 1948–1960.

Avšak za dané období došlo dvakrát k **přejmenování krajů**. K 31. květnu 2001 byl novelou ústavního zákona č. 176/2001 Sb. přejmenován Budějovický kraj na Jihočeský kraj, Jihlavský kraj na Vysočinu, Brněnský kraj na Jihomoravský kraj a Ostravský kraj na Moravskoslezský kraj (Zákon č. 176/2001 Sb., čl. I). Následně k 1. srpnu 2011 byl ústavním zákonem č. 135/2011 Sb. byl pojem „Vysočina“ změněn na „Kraj Vysočina“ (Zákon č. 135/2011 Sb., čl. II). Došlo také ke geografickým změnám krajů (kap. 1.2.2).

Další výrazný milník v moderní historii krajů byl učiněn v roce 2003, kdy byly s účinností od 1. 1. z organizačního členění veřejné správy odstraněny okresní úřady (zákon č. 320/2002 Sb., o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů). Jejich veškerá aktivita a s tím spojené kompetence byly přeneseny na obce s rozšířenou působností (které nově

vznikly) a na krajské úřady, jako orgány krajů. Tímto krokem došlo k dalšímu rozšíření kompetencí a významu zde sledovaných krajů. I když se předpokládalo, že tento čin bude mít pozitivní vliv na ekonomický vývoj, nestalo se tak (Kostecký, Patočková & Vobecká, 2007).

Tehdejší územní členění České republiky mělo dle některých autorů **nedostatky**. Jak uvádí Důvodová zpráva k zákonu č. 51/2020 Sb., o územně správním členění státu, v důsledku realizace reformních kroků v oblasti územně správního členění státu z let 1997–2003 zůstaly součástí právního řádu České republiky **dvě koncepčně odlišná členění státu**. (Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 2019).

Vymezení krajů vycházelo ze zákona č. 347/1997, o vytvoření vyšších územních samosprávních celků (VÚSC), neboli samosprávných krajů. Kromě toho však stále ještě duálně existovaly kraje vytvořené podle zákona č. 36/1960 Sb., o územním členění státu, které byly používány např. pro vymezení působnosti krajských a okresních soudů. Zákon č. 36/1960 Sb., o územním členění státu byl zrušen k 1. 1. 2021 (Český statistický úřad, 2016).

Hlavním problémem byla absence koncepčně jednotného všeobecného územně správního členění státu. Jedno z těchto členění upravoval zákon č. 36/1960 Sb., o **územním členění státu**, který členil ČR na 7 krajů (hlavní město Prahu definuje jako samostatnou územní jednotku) a 76 okresů. Území krajů bylo dle tohoto zákona definováno prostřednictvím území okresů. (Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 2019). Druhé členění představovalo **územní působnost úřadů**, soudů, státních zastupitelství a dalších státních orgánů a bylo upraveno zvláštními předpisy a definováno buď vlastním výčtem obcí definujícím území správního obvodu, ve kterém vykonávají státní správu (např. územní finanční orgány) nebo pak častěji odkazem na okresy podle zákona

o územním členění státu (Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 2019). Dle Koudelky (2007) nebylo dané rozdělení na kraje a okresy zcela nejlepším krokem. Dle autora je tomu tak **z pohledu čerpání finančních podpor** z rozpočtu Evropské unie. Ta poskytuje podporu v rámci strukturálních fondů. V návaznosti na strukturální fondy je totiž od roku 2003 definováno 8 regionů úrovně NUTS 2 dle klasifikace Rady Evropského Společenství, která je platná pro členské státy EU (Nomenclature of territorial units for statistics, 2022). Jsou to tedy větší regiony, než je kraj, jejich počet obyvatel je od 800 000 až po 3 000 000 obyvatel (Koudelka, 2007).

O otázce vhodnosti zavedení krajů hovoří i Ryšavý a kol., (2015). Zde autor hovoří o tom, že velká část veřejnosti stále neví, zda vytvořené regiony v podobě krajů byly úspěchem či spíše neúspěchem. Je to patrné nejen z průzkumů, . ale také z nízké volební účasti v krajských volbách. Výrazně více **občané důvěřují obecním zastupitelstvům**. To je problém, neboť v současnosti se krajské úřady snaží o rozvoj svého regionu a toho je možné dosáhnout jen růstem obyvatel v kraji, jejich ekonomickým vývojem, pozitivními demografickými trendy a regionální identitou atd. Proto je nutné dle Burdy (2016) zakotvení krajů nejen v rovině institucionální, ale také na úrovni obyvatel. Tedy v oblasti jejich myšlení a uvažování.

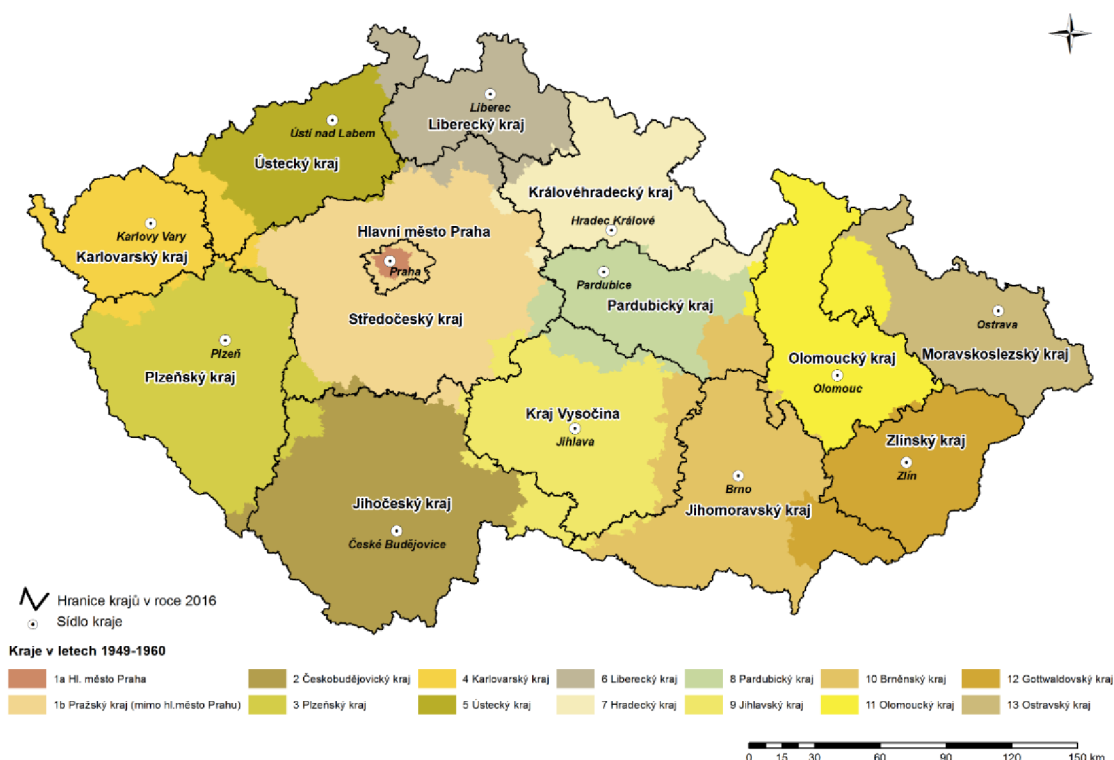
Dle Chromého (2003) se kraje již ukotvily v mysli obyvatel a je zde patrná určitá regionální identita. Je to dáno tím, že kraje mají své značky a určité symboly, které jsou reprodukovány. Postupně se tak děje i v kraji, který byl dlouhou dobu chápán jako uměle vytvořený a nesmyslný a byly zde patrné dezintegrační tendence (Vysočina). Cílem všech krajů je zaměřit se na všestranný rozvoj svého svěřeného území a na uspokojování potřeb občanů. Kraj nepůsobí izolovaně, ale jeho činnost je navázána na spolupráci mezi ostatními kraji,

a mezi krajem a obcemi a mezi krajem a státem. Tyto činnosti v rámci kraje vykonávají krajské orgány (Chromý, 2003).

1.2.2 Územní vývoj krajů a územní vývoj Olomouckého kraje

Následující obrázky prezentují územní vývoj krajů.

Obrázek 1 Porovnání území současných krajů s kraji platnými v letech 1949-1960

Zdroj: ČSÚ, 2016.

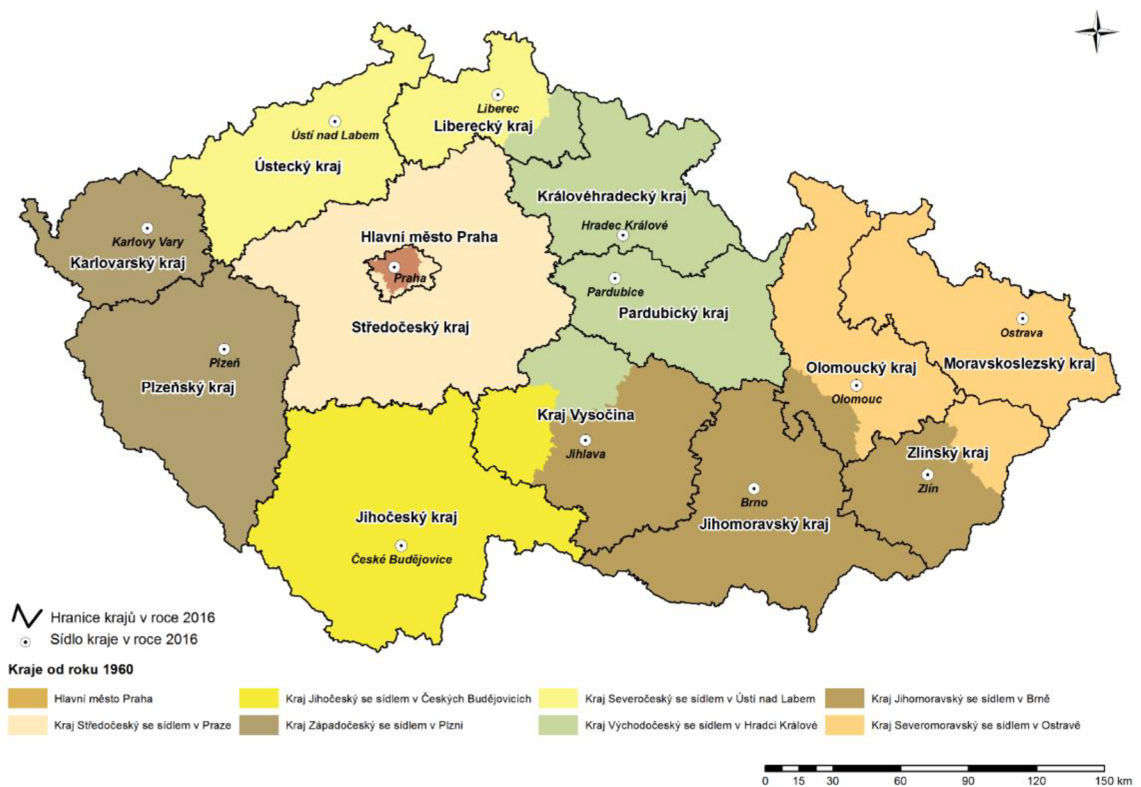
Současná podoba krajů se v hrubých rysech shoduje s návrhem župního rozdělení z roku 1920 či rozdělením v letech 1949–1960 (Burda, 2014). (Obrázek 1) K 1. lednu 2005 bylo přesunuto 25 obcí z kraje Vysočina do Jihomoravského kraje a tři obce (Huzová, Moravský Beroun, Norberčany) z Moravskoslezského kraje do Olomouckého kraje na základě zákona č. 387/2004 Sb., o změnách hranic krajů (zákon č. 387/2004 Sb., § 1 a 2). Z obrázku je patrné, že řada obcí z Vysočiny

dříve patřila do Jihomoravského kraje a řada obcí z Moravskoslezského kraje byla součástí Olomouckého kraje.

V roce 1949 vznikly vojenské újezdy za účelem obrany státu na základě zákona č. 169/1949 Sb., o vojenských újezdech, který v § 1 umožnil měnit hranice krajů tak, aby vojenský újezd patřil vždy jen do jednoho kraje. (Obrázek 1)

K 1. 1. 2016 v souvislosti se zmenšením území vojenských újezdů přešla na základě zákona č. 15/2015 Sb., o hranicích vojenských újezdů některá katastrální území Karlovarského kraje do Ústeckého kraje, z Jihomoravského do Olomouckého kraje, a naopak z Olomouckého do Moravskoslezského kraje (zákon č. 15/2015 Sb., § 1 až 7).

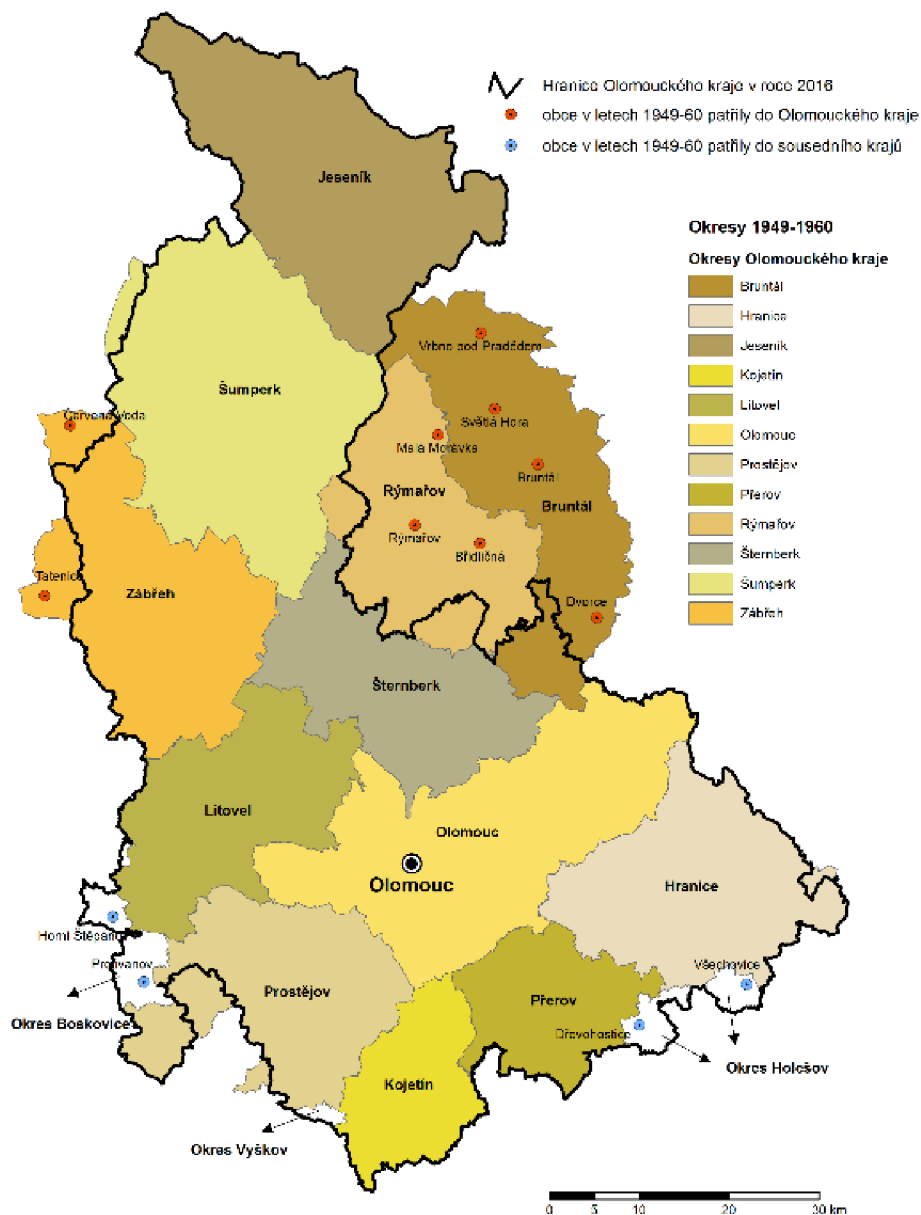
Obrázek 2 Porovnání území současných krajů s kraji platnými od roku 1960

Zdroj: Krajská správa ČSÚ v Jihlavě, 2016.

V této práci zkoumaný Olomoucký kraj představuje vyšší územní samosprávný celek. I když stojí mezi vládou a obcemi, není v oblasti samosprávy podřízen vládě a nadřizen obcím (Hendrych a kol., 2006).

Obrázek 3 Porovnání území Olomouckého kraje v roce 2016 a Olomouckého kraje platného v letech 1949–1960

Zdroj: Krajská správa ČSÚ v Olomouci, 2020.

Olomoucký kraj nese svůj název po svém centrálním městě Olomouci již od roku 1948, zatímco Brněnský byl přejmenován na Jihomoravský a Ostravský na Moravskoslezský.

1.3 Kraj jako jednotka statistického šetření

Jak uvádí Burzová (2010), ke statistickým databázím se lidé začali postupně uchylovat od 19. století, a to s cílem vysvětlit různé jevy sociálního světa. Postupem času se tedy začala prezentovat různá fakta, lidé se začali zařazovat do různých příhodných kategorií. Jak uvádí Hacking (1991), s tím souvisela i nutnost zřídit a vynalézt systémy sčítání a jiné způsoby sběru dat o lidech. Tyto systémy však dle autora změnilы způsoby, jakým dnešní společnost přemýšlí a popisuje blízké. Také ovlivňuje ve velké míře i to, jak lidé smýšlí. Obdobného názoru je zde i Urla (1993), který uvádí, že statistiky, pravděpodobnosti, čísla se prolínají skrze sociální svět, především je tomu tak v době, kdy dochází k popisu národů, regionů a jejich obyvatel.

Kraje v tomto ohledu představují územní statistickou jednotku sloužící k popisu sociální reality. Jsou statistickou jednotkou klasifikace NUTS (Nomenclature of territorial units for statistics, 2022). Jako jednotka jsou využívány v řadě statistik, jak je dále blíže popsáno v následujících podkapitolách.

Statistiky se těší oblibě v diskusích veřejného charakteru. Nejsou využívány jen ve vědeckých pracích a v diskusích odborníků, ale i v diskusích laiků, v médiích atd. Z toho lze vyvodit, že jejich využití je široké a frekventované a je smysluplné např. zkoumat, jak věrohodně sociální realitu kraje popisují. Dle Fialy a Langhamrové (2014) se vývoj obyvatel v každém kraji může totiž výrazně lišit od celostátních trendů.

1.3.1 Statistická územní jednotka NUTS

Z pohledu statistiky a různých srovnání se kraje označují zkratkou NUTS 3. Uvedená zkratka NUTS pochází z francouzského La Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques. V českém podání se jedná o statistickou územní jednotku nebo také o statistický region Evropské unie. Dané území bylo definováno Statistickým úřadem Evropské unie. Jejich cílem je statistické šetření, porovnání jednotlivých ekonomických ukazatelů atd. NUTS je postaven na několika principech. Respektuje členění daného členského státu a je možné zde rozeznat normativní regiony a funkční regiony. Normativní jsou vytvořeny politickou vůlí. Díky NUTS je tak možné vzájemné porovnání, a to i bez ohledu na různou kulturu, historii, celkový počet obyvatel atd. Funkční regiony jsou vytvořeny na základě požadavků analytických. Vznikají tedy seskupením různých území. NUTS však bere ohled na obecné charakteristiky daného regionu např. dle převládající činnosti (těžba) (Nomenclature of territorial units for statistics, 2022).

Systém NUTS vznikl již v 60. letech minulého století. Následně až v roce 1988 byl tento pojem zasazen do Nařízení Rady č. 2052/88 o úkolech strukturálních fondů. V té době však ještě nemělo NUTS téměř žádný smysl. Změna nastala až v roce 2003, kdy byla vytvořená klasifikace zasazena do nařízení Rady Evropského Společenství č. 1059/2003. Od té doby začaly být nařízení platná pro členské státy (Nomenclature of territorial units for statistics, 2022). Smyslem zavedení NUTS bylo neumožnit měnit hranice regionů ve státech.

NUTS se člení od 0 do 5. Přitom kraje představují, jak již bylo uvedeno, NUTS 3. Z čehož lze vymezit, že v České republice existuje 14 těchto regionů. Tato úroveň představuje v České republice (spolu s 8 umělými regiony NUTS 2 vytvořenými

pro implementaci Kohezní politiky EU) hlavní prostorový rámec regionální politiky.

Obrázek Mapa regionů NUTS II a NUTS III (krajů)

Zdroj: Národní ústav pro vzdělávání, 2022.

1.3.2 Kraj jako územní statistická jednotka

Kraj jako statistická jednotka je stanoven zákonem č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, který uvádí, že soustavu územních prvků tvoří mimo jiné: oblast, kraj, okres a obec (§ 20a, odst. 5, písm. a). Technické členění státu, tzn. dělení území obcí na katastrální území stanoví zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon). „Území kraje je dáno výčtem okresů. Území krajů jsou skladebná do příslušné oblasti a beze zbytku ji vykrývají“ (Český statistický úřad, 2016).

Číselník krajů a okresů byl používán do 31. 12. 1999. Od 1. 1. 2000, kdy vstoupila v ČR v platnost Klasifikace územních statistických jednotek CZ-NUTS, byl nahrazen touto klasifikací používanou v EU, která navázala na nově vzniklé kraje (NÚV, 2003). Kraj v současnosti představuje statistickou územní jednotku na úrovni NUTS 3. „Statistická klasifikace je ztotožněna s územním vyjádřením proku Kraj“ (Český statistický úřad, 2016).

Správce číselníku Kraj 0100 a klasifikace 0092 je ČSÚ (Český statistický úřad, 2016). Popisné a grafické údaje o prvku Kraj jsou ze základního registru Registr územní identifikace, adres a nemovitostí (RÚIAN), který je referenčním zdrojem. Editorem těchto lokalizačních údajů územního prvku Kraj je správce základního registru veřejné správy RÚIAN, Český úřad zeměměřický a katastrální. „*Grafika prvku Kraj je ve statistické produkci odvozena od vrstvy polygonů statistických obvodů*“. Kraj leží na jednom souvislém území (Český statistický úřad, 2016).

Kraj (číselník 0100) je provázán s číselníkem okres a s číselníkem klasifikace územních statistických jednotek. Číselník kraje má odlišné kódy od kódů RÚIAN. Atributem číselníku kraj je také kód NUTS 3 a kód RÚIAN (Český statistický úřad, 2016).

Jak bylo již uvedeno, pro vymezení působnosti krajských a okresních soudů bylo určitou dobu používáno členění území dle zákona č. 36/1960 Sb. Toto členění bylo obsahem RÚIAN jako prvek „Kraj 1960“ do 31. 12. 2001 (Český statistický úřad, 2016).

1.3.1 Vybrané statistiky s rozlišením dle krajů

Sociodemografickým popisem krajů se zabývají nejrůznější statistiky, a to např. Eurostatu, Českého statistického úřadu, Ministerstva práce. Zde jsou blíže popsány vybrané statistiky, které jsou dostupné v rozlišení dle krajů.

Český statistický úřad (ČSÚ) má prim v této oblasti. Nabízí nejrozsáhlejší datovou bázi. Data získává především pomocí vlastních statistických zjišťování, Sčítání lidu, domů a bytů pomocí průběžného využívání informací datovýchází dalších institucí.

Na regionální úrovni se ČSÚ zaměřuje na mnoho ukazatelů, mezi něž se řadí především informace k cenám, cestovnímu ruchu, cizincům, dopravě, ekonomickým subjektům, regionálním účtům, HDP, informačním technologiím, lesnictví, ke mzdám a nákladům práce, k obyvatelstvu, ke vzdělávání, zaměstnanosti a nezaměstnanosti atd. (Český statistický úřad, 2022). Kromě toho jsou každý rok vydávány krajské ročenky. Dále je z pohledu krajů důležité také Výběrové šetření pracovních sil.

Regionální databáze ČSÚ se označuje jako KROK. Tato datová báze nese kolem 1200 ukazatelů. V rámci regionů jsou časové řady vedeny od roku 1995. Zde jsou uvedeny informace v rámci 29 kapitol (Český statistický úřad, 2022).

Regionální účty jsou *„regionální specifikací národních účtů. Používají stejnou koncepci a definice jako účty za národní hospodářství.“* Základní rámec postupu sestavování regionálních účtů určuje Metodika ESA (Evropský systém účtů). Regionálními celky dle klasifikace jsou tříděny dle úrovně NUTS 2 – regiony soudržnosti a NUTS 3 – kraje. *„Regionální účty jsou založeny na transakcích jednotek, které jsou rezidenty na území regionu. Pokud informace za místní jednotky, které jsou rezidenty na daném území, nejsou dostupné, používá se rozdělovací klíč blízký měřenému ukazateli pro alokaci údaje za vyšší úroveň (podnik, národní hospodářství)“.* V jejich rámci jsou k dispozici tyto makroekonomické ukazatele za jednotlivé regiony: *„hrubá přidaná hodnota, hrubý domácí produkt, tvorba hrubého fixního kapitálu, ukazatele zaměstnanosti (zaměstnanci, zaměstnané osoby, odpracované hodiny, náhrady zaměstnancům) a účty sektoru domácností pro alokaci disponibilního důchodu (účet rozdělení prvotních důchodů, účet druhotného rozdělení důchodů)“* (Český statistický úřad, 2023, A). Zpracovatelem těchto makroekonomických ukazatelů členěných dle regionů je Český statistický úřad.

Výběrové šetření pracovních sil poskytuje informace o zaměstnanosti nezaměstnanosti. Zde jsou informace prezentovány na základě pracoviště či bydliště. Výběrové šetření pracovních sil je realizováno ČSÚ kontinuálně od roku 1992. Proti běžnému výkaznictví umožňuje *„kvalifikovaně odhadnout výši zaměstnanosti v organizacích a firmách včetně samostatné činnosti osob podnikajících podle živnostenského zákona a dalších právních norem“*. Sleduje zaměstnanost dle: pohlaví, věku a kvalifikace, odvětví a charakteru zaměstnání dotazovaných. Jeho součástí je sběr také dalších údajů: výše odpracované doby, souběh více zaměstnání a mobilita pracovních sil. Šetření poskytuje také *„informace o celkové nezaměstnanosti a jejím charakteru, o struktuře nezaměstnaných z hlediska sociálního, profesního, kvalifikačního, délky trvání nezaměstnanosti atd.“* Data jsou dostupná jako čtvrtletní, roční a jako dlouhodobé časové řady (Český statistický úřad, 2023d) Hlavním cílem šetření je získání dat pro analýzu trhu práce z různých hledisek, především ekonomických, sociálních a demografických. Výstupy šetření slouží dále také společně s údaji Ministerstva práce a sociálních věcí o vývoji na trhu práce jako podklady pro rozhodování vládních institucí *„odpovědných za usměrňování sociální a zaměstnanecké politiky“*. Výsledky šetření také mohou sloužit ke komparaci mezi členskými státy EU, neboť je šetření realizováno dle jednotné metodiky (Český statistický úřad, 2023d).

Šetření je prováděno dlouhodobým dotazováním tazatelů ČSÚ ve vybraných domácnostech. Vzhledem k tomu, že se *„situace na trhu práce rychle mění a podléhá sezónním vlivům, sledují se údaje za stejnou domácnost v delším časovém období. Tazatel oslovuje vybranou domácnost opakovaně vždy po třech měsících, a to celkem pětkrát. Se členy domácností pak vyplní elektronický dotazník na tazatelském notebooku (resp. tabletu) nebo papírový dotazník. V jednom bytě může žít více samostatně hospodařících domácností, proto se dotazník vyplní za každou jednotlivou domácnost“*. Výběr bytů (domácností) je náhodný. Např. v roce 2020 bylo takto dotázáno necelých 23 tisíc

jednotlivých bytů a získány odpovědi od více než 49 tisíc osob. Výsledky jsou publikována na webu ČSÚ (Český statistický úřad, 2023d).

Ministerstvo práce a sociálních věcí na krajské úrovni (NUTS 3) poskytuje široké množství informací o zaměstnanosti a nezaměstnanosti. Nutno podotknout, že informace jsou vypočteny dle jiné metodiky. Informace poskytuje ministerstvo dle bydliště nezaměstnaného.

2 SČÍTÁNÍ LIDU, DOMŮ A BYTŮ

Jak je patrné z předešlé kapitoly, v rámci analýzy krajů je možné využívat různá data a statistiky. V následující části této kapitoly stojí v popředí zájmu Sčítání lidu, domů a bytů, coby zdroj informací o statistických jednotkách v podobě NUTS 3.

2.1 Historie

Historie Sčítání lidu, domů a bytů má dalekosáhlou historii. První pravidelné soupisy obyvatel se totiž realizovali již v 18. století. Nejprve se prováděly tříroční šetření, poté roční šetření. Soupisy měly v minulosti různý význam, Registr územní identifikace, adres a nemovitostí, především však byly realizovány s cílem fiskálním a vojenským (Hortig, 2019). *„Marie Terezie během své vlády neustále čelila vnějším nepřátelům (především Prusku), tato skutečnost jistě přispěla k nutnosti vytvořit souhrnné evidence obyvatelstva“* (Wagnerová, 2019). V roce 1753 byl přijat v platnost tzv. patent na sčítání lidu vydaný Marií Terezií. V následném roce se tak konal první soupis obyvatel, který byl realizován na celém území (Hortig, 2019). Byla tak zahájen nová etapa v historii soupisů obyvatel v zemích rakouské monarchie (Wagnerová, 2019).

Až do roku 1828 bylo realizováno sčítání s mírnými obměnami každý rok stále stejně. Následovalo prodloužení období na 3 roky. Nerealizovaly se však zcela nové soupisy, jen se obměňovaly a revidovaly staré informace (Hortig, 2019).

V jeden okamžik se prvně sčítání provádělo v roce 1857, na něž se úředníci připravovali 7 měsíců. Toto novější pojetí sčítání také poskytlo více informací. Byly zde patrné informace o počtu obyvatel, o struktuře obyvatel (Hortig, 2019).

Za první „moderní“ sčítání lze považovat sčítání v roce 1869, které bylo realizováno v celém Rakousku-Uhersku. Příkaz z 29. 3. 1869 o sčítání lidu podepsal císař František Josef I. Tímto příkazem byla nastavena také periodicita sčítání na 10 let. Desetiletá periodicita platí do současnosti (Škop, 2022). Sčítání mělo být realizováno vždy v roce, který končí nulou. Následné akce byly realizovány v letech 1880, 1890, 1900 a 1910. Výsledky byly publikovány v rámci Österreichische Statistik. Statistiky zjišťovaly strukturální změny obyvatelstva, národnostní struktury atd. Tento zákon tak ve své podstatě zasadil základy moderního sčítání (Hortig, 2019) s tím, že těch prvních pět českých sčítání, Registr územní identifikace, adres a nemovitostí tzn. do roku 1910, bylo součástí sčítání rakousko-uherských (Škop, 2022).

Poté se na sčítání zaměřil další zákon, tentokrát to byl zákon č. 256/1920 Sb., který upravil sčítání z dob válek. Válečná období utlumily aktivity v oblasti sčítání. V poválečné době bylo první sčítání provedeno v roce 1950. Jednalo se o širší oblast, ve které bylo cílem postihnout nejen obyvatelstvo, byty, domy, Registr územní identifikace, adres a nemovitostí ale i zemědělské, průmyslové a živnostenské závody. Právě proto byl pozměněn v tomto roce také název na Národní sčítání. V tomto roce byly naposledy (v době komunistické éry) také do sčítání zasazeny otázky náboženské víry. Smyslem tohoto sčítání tak bylo obsáhnout veškeré změny, odsun obyvatel, reemigraci a popsat také poválečné změny. Výsledky však nebyly veřejné. Následně bylo sčítání učiněno v roce 1961. Označovalo se již jako Sčítání lidu, domů a bytů a bylo prvně zaměřeno na bydlící obyvatelstvo. Byly tak poskytnuty širší informace, jako je např. velikost rodin, vícegenerační soužití, způsobu podmínky bydlení, úroveň školního vzdělání atd. Informace byly rozděleny do čtyř svazků. Na základě toho byly postupem času vydávány různé publikace krajského charakteru. Byly doplněny různými

dalšími analýzami za kraje a obce. Byl také vydán dokument Vývoj společnosti ČSSR v číslech (Český statistický úřad, 2023, B).

V roce 1970 byla zařazena do zjišťovaných informací také dojíždka do škol a zaměstnání, tj. frekvence, vzdálenost, typ dopravního prostředku a jiné. Následovalo sčítání v roce 1980, které bylo vesměs shodné s tím předchozím. Blíže byly identifikovány informace o plodnosti žen, o sídelních jednotkách atd. (Český statistický úřad, 2022).

V roce 1991 bylo realizováno poslední sčítání na úrovni celého Československa. Výrazně se na tomto sčítání promítl pád komunistického režimu. Byly přijaty některá doporučení Evropské hospodářské komise, otázky se proto zaměřily i na mateřský jazyk či na trvalé bydliště. Poté byla opět zařazena otázka na náboženství (Český statistický úřad, 2022). Protože se mohli lidé svobodně hlásit k vybranému národu, rozšířila se zde také výrazně klasifikace (moravská, slezská a jiné).

Další sčítání proběhlo v roce 2001. Jednalo se také o cenzus populační, bytový a domovní. Vyskytlo se zde však několik komplikací. 250 000 osob sami odeslali ČSÚ či obecnímu úřadu vyplněný formulář. Mimo místo svého pohybu bylo 750 000 osob. Ty bylo nutné ručně doplnit. V tomto roce došlo také k povodním, které vedly k tomu, že musely být v některých regionech data zpracována ve velmi provizorních podmínkách. Pro tvorbu a skenování tiskopisů byl využit speciální software a čtečka. Tiskopisy byly v 10 jazycích (Český statistický úřad, 2022).

Předposlední sčítání bylo učiněno v roce 2011. V tomto roce byla využita kombinovaná forma (byly využity registry a administrativní zdroje). Do sčítání byly zařazeny i organizace typu Asociace poskytovatelů sociálních služeb

a Sdružení azylových domů. Cílem této spolupráce bylo sečíst i osoby bez přístřeší. Prvně mohli lidé vyplnit formulář i na internetu (Český statistický úřad, 2022).

Poslední sčítání bylo učiněno v roce 2021. Toto sčítání se realizovalo v těžké době pandemie viru Covid 19. Bylo realizováno elektronicky též s možností sčítání papírovou formou.

2.1 Legislativa

V každém roce, ve kterém je moderní sčítání lidu, domů a bytů realizováno, je vytvořena zákonná norma. V roce 2009 byl schválen zákon č. 296/2009 Sb., o sčítání lidu, domů a bytů. Dle něj bylo realizováno sčítání v roce 2011. V roce 2021 bylo sčítání realizováno na základě zákona č. 332/2020 Sb., O sčítání lidu, domů a bytů. Jedná se o primární zákon v této sledované oblasti.

Dále se jedná o nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 763/2008. Toto nařízení je v současné době zásadní právní normou, která popisuje společná pravidla pro poskytování souhrnných údajů o obyvatelstvu, domech a bytech v desetiletých intervalech. Např. je dle uvedené právní normy sčítání prováděno dle konceptu obvyklého pobytu. Toto nařízení tedy uvádí, že *„místem obvyklého pobytu se rozumí místo, kde osoba obvykle tráví období každodenního odpočinku bez ohledu na dočasnou nepřítomnost pro účely rekreace, dovolené, návštěv u přátel a příbuzných, služebních cest atd.“* (Evropský parlament a Rada Evropy, 2022).

Poté se jedná o nařízení Komise EU 2017/543, které definuje k výše uvedenému nařízení prováděcí pravidla. Nařízením Komise EU 2017/712 poté definují metadata pro sčítání, popisuje referenční rok či program statistických údajů.

Způsob a struktura zprávy o kvalitě a technických formách předávání údajů definuje nařízení Komise EU 2017/881 Sb., a jiné.

2.2 Klíčové znaky a cíle Sčítání lidu, domů a bytů

Zde analyzované Sčítání lidu, domů a bytů představuje určité statistické šetření. Toto statistické šetření je prováděno na úrovni celého státu. Jsou zde sledovány a zjišťovány informace demografického charakteru. Sledováno je tedy obyvatelstvo, sociální, ekonomické informace o domácnostech, o úrovni bydlení. Poté je sledována také struktura bytového fondu (Valenta, 2011). Poloncyová (2004) popisuje, že výsledky sčítání charakterizují stav populace k nějakému datu. Tyto informace jsou dle autorky výsledkem určitých trendů v rámci určitých procesů demografických, a to v regionu, a v zemi. Dále sčítání poskytuje informace o rodinách a domácnostech. Tyto informace jsou důsledkem rodinného chování. Dle autorky je Sčítání doplňujícím a důležitým zdrojem informací o rodinách, obdobně jako informace z běžných evidencí.

Jak uvádí Koncepce Sčítání lidu, domů a bytů 2021 (2022), poskytuje toto šetření data o všech obyvatelích. Zjišťovány jsou veškeré informace k nějakému okamžiku. Díky tomu je zde určitá univerzálnost, kdy jsou shodné proměnné nabízeny v rámci území i dílčích regionů (např. NUTS 3). Dalším typickým znakem je periodicitu. Je to dáno tím, že šetření se pravidelně opakují. Z tohoto důvodu se každé období připravuje na základě informací minulých setření. V neposlední řadě platí, že toto šetření umožňuje i mezinárodní srovnání.

Výhodou Sčítání lidu domů a bytů je, že zahrnuje dlouhodobější podklady pro hodnocení obyvatel. Vytváří tedy dlouhé časové řady, které stojí jako základ pro další práci (statistiky, evidence). Poskytuje informace důležité pro pochopení strukturálního osídlení, migraci a emigraci. Poté také popisuje bytový fond a jeho

případné nedostatky. Informace zde získané jsou také důležitým podkladem pro určení pozice naší země v celé Evropské unii.

Sčítání má na starosti, jak již bylo zmíněno, ČSÚ. Celé sčítání lidu je však značně nákladnou záležitostí a je také vyžadována velká mediální kampaň. Cílem kampaně, kterými jsme byly v roce 2021 svědky, je vytvořit pozitivní přístup obyvatel k tomuto cenzu. Motivovat obyvatele o poskytování hodnověrných informací (Český statistický úřad, 2022).

V roce 2021 bylo realizováno sčítání tzv. kombinovanou formou. To znamená, že jsou data přebírány z tzv. administrativních zdrojů. V rámci těchto zdrojů byl v první řadě využit registr obyvatel neboli ROB. Tento registr obsahuje informace bez historie. Jinými slovy podává informace pro daný okamžik, ale k určitému historickému okamžiku data neuvádí. Tento zdroj hrál ve sčítání prim. Mezi další zdroj náležel informační systém cizinců CIS a informační systém evidence obyvatel neboli ISEO. Tyto dva jmenované zdroje poskytují informace i z pohledu historického. Poté byl využit i zdroj Centrální registr pojištěnců. Je to další zdroj, který nese informace o všech jedincích. Zde jsou uvedeny informace o pojištěncích, druhy pojištění atd. Tento zdroj byl využit pro eliminaci rizika nadhodnocení populace. Mimo to byly využity také informace od Ministerstva školství mládeže a tělových – sdružené informace matrik studentů, informační systémy spravované Ministerstvem práce a sociálních věcí a jiné (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2019).

Díky zavedení kombinované formy došlo k poklesu požadovaných informací o respondentech. V roce 2011 lidé vyplňovali informace k 47 otázkám. V posledním sčítání bylo o 20 otázek méně. Byly sledovány jména a příjmení lidí, druh a číslo dokladu jejich totožnosti, datum narození a pohlaví, místo pobytu, národnost, mateřský jazyk, dosažené vzdělání, počet dětí, povolání nebo

dojíždění do zaměstnání atd. Běžný tiskopis byl doručen jen těm jedincům, kteří jej v požadované době neodeslali elektronicky (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2019).

2.3 Přehled dat Sčítání lidu, domů a bytů

Účelem SLDB dle Zákona č. 332/2020 Sb., o sčítání lidu, domů a bytů v roce 2021 a o změně zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů je přinést informace týkající se tří tematických okruhů. (Tabulka 1)

Tabulka 1 SLDB – tematické okruhy zjišťovaných informací dle zákona 332/2020 Sb.

a) za fyzické osoby
1. demografické charakteristiky reprezentované věkem, pohlavím, rodinným stavem a počtem živě narozených dětí,
2. charakteristiky geografického rozmístění reprezentované druhem a místem evidovaného pobytu a místem obvyklého pobytu
3. charakteristiky krátkodobé a dlouhodobé migrační mobility reprezentované státním občanstvím, předchozími druhy a místy evidovaného pobytu, předchozími místy obvyklého pobytu a datem přistěhování do České republiky,
4. kulturní charakteristiky reprezentované národností, mateřským jazykem a náboženskou vírou,
5. úroveň vzdělání,
6. ekonomické charakteristiky reprezentované ekonomickou aktivitou, zaměstnáním, postavením v zaměstnání a odvětvím ekonomické činnosti,
7. charakteristiky dojížděky do zaměstnání a škol reprezentované místem pracoviště nebo školy, frekvencí a způsobem dojížděky,
b) za domácnosti
1. velikost a
2. typ a složení,
c) za byty a domy
1. obydlí,
2. geografické rozmístění,
3. druh a stáří,
4. vlastnická struktura a právní důvod užívání,
5. technickoekonomické atributy a

6. kvalitativní charakteristiky bydlení.

Zdroj: vlastní zpracování dle Zákona č. 332/2020 Sb.

Data získaná z SLDB mají členění základních tematických okruhů odlišné od účelu definovaného v zákoně 332/2020 Sb. Jsou rozdělena do 5 částí: obyvatelstvo, domy, byty, domácnosti, dojíždka. Oproti zákonu je okruh informací o fyzických osobách rozdělen na témata obyvatelstvo a dojíždka, a domy a byty jsou rozděleny na dva tematické okruhy. Domácnosti jsou v obou členěních samostatným okruhem. V rámci těchto 5 částí jsou vytvořeny sestavy korespondující s účelem SLDB dle zákona.

U fyzických osob je možné zjistit některé informace týkající se jejich zaměstnání. K bodu 6 ekonomické charakteristiky reprezentované ekonomickou aktivitou, zaměstnáním, postavením v zaměstnání a odvětvím ekonomické činnosti lze ze sestav v členění dle krajů čerpat data o: a) ekonomické aktivitě obyvatelstva, b) postavení v zaměstnání, c) odvětví ekonomické činnosti, (které mezi sebou nelze kombinovat), a to v souvislosti s pohlavím, věkem. Kraje je tak možné srovnávat dle těchto 3 hledisek. Součástí této sekce však není výše příjmů obyvatel či disponibilní důchod. Příjmy nejsou předmětem zkoumání ani v jiné části SLDB.

Kompletní přehled sestav je umístěn v příloze I. Tyto sestavy jsou vytvořeny vždy za celou ČR, Prahu a za jednotlivé kraje. Datové sestavy jsou dostupné také na www.scitani.cz, kde jsou navíc prezentace výsledků v podobě tabulek, grafů a interaktivních tematických map. Otevřená data jsou umístěna na www.czso.cz (Český statistický úřad, 2021a).

Vzhledem k tomu, že veřejnost nemá přístup ke kompletním datům, představují tyto sestavy (respektive produkty ČSÚ dohledatelné v Katalogu produktů (Český statistický úřad, 2023c) limity pro využití dat. Data z jednotlivých tematických oblastí není možné vzájemně kombinovat. To znamená,

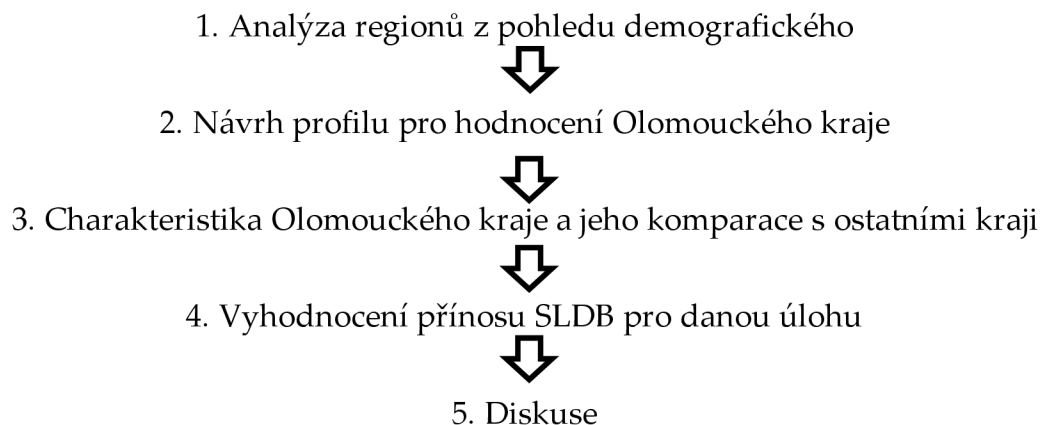
že není možné zkoumat např. vlastnickou strukturu domů (tematický okruh Domy) či bytů (tematický okruh Byty) v souvislosti s věkem osoby (tematický okruh Obyvatelstvo) či typem domácnosti (tematický okruh Domácnosti). Nabídka datových sestav je základním souborem dat, z kterého je možné volit proměnné pro vytvoření charakteristiky kraje.

PRAKTICKÁ ČÁST PRÁCE

3 METODIKA

Cílem práce je charakterizovat Olomoucký kraj a ukázat možnosti a meze využití dat Sčítání lidu, domů a bytů (SLDB) v této úloze.

Záměr analytické práce lze shrnout tak, že je zjišťováno, jaká data o krajích využívají výzkumníci (veškerá data, nejen SLDB), na základě těchto poznatků je navržen datový profil charakteristiky kraje z dat SLDB a poté je provedena charakteristika Olomouckého kraje a jeho komparace s ostatními kraji. Dále je vyhodnocen přínos SLDB pro danou úlohu. Diskuse využívá charakteristiky Olomouckého kraje jako příkladu. Praktická část je realizována v následujících krocích:

Dále jsou zde definovány přesněji jednotlivé kroky postupu zpracování.

1. ANALÝZA REGIONŮ Z POHLEDU DEMOGRAFICKÉHO

Cílem analýzy je zjistit, která data jsou v odborné literatuře používána k charakterizaci krajů a jak jsou využívána data z SLDB.

Výzkumná otázka je „Jaké zdroje dat a jaká data jsou využívána v odborné literatuře k charakterizaci krajů?“

Metodika: Sběr dat je realizován technikou studia dokumentů.

Výběr článků: výzkumným souborem jsou tato odborná periodika a jejich vydání v období let 2000 až 2022: Sociologický časopis, Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis, Demografie, Geografie, Moravian Geographical Reports. Kritériem výběru článků je oblast sociologie, demografie, sociální geografie atd., využití dat o krajích v období let 2000 až 2022 jako nezávislých proměnných a jako závislých proměnných.

Prezentace dat je zpracována formou přehledu s detailním komentářem.

2. NÁVRH PROFILU PRO HODNOCENÍ OLOMOUCKÉHO KRAJE

Po vyhodnocení dosavadních přístupů je navržen profil, ve kterém je dále Olomoucký kraj charakterizován a srovnáván s ostatními.

3. CHARAKTERISTIKA OLOMOUCKÉHO KRAJE A JEHO KOMPARACE S OSTATNÍMI KRAJI

Cílem analýzy je prostřednictvím sekundární analýzy statistických dat charakterizovat Olomoucký kraj a srovnat jej ve vybraných ukazatelích s ostatními kraji ČR.

Výzkumná otázka je „Jak se Olomoucký kraj jeví při porovnání s ostatními kraji prostřednictvím výstupů ze statistických šetření?“

4. VYHODNOCENÍ PŘÍNOSU SLDB PRO DANOU ÚLOHU

Součástí práce bude vyhodnocení přínosu SLDB pro danou úlohu, resp. meze využití dat shromažďovaných při opakovaných censech.

4 ANALÝZA REGIONŮ Z POHLEDU DEMOGRAFICKÉHO

Statistické informace o krajích jsou cennými informacemi, které využívá odborná veřejnost, veřejná správa i podniky. Veřejná správa informace z daného regionu potřebuje při rozhodování o veřejných službách a financích. Data celospolečenského censu stojí v popředí zájmu také firem, které jej využívají při strategických analýzách, především tedy při analýze makrookolí.

Analýza regionů z pohledu demografického vyhodnocuje poznatky získané z odborných článků, které vyšly v období let 2000 až 2022 ve vybraných periodických odborných titulech Sociologický časopis, Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis, Demografie, Geografie a Moravian Geographical Reports. Celkem je analyzováno 32 článků, které odpovídají kritériím uvedeným v metodice. Jejich bibliografický soupis je dostupný v příloze č. II. Základní soubor se skládal zhruba z 2 320 odborných článků.

Analýza je zaměřena především na zdroje dat o krajích, které autoři používali, včetně operací, které na datech aplikovali. Pro každý článek je zpracována samostatná rešerše. Každá rešerše obsahuje „štítek“ se základními informacemi o článku, tj. titul, anotace, proměnné, která analýza používá jako výstupní a zdroje dat a proměnné ve zdrojích, které analýza používá jako vstupní. Dále je v poznámce uvedena informace o tom, zda kraj v analýze vystupuje jako závislé proměnná, nezávislé proměnná, případně obě možnosti.

Následně je na základě rešerší článků zpracován Přehled zdrojů dat využívaných k popisu kraje. Tento přehled obsahuje vždy titul, použitá data, použité

proměnné dle zdroje a zkoumané období. Je řazen abecedně. Zde následuje výběr z rešerše.

4.1 Výběr z odborných článků

Ze zkoumaných článků je zde prezentován výběr, který ukazuje buď ukázkou zpracování určitého tématu (např. oblast dopravy), anebo metodiku, která je inspirativní pro tvorbu návrhu profilu Olomouckého kraje.

Tabulka 2 Analýza autorů: Boruta & Ivan, 2010

Titul:	Boruta, T., & Ivan, I. (2010). Public transport in rural areas of the Czech Republic—case study of the Jeseník region. <i>Moravian Geographical Reports</i>, 18(2), 9-22.
Anotace:	Cílem příspěvku je prezentace nového, resp. výrazně inovovaného přístupu k problematice regionálních disparit indukovaných ekonomickým rozvojem, který vychází z komplexního vyhodnocení kvality podnikatelského prostředí (v tomto směru příspěvek navazuje na předchozí práce autora a jeho spolupracovníků z katedry regionálního rozvoje a správy Ekonomicko-správní fakulty MU v Brně).
Poznámka:	Kraj jako závislá i nezávislá proměnná.
Proměnná/proměnné použité ve výzkumu:	Zaměstnanost a nezaměstnanost; KPP, HDP.
Zdroj dat:	ČSÚ, 2008

Zdroj: vlastní zpracování dle Boruta & Ivan, 2010

Příspěvek popisuje přístup používaný k hodnocení rozvoje služeb veřejné dopravy ve venkovských oblastech se zaměřením na region Jeseník. Autoři použili přístup „od dveří ke dveřím“ k analýze služeb veřejné dopravy ve venkovských oblastech, přičemž vzali v úvahu proces chůze osob dojíždějících za prací. Hodnotili docházkové vzdálenosti do zastávek MHD pro dojížděku do zaměstnání na Jesenicku s využitím dat Českého statistického úřadu a Ministerstva dopravy ČR. Autoři zjistili, že úroveň nabídky veřejné dopravy ve

venkovském regionu Jeseník je relativně nízká a že negativní názor veřejnosti na kvalitu veřejné dopravy se mění velmi pomalu nebo vůbec. Příspěvek naznačuje, že je zapotřebí dalšího výzkumu pro srovnání regionu Jeseník s jinými strukturálně podobnými regiony a pro analýzu začlenění venkovských a periferních oblastí do integrovaných dopravních systémů (Boruta & Ivan, 2010).

Přístup „od dveří ke dveřím“ je metoda analýzy služeb veřejné dopravy, která bere v úvahu proces chůze osob dojíždějících za prací. Tato metoda vyhodnocuje dostupnost služeb veřejné dopravy z pohledu cestujícího analýzou vzdálenosti mezi bydlištěm cestujícího a nejbližší zastávkou MHD. Přístup ode dveří ke dveřím bere v úvahu i další faktory, které mohou dojíždění komplikovat proces chůze, jako jsou klimatické podmínky, reliéf nebo kvalita povrchu ulice na cestě z místa bydliště k přístupovému bodu veřejné dopravy (zast.), natož často vysoké odchylky spoje. Přístup ode dveří ke dveřím je užitečný zejména pro analýzu služeb veřejné dopravy ve venkovských oblastech, kde může být vzdálenost mezi bydlištěm cestujícího a nejbližší zastávkou veřejné dopravy značná (Boruta & Ivan, 2010).

Tabulka 3 Analýza autora: Dufek, 2007

Titul:	Dufek, J. (2007). Analýza základních charakteristik demografické dynamiky V krajích České republiky. <i>Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendeliana Brunensis</i>, 55(6), 55-64.
Anotace:	Práce se zabývá hodnocením dosažené úrovně základních charakteristik demografické dynamiky v krajích v roce 2005, rozděluje kraje do homogenních skupin vždy podle dvojic indikátorů, které mezi sebou mají logický vztah. Jako dvojice charakterizující migraci obyvatelstva byla vybrána míra sňatečnosti – rozvodovosti, míra sňatečnosti – narození, narození – úmrtnost, přistěhovalí – vystěhovalí, přirozený přírůstek obyvatelstva – přistěhovalí.
Poznámka:	Kraj jako nezávislá proměnná.

Proměnná / proměnné použité ve výzkumu:	míra sňatků, míra rozvodů, narození, úmrtnost, přistěhovalí , vystěhovalí, přirozený přírůstek obyvatelstva
Zdroj dat:	ČSÚ Obyvatelstvo (za rok 2005)
Proměnná / proměnné ve zdroji dat:	míra sňatečnosti, míra rozvodovosti, narození, míra úmrtnosti, emigrace, migrace, míra migrace, přirozený přírůstek

Zdroj: vlastní zpracování dle Dufek, 2007

Další autor Dufek (2007) hodnotil data z Českého statistického úřadu na úrovni NUTS 3. Učinil tak v článku Analýza základních charakteristik demografické dynamiky v krajích české republiky. Kraje byly voleny v článku proto, že jsou jednotkami státu a jsou tedy významným zdrojem statistické evidence. V článku mají povahu nezávislé proměnné.

Práce se zabývá hodnocením dosahované úrovně základních ukazatelů demografické dynamiky v roce 2005 na úrovni krajů a členěním krajů do homogenních skupin vždy podle dvojic ukazatelů majících k sobě logický vztah. Mezi demografické ukazatele, které zde byly sledovány pomocí základních statistických metod, byly sňatečnost, rozvodovost, porodnost, úmrtnost, imigrace a emigrace, přirozený přírůstek. Jako další metoda byla volena metoda shlukové analýzy (Dufek, 2007).

Pro statistické zpracování byla použita „*hierarchická shluková analýza, přičemž byla vybrána varianta nejvzdálenějšího souseda Euklidovské metody*“. Výsledky shlukové analýzy byly doplněny dendrogramy a grafy shluků. „*Pro hodnocení závislosti byla zvolena metoda regresní a korelační analýzy*“ (Dufek, 2007).

Autor zjistil, že demografické změny, ke kterým v posledních letech dochází, se projevují jak v rámci celé České republiky, tak i v regionálních podmínkách. Je

zřejmé, že mezi regiony existují některé podobnosti či odlišnosti, jež je umožňují shlukovat do více méně homogenních skupin (Dufek, 2007).

Tabulka 4 Analýza autora: Dufek, 2008

Titul:	Dufek, J, a kol. (2008). Hodnocení krajů České republiky podle demografických charakteristik v roce 2006. <i>Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis</i>, (3), 57-66.
Anotace:	Zkoumá demografický vývoj v krajích v roce 2006.
Poznámka:	Kraj jako závislá i nezávislá proměnná.
Proměnná / proměnné použité ve výzkumu:	rozloha, stav a hustota obyvatel, věkové složení, délka života, sňatky, rozvody, migrace
Zdroj dat:	ČSÚ Obyvatelstvo (za rok 2006)
Proměnná / proměnné ve zdroji dat:	rozloha v km ² k 1. 1., stav obyvatel k 1. 1., hustota obyvatel na 1 km ² k 1. 1., počet obcí k 1. 1., střední stav obyvatel celkem, střední stav muži, střední stav ženy, stav obyvatel k 31. 12., podíl věkové skupiny 0–14, podíl věkové skupiny 15–64, podíl věkové skupiny 65 +, zatížení produktivní populace, index stáří, průměrný věk, střední délka života muži, střední délka života ženy, sňatky na 1000 obyvatel, rozvody na 1000 obyvatel, rozvody na 100 sňatků, živě narození na 1000 obyvatel, mrtvorozenost, potraty na 100 narozených, zemřelí na 1000 obyvatel, kojenecká úmrtnost, novorozenecká úmrtnost, přirozený přírůstek na 1000 obyvatel, přistěhovalí na 1000 obyvatel, vystěhovalí na 1000 obyvatel, přírůstek stěhováním na 1000 obyvatel 30 celkový přírůstek na 1000 obyvatel

Zdroj: vlastní zpracování dle Dufek, 2008

Dufek (2008) se zaměřil na analýzu regionů na úrovni NUTS 3, tj. na kraje České republiky. Název článku zněl Hodnocení krajů české republiky podle demografických charakteristik v roce 2006. Cílem jeho článku bylo analyzovat a hodnotit všech 14 krajů v České republice, a to z pohledu úrovně, variability, nesouměrnosti a špičatosti různých demografických ukazatelů. Autor při hodnocení všech krajů sledoval 30 ukazatelů, mezi něž se řadila rozloha, stav a hustota obyvatel, věkové složení, délka života, sňatky, rozvody, migraci.

Jednotlivé kraje zde byly tedy popsány z různých úhlů pohledu. Poté bylo provedeno jejich zhodnocení. Přitom byly užity data z Českého statistického úřadu.

Tabulka 5 Analýza autorů: Dufek a kol., 2009

Titul:	Dufek, J., a kol. (2009). Prognóza věkové struktury a stárnutí obyvatel v krajích České republiky. <i>Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis</i>, 57(6), 77-88.
Anotace:	Vzhledem k tomu, že ke stárnutí populace dochází nejen v rámci celého státu, ale zcela logicky i v jejích regionech, je proto cílem příspěvku posoudit a vyhodnotit stárnutí populací v jednotlivých krajích, kvantifikovat rozdíly v úrovni stárnutí a rychlosti stárnutí a vyjádřit předpokládané změny v budoucnu. Jako časový horizont byl vzhledem k prognóze vypracované Českým statistickým úřadem zvolen rok 2050.
Poznámka:	Kraj jako závislá i nezávislá proměnná.
Proměnná/proměnné použité ve výzkumu:	Věková struktura v krajích České republiky v roce 2005 a prognózovaném roce 2050: 0–14 15–64 65 + 0–14 15–64 65 +; Podíly věkových skupin a indexy stárnutí v krajích České republiky v roce 2005 a 2050: Rok 2005 Rok 2050: Podíl věkové skupiny v % Index stárnutí Podíl věkové skupiny v % Index 0–14 15–64 65 +
Zdroj dat:	neuvádí

Zdroj: vlastní zpracování dle Dufek a kol., 2009

Výzkumníci použili shlukovou analýzu k seskupení českých regionů do homogennějších jednotek. Konkrétně použili metodu nejbližšího souseda s euklidovskou vzdáleností. Tato metoda zahrnuje výpočet vzdálenosti mezi každou dvojicí oblastí a poté seskupení dvou oblastí s největší vzdáleností mezi nimi. Tento proces se opakuje, dokud nejsou všechny oblasti seskupeny do shluků (Dufek a kol., 2009).

Pro určení pořadí regionů na základě vybraných ukazatelů použili vědci bodovací systém. Nejprve normalizovali hodnoty každého ukazatele pomocí

růstových koeficientů. Poté každému ukazateli přiřadili váhu na základě jeho důležitosti. Vědci poté vypočítali skóre pro každý region vynásobením normalizované hodnoty každého ukazatele jeho váhou a sečtením produktů. Nakonec bylo celkové skóre pro každou oblast vypočteno jako geometrický průměr všech skóre. Regiony s vyšším skóre byly hodnoceny výše (Dufek a kol., 2009). Data použitá v tomto výzkumu zahrnují absolutní počty jedinců v pětiletých věkových skupinách od roku 2002 do projektovaného roku 2050. Data byla vyhodnocena pro tři hlavní věkové skupiny: 0-14 let, 15-64 let a 65 let a starší. Výzkumníci použili koeficienty růstu, průměrné roční koeficienty růstu a průměrné roční tempo nárůstu a poklesů k analýze změn ve věkové struktuře populace v čase (Dufek a kol., 2009).

Tabulka 6 Analýza autorů: Dufek a kol., 2014

Titul:	Dufek, J., a kol. (2014). Vývoj přirozeného přírůstku obyvatel v jihovýchodním regionu České republiky podle krajů a velikostních skupin obcí. <i>Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis</i>, 54(6), 19-26.
Anotace:	Cílem práce bylo vyhodnotit vývoj porodnosti, úmrtnosti a přirozeného přírůstku v Jihovýchodním regionu České republiky v období let 1993-2004. Uvedené ukazatele demografické dynamiky byly analyzovány jednak z hlediska celého regionu a jeho obou krajů, tj. Jihomoravského kraje a Vysočiny, jednak z hlediska velikostních skupin obcí. Obce byly rozděleny podle počtu obyvatel na obce venkovské, obce přechodné skupiny mezi vesnicemi a městy a na města. Vzhledem k výchozím údajům, které byly získány ve formě časových řad, byly definovány trendové funkce ukazatelů.
Poznámka:	Kraj jako závislá i nezávislá proměnná.
Proměnná/proměnné použité ve výzkumu:	Vývoj přirozeného přírůstku v Jihovýchodním regionu ČR; Přirozený přírůstek ČR a Jihovýchodního regionu (podle velikostních skupin obcí)
Zdroj dat:	Krajská správa ČSÚ

Zdroj: vlastní zpracování dle Dufek a kol., 2014

Příspěvek analyzoval přirozený přírůstek obyvatelstva v jihovýchodním regionu České republiky podle krajů a velikostních skupin obcí. Data použitá v analýze byla získána z Krajského úřadu Českého statistického úřadu v Brně a zahrnovala informace o velikostních skupinách obcí a průměrném počtu obyvatel, jakož i o počtu živě narozených, zemřelých a přirozeném přírůstku (Dufek et al., 2014).

Příspěvek uvádí, že ke zpracování dat byla použita analýza časových řad. V příspěvku jsou prezentovány výsledky výzkumu včetně tabulek a grafů, které znázorňují přirozený přírůstek obyvatelstva v různých krajích a velikostních skupinách obcí. Příspěvek dochází k závěru, že přirozený přírůstek obyvatel v jihovýchodní části České republiky v posledních letech klesá, s vyšším úbytkem v menších obcích. Článek také pojednává o důsledcích výsledků a poskytuje doporučení pro budoucí výzkum (Dufek a kol., 2014).

Tabulka 7 Analýza autorů: Dufek a kol., 2015

Titul:	Dufek, J., a kol. (2015). Míra nezaměstnanosti ve vztahu k počtu registrovaných jednotek ekonomických subjektů. <i>Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis</i>, 52(6), 7-18.
Anotace:	Nezaměstnanost je na pracovních úřadech měřena regionální mírou nezaměstnanosti, která v současném období dosahuje v České republice úroveň kolem nelichotivých 10 %, přičemž mezi kraji, a zvláště mezi okresy jsou značné regionální rozdíly.
Poznámka:	Kraj jako závislá i nezávislá proměnná.
Proměnná/proměnné použité ve výzkumu:	Míra nezaměstnanosti a počty registrovaných jednotek na tis. obyvatel podle odvětví a podle právní formy k 31. 12. 2002 v krajích ČR: nezaměstnanost – průmysl, zemědělství, Stavebnictví, doprava, obchod, služby, školství, zdravotnictví, veřejná správa. Míra nezaměstnanosti ve vztahu k počtu registrovaných jednotek ekonomických subjektů: nezaměstnanost: státní organizace, akcioví. společnosti, obchodní společnosti, družstevní organizace, finanční podniky, fyzické osoby hospodařící, svobodné podnikání, ostatní formy.

Zdroj dat:	ČSÚ 2002.
------------	-----------

Zdroj: vlastní zpracování dle Dufek a kol., 2015

K analýze vztahu mezi mírou registrované nezaměstnanosti a počtem registrovaných ekonomických subjektů výzkumníci použili statistickou metodu zvanou jednoduchá lineární regrese. Jednoduchá lineární regrese je statistická metoda, která umožňuje studovat vztah mezi dvěma spojitými proměnnými. V tomto případě jde o dvě proměnné: míra registrované nezaměstnanosti a počet registrovaných ekonomických subjektů. Výzkumníci také pomocí korelačních koeficientů kvantifikovali a posuzovali vliv jednotlivých skupin registrovaných ekonomických subjektů na dosahovanou úroveň registrované regionální míry nezaměstnanosti. Korelační koeficienty jsou statistická měření, která udávají sílu a směr vztahu mezi dvěma proměnnými. V tomto případě byly pomocí korelačních koeficientů změřeny síly a směru vztahu mezi mírou registrované nezaměstnanosti a počtem registrovaných ekonomických subjektů (Dufek a kol., 2015).

Pro analýzu vztahu mezi mírou registrované nezaměstnanosti a počtem registrovaných ekonomických subjektů výzkumníci rozdělili registrované ekonomické subjekty do různých skupin podle odvětví a právní formy. Následně analyzovali vztah mezi mírou registrované nezaměstnanosti a počtem registrovaných ekonomických subjektů v každé skupině (Dufek a kol., 2015).

Řešitelé vybrali devět ukazatelů pro počet registrovaných jednotek podle odvětví a devět ukazatelů pro počet registrovaných jednotek podle právní formy. Tyto ukazatele byly zvoleny proto, že víceméně charakterizují ekonomickou aktivitu a lze předpokládat, že souvisejí s nezaměstnaností (Dufek a kol., 2015).

Tabulka 8 Analýza autorů: Estélyiová & Koráb, 2010

Titul:	Estélyiová, K., & Koráb, V. (2010). Network cooperation of small and medium enterprises in the South Moravian Region. <i>Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis</i> , 58(3), 41–54.
Anotace:	Práce představuje teoretická východiska podnikatelských sítí a dílčí výsledky z přípravy předvýzkumu k disertační práci. Předvýzkum byl připravován v rámci projektu Interní grantové agentury Fakulty podnikatelské Vysokého učení technického v Brně s názvem Tvorba sítí malých a středních podniků v oblasti obchodu a služeb, č. 20273 řešeného v roce 2009. Teoretická část práce je založena na studiu odborné literatury, domácí i zahraniční. Následující analýzu Jihomoravského kraje jsme zaměřili zejména na zjištění silných a do budoucna potenciálních odvětví, v nichž spolupráci vnímáme jako zvláště důležitou.
Poznámka:	Kraj závislá proměnná.
Proměnná/proměnné použité ve výzkumu:	Neformální síť; Měkké a tvrdé síť; Vertikální síť; Integrovaná síť, Kyvadlová síť; Federativní síť; Nukleová síť; Konfederativní síť
Zdroj dat:	ČSÚ 2008, 2009

Zdroj: vlastní zpracování dle Estélyiová & Koráb, 2010

Autoři zjišťovali předpoklady provozu mezifiremní sítě v Jihomoravském kraji. Zaměřili se na účelné propojení malých a středních podniků, které přináší výhody pro obě strany a vede k růstu konkurenceschopnosti. Příspěvek představuje síťovou spolupráci, zejména motivy stojící za zřízením sítě, typologii sítí a roli sítí na regionální úrovni. Autoři také stručně popisují Jihomoravský kraj a nejvýkonnější a nejperspektivnější ekonomická odvětví, ve kterých považují síť za velmi důležité (Estélyiová & Koráb, 2010).

Autoři práce vycházeli z teoretických poznatků o sítích publikovaných v domácí a zahraniční odborné literatuře. Jednalo se především o monografie a výzkum zdrojů v elektronických databázích odborných publikací. Dále byly využity poznatky získané při řešení projektu v rámci specifického vysokoškolského výzkumu zaměřeného na tvorbu sítí v Jihomoravském kraji v roce 2008 s názvem

Tvorba sítí malých a středních podniků ve vybraném sektoru hospodářství. Současná publikace se váže na projekt specifického výzkumu s názvem Tvorba sítí malých a středních podniků v oblasti obchodu a služeb, č. 20273 řešeného v roce 2009 a zaměřeného na přípravu předvýzkumu k disertační práci. Pro účely zkoumání byla vybrána oblast informační a komunikační činnosti, tj. sekce J podle klasifikace CZ – NACE a v rámci této oblasti podoblast vydávání softwaru (58.2). Dotazován byl malý vzorek firem za účelem testování dotazníku a konfrontace teorie z odborné literatury s praxí (Estélyiová & Koráb, 2010).

Příspěvek přináší také případovou studii fungování partnerské sítě společnosti DC Concept, as. s., která vyrábí a vyvíjí informační systémy pro střední a velké společnosti. Autoři představují šest typů partnerů v síti, jak síť funguje a motivy, které za tím stojí. Příspěvek vychází z informací získaných během předvýzkumu, který spadá do rámce doktorského disertačního výzkumu zaměřeného na vytváření sítí malých a středních podniků v určitém regionu (Estélyiová & Koráb, 2010).

Výsledkem článku je vyhodnocení předpokladů fungování mezifiremní sítě v Jihomoravském kraji a poskytnutí pohledu na výhody méně formálních partnerství, konkrétně sítí, a jak to, jak mohou vést ke zvýšení konkurenceschopnosti. Článek uvádí příklady úspěšných partnerství a případové studie na podporu jejich zjištění (Estélyiová & Koráb, 2010).

Tabulka 9 Analýza autorů: Feřtřová a kol., 2011

Titul:	Feřtrová, M., a kol. (2011). Prostorová specifika strukturální nezaměstnanosti na úrovni obcí v České republice. <i>Sociologický časopis/Czech Sociological Review</i> , 47(4), 681-716.
Anotace:	Tento sociálně-geografický příspěvek se zaměřuje na analýzu prostorových aspektů rozmístění nezaměstnaných podle pohlaví, věku a dosaženého vzdělání na úrovni obcí v České republice.
Poznámka:	Kraj jako nezávislá proměnná.
Proměnná/proměnné použité ve výzkumu:	Ekonomická aktivita obyvatelstva 2003; Počet obyvatel v obcích za rok 2007; Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků výběrového šetření pracovních; Počet a struktura nezaměstnaných 2005-2009.
Zdroj dat:	ČSÚ 2003: Ekonomická aktivita obyvatelstva; ČSÚ 2008: Počet obyvatel v obcích za rok 2007; ČSÚ 2010: Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků výběrového šetření pracovních sil 2005–2009, MPSV ČR. 2005–2010. Interní databáze o počtu a struktuře nezaměstnaných.

Zdroj: vlastní zpracování dle Feřtrová a kol., 2011

Hodnotící analýzy: míru nerovnoměrnosti rozmístění uchazečů o zaměstnání podle vybraných demografických a vzdělanostních skupin. Použitým ukazatelem územního rozložení je míra heterogenity charakterizující stupeň koncentrace, tedy podíl území ČR, na kterém se soustředí méně koncentrovaná polovina uchazečů o zaměstnání. Míra může nabývat hodnot v intervalu od 50 do 100, čím více se blíží hodnotě 100, tím je hodnocená skupina uchazečů o zaměstnání územně koncentrovanější. Identifikována konkrétní území s nevyváženou strukturou nezaměstnaných. Identifikace vychází z hodnocení založených na podílech specifických skupin obyvatel na celkovém počtu uchazečů o zaměstnání (tj. nezaměstnaných) (Feřtrová a kol., 2011).

Tabulka 10 Analýza autora: Hampl, 2007

Titul:	Hampl, M. (2007). Regionální diference současného socioekonomického vývoje. <i>Sociologický časopis</i>, 43(5), 889–910.
Anotace:	Článek zkoumá procesy v regionální organizaci společnosti, kde se kombinují účinky sociálních a přírodních faktorů. Empirická analýza současného vývoje v ČR rozlišují dva způsoby hodnocení regionální distribuce. Nejprve se jedná o posouzení diference územní náročnosti ekonomických činností (ekonomický agregát/km ²). Za druhé je to hodnocení relativního ekonomického a sociálního rozvoje (ekonomický agregát/obyvatel). Přes rozdíly v úrovni a variabilitě obou typů regionální diference existují podobné trendy v jejich vývoji směřující k větším nerovnostem.
Poznámka:	Kraj jako závislá i nezávislá proměnná.
Proměnná / proměnné použité ve výzkumu:	Zaměstnanost, mzdové prostředky, pracovní příležitosti, úroveň vzdělanosti, orientace voličů.
Zdroj dat:	SLDB (1980, 1991, 2001).
Proměnná / proměnné ve zdroji dat:	Ekonomicky aktivní obyvatelstvo, úroveň vzdělanosti.
Zdroj dat:	ČSÚ, Zaměstnanci a mzdové prostředky, 2002, resp. Pracovníci a mzdové fondy, 1981, 1992
Proměnná / proměnné ve zdroji dat:	Zaměstnanost, průměrné mzdy fyzických osob, pracovní příležitosti.

Zdroj: vlastní zpracování dle Hampl, 2007

Hampl v rámci svého výzkumu sledoval kvantifikovatelné znaky stavu a vývojových tendencí regionální diference v České republice. Využil přitom data ze Sčítání lidu, domů a bytů, a to ve třech obdobích (1980, 1991, 2001). V rámci svých analýz sledovat vývoj několika proměnných, na základě, kterých určil vzájemné souvislosti sociogeografické a geosociální. Popsal pomocí dat specifický vývoj v transformačním období, a to jak z pohledu České republiky, tak i jednotlivých regionů. Autor tedy v článku pracuje se souborem 70 upravených okresů, které mají povahu závisle i nezávisle proměnné. Tyto regiony jsou dostatečně citlivé pro postižení hlavních regionálních rozdílů. Poté

stanovil charakteristiku úrovně i změn sociogeografických a geosociálních nerovnoměrností přes typologické rozlišení jednotek a hierarchické uspořádání metropolitních areálů, až po zhodnocení statistických závislostí, které byly nejvíce ovlivněny individuální variabilitou, a proto přinesly i některá překvapivá, resp. problematická zjištění. Konkrétními ukazateli, které autor sledoval, byly zaměstnanost, mzdové prostředky, pracovní příležitosti, úroveň vzdělanosti, orientace voličů (HAMPL, 2007).

Tabulka 11 Analýza autorů: Hudečková a kol., 2014

Titul:	Hudečková, J, a kol. (2014). Analýza ekonomické aktivity a nezaměstnanosti obyvatelstva Jihomoravského kraje. <i>Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis</i>, 53(3), 49-58.
Anotace:	Práce se zabývá analýzou stavu a vývoje ekonomické aktivity a nezaměstnanosti v Jihomoravském kraji. Data byla zkoumána zejména z pohledu registrované a obecné míry nezaměstnanosti. Jedná se o velmi zjednodušený pohled na nezaměstnanost, kterou lze zkoumat z mnoha hledisek, protože souvisí s mnoha dalšími sociálními a demografickými jevy.
Poznámka:	Kraj závisle proměnná.
Proměnná/proměnné použité ve výzkumu:	Predikované a skutečné hodnoty míry nezaměstnanosti v JM kraji v roce 2004; Vztahy mezi počtem volných pracovních míst, počtem uchazečů na 1 volné pracovní místo a registrovanou mírou nezaměstnanosti; Závislost počtu volných míst a počtu uchazečů na 1 volné pracovní místo na míře nezaměstnanosti (registrované) a naopak v letech 1995–2003; Sezonní indexy a sezonní faktory indexní (registrovaná míra nezaměstnanosti); Registrovaná míra nezaměstnanosti (%); Obecná míra nezaměstnanosti (%) v JM kraji v letech 1993–2003; Struktura zaměstnaných JM kraje v národním hospodářství; ukazatele zaměstnanosti v ČR a v JM kraji v roce 2003.
Zdroj dat:	Statistická ročenka Jihomoravského kraje 2003. Brno: Krajská reprezentace ČSÚ

Zdroj: vlastní zpracování dle Hudečková a kol., 2014

Výchozí data pro analýzu ekonomické aktivity a nezaměstnanosti byla získána z Českého statistického úřadu v Brně, z publikací ČSÚ a z internetových stránek ČSÚ. Vzhledem ke změně územního uspořádání krajů České republiky od roku 2000 bylo nezbytné některá data přepočítat s ohledem na nové složení Jihomoravského kraje. Při analýze nezaměstnanosti se využívá ukazatel míra nezaměstnanosti. Obecná míra nezaměstnanosti se zjišťuje na bázi jednotné metodiky ILO (Mezinárodní organizace práce) prostřednictvím tzv. výběrového šetření pracovních sil (VŠPS). Registrovaná míra nezaměstnanosti se počítá jako podíl neumístěných uchazečů o zaměstnání registrovaných úřadem práce k disponibilní pracovní síle (zaměstnaní z VŠPS + neumístění uchazeči evidovaní úřadem práce). Dle úřadů práce jsou neumístění uchazeči o zaměstnání občané trvale bydlící v příslušné oblasti, kteří nejsou v pracovním nebo obdobném vztahu k zaměstnavateli ani nevykonávají samostatnou výdělečnou činnost, a kteří požádali úřad práce o zprostředkování práce. Registrovaná míra nezaměstnanosti nepostihuje přesně skutečnou úroveň nezaměstnanosti, protože zachycuje pouze nezaměstnané evidované na úřadech práce, nebere v úvahu zařazení na méně kvalifikovanou práci, než je kvalifikace pracovníků, neuvažuje zkrácenou pracovní dobu apod. I přes uvedené nedostatky se tato míra považuje za objektivní ukazatel, který má charakter jak makroekonomický, tak i charakter sociálně demografický. Pro zpracování dat byly využity metody analýzy časových řad. Pro definování trendu byla zvolena polynomická funkce 3. stupně, tedy parabolický trend. Míra nezaměstnanosti je sezonně zatížený ukazatel, proto byly hodnoty sezonně očištěny. Pro kvantifikaci sezonních výkyvů byl použit model proporcionální sezónnosti, který využívá k měření sezonní složky sezonní faktor indexní (Hudečková a kol., 2014).

Tabulka 12 Analýza autorů: Katrňák & Mareš, 2007

Titul:	Katrňák T., & Mareš P. (2007). Segmenty zaměstnaných a nezaměstnaných v České republice v letech 1998 až 2004. <i>Sociologický časopis</i>, 43(2), 281-303.
Anotace:	Článek se zaměřuje na vývoj na trhu práce v ČR z pohledu zaměstnanosti a nezaměstnanosti v letech 1998 až 2004.
Poznámka:	Kraj jako závislá i nezávislá proměnná.
Proměnná / proměnné použité ve výzkumu:	Participace na trhu práce (zaměstnaný, nezaměstnaný) dle: pohlaví (muž, žena), vzdělání (nedokončené a základní, vyučen/a, středoškolské, vysokoškolské), věku (do 24 let, 25–29, 30–34, 35–39, 40–44, 45–49, 50–54, 55–59, 60+ let), krajů (14 krajů v ČR) a roku (1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003 a 2004).
Zdroj dat:	ČSÚ, 2005. Výběrové šetření pracovních sil v letech 1998–2004.
Proměnná / proměnné ve zdroji dat:	403R (K) Míra nezaměstnanosti dle věkových skupin a vzdělání. 406R (K) Míra ekonomické aktivity dle věkových skupin a vzdělání. Obě tabulky dle: pohlaví (muž, žena), vzdělání (nedokončené a základní, vyučen/a, středoškolské, vysokoškolské), věku (do 24 let, 25–29, 30–34, 35–39, 40–44, 45–49, 50–54, 55–59, 60+ let), krajů (14 krajů v ČR) a roku (1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003 a 2004).

Zdroj: vlastní zpracování dle Katrňák & Mareš, 2007

Článek „Segmenty zaměstnaných a nezaměstnaných v České republice v letech 1998 až 2004“ autorů Katrňáka a Mareše se zabývá nezaměstnaností a zaměstnaností v rámci celé České republiky, následně jsou sledována data i v rámci různých regionů. Kraje zde vystupují jako závislé i nezávislé proměnné. Autoři vycházejí ve svých analýzách z dat z Českého statistického úřadu (Katrňák & Mareš, 2007).

Proměnné, které zde byly sledovány, byly participace na trhu práce (zaměstnaný, nezaměstnaný), pohlaví (muž, žena), vzdělání (nedokončené a základní, vyučen/a, středoškolské, vysokoškolské), věk (Katrňák & Mareš, 2007).

Z tohoto článku vyplynula různorodá strukturální povaha nezaměstnanosti. V článku byly identifikovány výrazné rozdíly mezi kraji. Přitom zde byly sledovány tři segmenty osob. Z článku bylo zjištěno, že první skupina osob, což jsou mladí muži, má vyšší nezaměstnanost v kraji Moravskoslezském, Ústeckém a Olomouckém, oproti hlavnímu městu Praha. Přitom s růstem jejich věku se šance na nezaměstnanost snižuje. Dále se šance na nezaměstnanost výrazně snižuje zvýšením kvalifikace a v neposlední řadě se snižovala také postupem času, tedy v letech 1998 až 2004. Podobný rozdíl byl v článku zjištěn také

u segmentu mladých žen. Vertikální komparace dále poukázala na pokles podílu nezaměstnaných žen s rostoucím věkem a rostoucím vzděláním u všech krajů. Nejhorší situace byla identifikována v kraji Moravskoslezském u žen se základním vzděláním. Článek tedy poukazuje na to, že v regionu postiženém strukturálně podmíněnou nezaměstnaností je pravděpodobně úspěšné působit rostoucí nabídkou pracovních příležitostí, např. v podobě průmyslových zón. Celorepublikově má poté dle Katrňáka a Mareše nejhorší postavení třetí skupina osob, tedy vyloučené osoby a marginalizované osoby, a to tedy na všech trzích práce ve všech krajích. Autoři tedy popisovali a potvrzovali v článku předpoklad, že šance na nezaměstnanost nejsou rozloženy napříč celou českou populací ve stejné míře. Autoři poté volili logistickou regresi, která byla v článku zvolena, protože se používá k modelování pravděpodobnosti určité třídy nebo události (Katrňák & Mareš, 2007).

Tabulka 13 Analýza autorů: Kostecký, Patočková & Vobecká, 2007

Titul:	Kostecký, T., Patočková, & V. Vobecká, J. (2007). Kraje v České republice – existují souvislosti mezi ekonomickým rozvojem, sociálním kapitálem a výkonem krajských vlád? <i>Sociologický časopis</i>, 43(5): 911-943.
Anotace:	Článek zkoumá souvislosti mezi výkonem české samosprávy, ekonomickým rozvojem regionů a úrovní sociálního kapitálu

	v regionech. Analýzy naznačují, že neexistuje žádný vztah mezi výkonem regionální správy a ekonomickou výkonností regionů a žádný vztah mezi výkonem regionální správy a úrovní sociálního kapitálu v regionech. Zdá se, že výkon vlády nezávisí na žádném z těchto dvou faktorů. Mezi úrovní sociálního kapitálu a ekonomickou výkonností regionů existují určité pozitivní statistické vztahy. Tento vztah je silnější při hodnocení dynamiky změn – ekonomický růst v období 1995–2004 byl výrazně vyšší v regionech s vyšší úrovní sociálního kapitálu. Analýzy také odhalily silný vliv dalšího faktoru – úrovně lidského kapitálu měřené vzdělaností obyvatel – na všechny ostatní sledované parametry krajů. Regiony se vzdělanějším obyvatelstvem zaznamenaly rychlejší ekonomický růst, vyšší úroveň sociálního kapitálu a výkonnější vlády.
Poznámka:	Kraj jako nezávislá proměnná.
Proměnná / proměnné použité ve výzkumu:	agregátní index ekonomické výkonnosti, agregátní index úrovně sociálního kapitálu, agregátní indexu výkonu krajské vlády
Zdroj dat:	ČSÚ Krajské ročenky, ČSÚ Regionální účty, ČSÚ Výběrové šetření pracovních sil
Proměnná / proměnné ve zdroji dat:	HDP na 1 obyvatele, HDP na 1 zaměstnance, čistý disponibilní důchod domácnosti na obyvatele, počet fyzických osob registrovaných k platbě DPH, míra nezaměstnanosti. (Mnoho dalších, specifických jako např. dárci krve.)

Zdroj: vlastní zpracování dle Kostecký, Patočková & Vobecká, 2007

Kostecký, Patočková a Vobecká (2007) se zaměřili ve svém článku na zkoumání souvislostí mezi výkonem české samosprávy, ekonomickým rozvojem regionů a úrovní sociálního kapitálu v regionech. Článek nese název Kraje v České republice – existují souvislosti mezi ekonomickým rozvojem, sociálním kapitálem a výkonem krajských vlád? Autoři se v článku rozhodli pracovat s agregátními ukazateli, protože hodlali zjistit vztahy mezi obecnými kategoriemi. Nehledali tedy statistické souvislosti mezi jednotlivými proměnnými. V zásadě se soustředili pouze na zkoumání vztahů mezi třemi základními obecnými proměnnými charakterizujícími úroveň ekonomického

rozvoje kraje, úroveň sociálního kapitálu a výkon krajských vlád (Kostelecký, Patočková & Vobecká, 2007).

U ukazatelů ekonomického rozvoje krajů, které jsou relativně nejsnáze dostupné, zachytili autoři stav ve dvou různých časových obdobích – kolem roku 1995 a kolem roku 2005. Vzhledem k tomu, že současné kraje v roce 1995 ještě neexistovaly, ukazatele ekonomické úrovně vztahující se k tomuto období byly vytvořeny přepočtem hodnot jednotlivých ukazatelů na území současných krajů (Kostelecký, Patočková & Vobecká, 2007).

Ukazatele vztahující se k úrovni sociálního kapitálu v krajích je mnohem komplikovanější zjistit retrospektivně, většina z nich proto popisuje tehdejší situaci, tzn. období 2004–2006 (Kostelecký, Patočková & Vobecká, 2007).

V případě krajských vlád v České republice je to dle autorů ještě o to komplikovanější, že *„krajské vlády vznikly až v roce 2000 a teprve postupně přebíraly stále více zodpovědnosti za svěřené oblasti správy, jejich práci proto nebylo ani možné, ani smysluplné hodnotit za delší časové období“*. Všechny dílčí ukazatele charakterizující výkon krajských vlád tak byly použity také z období 2000–2006 (Kostelecký, Patočková & Vobecká, 2007).

Ve všech třech případech autoři vytvořili agregátní indexy, neboť ty nejobecnějším způsobem charakterizují úroveň kraje v dané sledované oblasti. Při konstrukci agregátních indexů postupovali autoři ve všech případech stejně a to tak, že nejdříve škály u všech indikátorů změnili tak, aby *„zvyšování hodnoty ukazatele mělo ve všech případech stejný věcný smysl, tj. znamenalo vyšší ekonomický výkon, vyšší úroveň sociálního kapitálu, resp. lepší výkon vlády“*. Ve druhém kroku jednotlivé indikátory převedli do podoby z-score. Proměnné byly *„bez ohledu na původní škály a variabilitu transformovány tak, aby průměrná hodnota byla 0,*

nadprůměrné hodnoty byly kladné a podprůměrné byly záporné, přičemž hodnoty z-score udávají počet standardních odchylek, o který se měření odlišuje od průměrné hodnoty“. Tím zajistili, že všechny proměnné měly v agregátním indexu stejnou váhu. Nakonec hodnoty jednotlivých ukazatelů agregovali.

Vytvořili agregátní index ekonomické výkonnosti tak, aby postihnul více rysů ekonomické situace než ukazatel HDP. Použili proto HDP na 1 obyvatele, HDP na 1 zaměstnance (neboť koriguje údaje o ekonomické produkci kraje o saldo dojížděky a vyjížděky za prací) a čistý disponibilní důchod domácnosti na obyvatele, který je indikátorem kupní síly obyvatel, počet fyzických osob registrovaných k platbě DPH, který je mírou ekonomické aktivity soukromých podnikatelů a nebere přitom v potaz drobné podnikatele s malými obraty, podnikající jen „na vedlejší úvazek“ a vlastníky nevyužívaných živnostenských listů a dále použili míru nezaměstnanosti. *„Výsledný agregátní index ekonomické výkonnosti byl nakonec vypočítán jako prostý průměr z jednotlivých dílčích ukazatelů“* (Kostecký, Patočková & Vobecká, 2007).

Agregátní index úrovně sociálního kapitálu vycházel z Putnamova konceptu měření úrovně sociálního kapitálu (např. Leonardi 1993, Putnam 2000 In Kostecký, Patočková, Vobecká, 2007). Pro použití českých poměrech ho museli autoři přizpůsobit dostupnosti konkrétních indikátorů (Kostecký, Patočková & Vobecká, 2007).

Do agregátního indexu výkonu krajské vlády se promítly dílčí ukazatele charakterizující výkon krajských vlád v oblastech jako jsou např. *„investice kraje a podpora podnikatelského a občanského sektoru, nákladnost výkonu krajské vlády, kvalita managementu veřejné správy vykonávané krajem“* atd. Hodnoty agregátního indexu výkonu krajských vlád upravili převedením na z-score, aby u všech tří indexů

bylo možné pracovat se stejnými škálami (Kostelecký, Patočková & Vobecká, 2007).

Následně byla vytvořena typologie krajů za účelem zjištění, zda lze v českých poměrech nalézt kraje, které by „byly typickými příklady ustavení některého z možných „sociálních ekvilibrií““. Tzn. typologie vedla k zodpovězení výzkumných otázek: „Existují kraje, ve kterých je možné identifikovat současně vysokou úroveň sociálního kapitálu, vysokou ekonomickou výkonnost a vysoký výkon krajských vlád, o nichž se lze domnívat, že se vzájemně podmiňují a pozitivními zpětnými vazbami navzájem posilují?“ A obdobně, zda „lze identifikovat kraje, ve kterých lze současně zaznamenat nízkou úroveň sociálního kapitálu, nízkou ekonomickou výkonnost a špatný výkon krajské vlády, o nichž lze předpokládat, že jsou spolu navzájem propojeny systémem negativních zpětných vazeb?“

Autoři k vytvoření typologie krajů použili shlukovou analýzu, kde vstupními daty byly hodnoty všech tří agregátních ukazatelů vztahující se k časově srovnatelnému období kolem roku 2005 (Kostelecký, Patočková & Vobecká, 2007).

Autoři nespécifikovali zdroje dat. Použili velmi širokou škálu dat včetně různých velmi specifických kategorií především pro konstrukci indexu sociálního kapitálu a indexu úrovně krajských vlád (např. dárci krve, čtenost deníků atd.). V případě indexu ekonomické výkonnosti použili poměrně běžné ukazatele, jejichž zdroji jsou pravděpodobně regionální účty (ČSÚ), Výběrové šetření pracovních sil (ČSÚ) a Krajské ročenky (ČSÚ). Dle období „kolem roku 2005“ lze usuzovat, že data SLDB nebyla použita.

Sledovány byly regiony na úrovni krajů. Volba krajů byla dána tím, že je to jediný územní celek na regionální úrovni, který má svoje vlastní přímo volené

orgány, tedy krajskou vládu, jejíž výkon lze měřit (Kostelecký, Patočková & Vobecká, 2007). Regiony zde měly povahu nezávislé proměnné.

Tabulka 14 Analýza autorů: Svatošová a kol., 2014

Titul:	Svatošová, L., a kol. (2014). Subjektivní hodnocení životních podmínek obyvatelstva v regionech ČR. <i>Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis</i>, 58(6), 515-522.
Anotace:	Hodnocení životní úrovně a kvality životních podmínek obyvatelstva určitého území představuje velmi důležitý a zároveň velmi komplikovaný úkol. Při sledování a hodnocení stavu životní úrovně a životních podmínek obyvatelstva je třeba pracovat s velmi širokým komplexem ukazatelů. Oficiální statistiky se zaměřují na posouzení kvantitativních ukazatelů jako je HDP, příjmy a spotřeba obyvatelstva. Toto jsou objektivní ukazatele, odrážející ekonomický stav daného území. Kromě toho je však třeba posoudit spokojenost obyvatelstva a vycházet při analýzách i ze subjektivního hodnocení. Právě tyto informace mohou být velmi potřebné a podnětné, neboť formují postoje a ovlivňují jednání občanů.
Poznámka:	Kraj jako závislá i nezávislá proměnná.
Proměnná/proměnné použité ve výzkumu:	Příjmy a životní podmínky domácností v roce 2008; HDP na obyvatele v regionech ČR v roce 2008; Hrubé peněžní příjmy domácnosti na osobu v roce 2008; Podíl domácností s čistými příjmy pod životním minimem v roce 2008; Jak domácnosti vycházely s příjmem (podíl) v roce 2008; Zátěž domácností náklady na bydlení (podíl) v roce 2008; Co si domácnost nemohla dovolit (podíl) v roce 2008;
Zdroj dat:	ČSÚ

Zdroj: vlastní zpracování dle Svatošová a kol., 2014

Autoři použili kombinaci kvantitativních a kvalitativních metod pro hodnocení úrovně života a životních podmínek obyvatel v regionech ČR. U kvantitativních metod autoři použili různé ukazatele pro hodnocení úrovně života a životních podmínek. Tyto ukazatele zahrnovaly objektivní i subjektivní měřítka, jako je příjem, vzdělání, zdraví, bydlení a sociální participace. K získání objektivních

ukazatelů autoři použili oficiální statistiky a další sekundární zdroje dat, subjektivní ukazatele byly získány prostřednictvím šetření a rozhovorů s obyvateli (Svatošová a kol., 2014).

Autoři pak pomocí statistických analýz analyzovali data a porovnávali úroveň životních podmínek a životních podmínek v různých regionech České republiky. Statistické analýzy zahrnovaly deskriptivní statistiky, jako jsou průměry a směrodatné odchylky, stejně jako inferenční statistiky, jako jsou t-testy a ANOVA (Svatošová a kol., 2014).

U kvalitativních metod autoři použili standardizovaný dotazník ke sběru dat o subjektivním hodnocení životních podmínek od obyvatel. Dotazník obsahoval otázky týkající se různých aspektů životních podmínek, jako je bydlení, zdraví, bezpečnost a sociální participace. Autoři také provedli rozhovory s klíčovými informátory, jako jsou představitelé místních samospráv a představitelé komunit, aby získali další informace o životních podmínkách v regionech. Autoři pak pomocí obsahové analýzy analyzovali data z dotazníků a rozhovorů. Obsahová analýza zahrnovala identifikaci témat a vzorců v datech a jejich interpretaci ve vztahu k výzkumným otázkám (Svatošová a kol., 2014).

Celkově autoři použili smíšený přístup k hodnocení životní úrovně a životních podmínek obyvatel v regionech České republiky. Použili kombinaci kvantitativních a kvalitativních metod k získání komplexního pochopení faktorů, které přispívají ke kvalitě života v různých regionech (Svatošová a kol., 2014).

Tabulka 15 Analýza autorů: Svatošová & Prášilová, 2006

Titul:	Svatošová, L., & Prášilová, M. (2006). Analýza regionálního rozvoje s využitím vícerozměrných statistických metod. <i>Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis</i>, 54(6), 171-176.
Anotace:	Příspěvek se zabývá diferenciací územních celků České republiky na základě zkoumání lidského potenciálu. Lidský faktor byl definován 22 proměnnými ze tří oblastí. Jedná se o oblast zalidněnosti, o skupinu demografických ukazatelů a dále o oblast ekonomické aktivity obyvatel. Proměnné byly sledovány za kraje a vybrané okresy České republiky v letech 1994-2004 a pro účely výpočtů byly zastoupeny svými průměry a byly standardizovány..
Poznámka:	Kraj nezávisle proměnná.
Proměnná/proměnné použité ve výzkumu:	Pro komplexní hodnocení rozvojového potenciálu regionů v rámci České republiky je vhodné vycházet z detailnějšího hodnocení a využít širší škálu ukazatelů, pomocí nichž lze charakterizovat stav a vývoj jednotlivých oblastí. Jedná se zejména o ukazatele charakterizující: <ul style="list-style-type: none"> • demografickou situaci • ekonomickou aktivitu obyvatelstva • rozvoj výroby a služeb • vývoj investic • vývoj HDP • životní úroveň obyvatelstva • stav a ochranu životního prostředí • infrastrukturu v regionu • sociální ukazatele • rozvoj venkova a zemědělství.
Zdroj dat:	neuvádí

Zdroj: vlastní zpracování dle Svatošová & Prášilová, 2006

Autorky použily PCA k identifikaci nejvýznamnějších faktorů pro danou oblast a agregaci proměnných do větších skupin (hlavních komponent). Pro konstrukci řešení použily dvě rozsáhlé metody, jednu založenou na krajích ČR a druhou na datech z okresů Kraje Vysočina. V PCA nejprve standardizovaly data tak, aby měla průměr nula a směrodatnou odchylku jedna. Poté extrahovaly hlavní

komponenty a pomocí suťového grafu určili počet komponent, které je třeba zachovat. Otočily komponenty pomocí metody Varimax, aby zlepšily interpretovatelnost (Svatošová & Prášilová, 2006).

Zjistily, že první hlavní složka vysvětlovala největší množství rozptylů v datech a souvisela s hustotou obyvatelstva, počtem zaměstnaných osob a počtem osob s vysokoškolským vzděláním. Druhá hlavní složka se týkala počtu osob ve věku 65 a více let, počtu osob se středním vzděláním a počtu osob pracujících v zemědělství. Třetí hlavní složka se týkala počtu osob ve věku 15-64 let, počtu osob se základním vzděláním a počtu osob pracujících v průmyslu (Svatošová & Prášilová, 2006).

Použily shlukovou analýzu k seskupení regionů a okresů na základě jejich skóre v hlavních složkách. Zjistily, že regiony a okresy lze seskupit do tří shluků na základě jejich skóre v prvních třech hlavních složkách. První shluk zahrnoval regiony a okresy s vysokým skóre v první hlavní složce, což ukazuje na vysoký lidský potenciál. Druhý shluk zahrnoval regiony a okresy s vysokým skóre u druhé hlavní složky, což ukazuje na stárnutí populace a zaměření na zemědělství. Třetí shluk zahrnoval regiony a okresy s vysokým skóre ve třetí hlavní složce, což naznačuje zaměření na průmysl (Svatošová & Prášilová, 2006).

Autorky dospěly k závěru, že použitá metoda je obecně vhodná pro studium a hodnocení regionálního rozvoje a přináší mnoho objektivních informací pro rozhodovací proces (Svatošová et al., 2014, A) (Svatošová & Prášilová, 2006).

4.2 Shrnutí poznatků o odborných člancích

Kraje vystupují v některých člancích pouze jako nezávisle proměnné (16 článků), v jiných pouze jako závisle proměnné (4 články), kdy je sledován samotný kraj,

jeho charakteristika. V některých jsou využity obě možnosti (12 článků). Kraj vystupuje jako závisle proměnná k popisu vývoje určité oblasti života: podnikatelského prostředí (Estélyiová & Koráb, 2010), využití větrných elektráren (Frantál & Nováková, 2019), zaměstnanosti (Hudečková, 2014) a socioekonomických charakteristik venkova (Mrázková, 2007).

Tabulka 16 Kraj jako závisle a nezávisle proměnná

Kraj	Počet článků
nezávisle proměnná	16
závisle i nezávisle proměnná	12
závisle proměnná	4
Celkový součet	32

Zdroj: vlastní zpracování

Přímo demografickými charakteristikami se zabývá jen 5 článků. Z toho ve dvou případech se autoři zaměřili na užší témata jako je přírůstek obyvatelstva (Dufek a kol., 2014) nebo věková struktura (Dufek a kol., 2009). Demografické charakteristiky jsou obvykle kombinovány se socioekonomickým či makroekonomickými charakteristikami.

Nejčastějším tématem jsou socioekonomické charakteristiky (8 článků), kdy v jednom případě je téma zúženo na venkov. Vedle toho makroekonomické charakteristiky zkoumá pouze 1 článek (Šlehoferová & Martinčík, 2014).

Druhým nejčastějším tématem je zaměstnanost a nezaměstnanost, respektive ekonomická aktivita obyvatelstva (6 článků).

Oblíbeným tématem je doprava, zřejmě proto, že se podílí na tvorbě podmínek pro ekonomickou aktivitu obyvatelstva i firem. Je zkoumána silniční doprava, tzn. silniční infrastruktura (Kraft, Halás & Vančura, 2014), veřejná doprava (Hájek & Siwek, 2009), ale také pěší dostupnost veřejné dopravy (Ivan, 2010).

Autoři výzkumů a analýz se zabývají také různými specifickými tématy. Jedná se o podnikatelské prostředí (Estélyiová & Koráb, 2010), typologie pohraničí (Kladivo, 2012) aktivní stárnutí (Vidovičová & Petrová Kafková, 2016), který je jediný zabývající se stárnutím.

Část výzkumů je zaměřená na vnímání různých společenských otázek jako je zahraniční migrace (Hasman & Divínová, 2020), vnímání venkova (Chromý, 2011) či regionální identita (Šerý, 2014). Mezi málo častá témata patří témata politická a téma energetiky. Politickým tématem se zabývá pouze jeden článek, který zkoumá vzestup regionálních politických elit (Siwek a kol., 2007) a energetikou také jeden (Frantál & Nováková, 2019).

Tabulka 17 Témata článků

Téma	Počet článků
socioekonomické charakteristiky	8
venkov	1
(prázdné)	7
zaměstnanost a nezaměstnanost	5
(prázdné)	5
demografické charakteristiky	5
přírůstek obyvatelstva	1
věková struktura	1
(prázdné)	3
doprava	3
pěší dostupnost veřejné dopravy	1
silniční doprava	1
veřejná doprava	1
specifické téma	3
aktivní stárnutí	1
podnikatelské prostředí	1
typologie pohraničí	1
percepce	3

názory na migraci	1
percepce venkova	1
regionální identita	1
migrace	2
(prázdné)	2
politika	1
(prázdné)	1
makroekonomické charakteristiky	1
(prázdné)	1
energetika	1
větrné elektrárny	1
Celkový součet	32

Zdroj: vlastní zpracování

Předmět zájmu výzkumníků se postupně vyvíjel, jak ukazují grafy v Příloze III. Tvůrci analýz splňujících kritéria, tzn. mimo jiné rozlišení dle krajů, byli neaktivnější v období let 2007 až 2016. Velké množství analýz vzniklo v roce 2007, 2008, 2010, což lze spojovat s celosvětovou ekonomickou krizí. V té době byla předmětem zájmu ekonomická aktivita obyvatelstva, respektive nezaměstnanost a dále se toto téma vrátilo v letech 2014 a 2015. Konec období patřil aktuálním společenským a ekonomickým tématům, tj. názorům na mezinárodní migraci, regionální identitu či energetice (alternativní větrné energie).

4.3 Shrnutí poznatků o charakteristikách kraje a zdrojích dat

Autoři článků čerpají z nejrůznějších **zdrojů dat**. Ve svých analýzách často používají základní sociodemografické charakteristiky jako je **počet obyvatel, struktura obyvatel dle věku a pohlaví**. Ačkoliv tyto charakteristiky nejsou v člancích vždy přímo sledovány, vstupují do výpočtů prezentovaných

charakteristik. Zdrojem dat je převážně ČSÚ (krajské ročenky) či zcela minimálně SLDB.

Dále jsou využívána často data o **ekonomické aktivitě obyvatel**, která vstupují do výpočtů použitých ukazatelů či charakteristik, které mají formu míry (míra nezaměstnanosti = počet nezaměstnaných na počet ekonomicky aktivních osob), anebo ji autoři článků přímo využívají pro vlastní výpočty (Hampl, 2007). Konkrétně je často využívána míra nezaměstnanost, která je nejčastější charakteristikou kraje vystupujícího jako nezávisle proměnné (např. Hampl, 2010, Šlehoferová & Martinčík, 2014). Autoři jako zdroj dat využívají výhradně Výběrové šetření pracovních sil ČSÚ. Ve zkoumaných člancích a výzkumech, kde vystupuje kraj jako nezávislá proměnná, jsou použita data z dlouhodobých časových řad. Jedná se o tabulku 401R Míra nezaměstnanosti podle regionů soudržnosti a krajů.

Míra nezaměstnanosti je v člancích, kde kraje vystupují jako nezávislé proměnné, kombinována i s dalšími charakteristikami krajů. Pokud je účelem studie vysvětlení míry nezaměstnanosti, je dávana do souvislosti se vzdělaností v kraji (zdroj dat o vzdělání SLDB), anebo zkoumána dle věku, a vzdělání v kombinaci s mírou ekonomické aktivity dle věku a vzdělání (zdroj dat ČSÚ, Výběrové šetření pracovních sil).

Při vytváření typologie kraje, je nezaměstnanost dávana do souvislosti nejen se vzdělaností v kraji, ale také s dalšími charakteristikami jako jsou mzdové prostředky, pracovní příležitosti, ale také např. s orientací voličů (Hampl, 2010) a nebo s charakteristikami dokončené byty na obyvatele (zdroj dat ČSÚ, Krajské ročenky) a reálný čistý disponibilní důchod na obyvatele, průměrná hrubá mzda, reálný HDP na obyvatele, reálná hrubá přidaná hodnota na obyvatele a reálná

hrubá tvorba fixního kapitálu na obyvatele (zdroj dat ČSÚ, Regionální účty) (Šlehoferová & Martinčík, 2014).

Vedle nezaměstnanosti je možné kraje charakterizovat také prostřednictvím zaměstnanosti (Hampl, 2007). Míra zaměstnanosti je potom podíl počtu zaměstnaných na počtu všech osob 15letých a starších (Český statistický úřad, 2022). Autor použil zdroj ČSÚ, tj. Výběrové šetření pracovních sil. Ukazatel není v daném šetření vypočten a je nutné ho vypočítat z údaje o počtu zaměstnaných v tabulce 205/2 Zaměstnanost v NH podle regionů soudržnosti ČR a z počtu ekonomicky aktivních obyvatel, tj. tabulka 101 / 3 Věková struktura populace ČR.

Charakteristika kraje je v řadě případů vytvářena také pomocí **ekonomických ukazatelů příjmů**, které mohou vypovídat o bohatství obyvatel. Použity jsou např. reálný čistý disponibilní důchod na obyvatele nebo průměrná hrubá mzda (ČSÚ, Regionální účty, 2012) (Šlehoferová & Martinčík, 2014). Zdrojem těchto informací o příjmech obyvatel je ČSÚ, Regionální účty.

Další užívanou socioekonomickou charakteristikou kraje je jeho produkce vtažená na obyvatele. Autoři ve zkoumaných člancích využívají ukazatel HDP na obyvatele (zdroj ČSÚ, Regionální účty, 2012) (Šlehoferová & Martinčík, 2014).

4.4 Shrnutí poznatků o použitých metodách

Autoři používají k tvorbě charakteristiky kraje řadu metod. Používány jsou jak základní elementární metody pro práci s časovými řadami, kdy jsou výsledky následně prezentovány pomocí tabulek a grafů, tak vícevrstvé statistické metody.

Příkladem použití shlukové analýzy je článek „Regionální diferenciace současného socioekonomického vývoje“, kde jeho autor Hampl (2007) sledoval kvantifikovatelné znaky stavu a vývojových tendencí regionální diferenciace v České republice. Využil přitom data ze Sčítání lidu, domů a bytů, a to ve třech obdobích (1980, 1991, 2001). V rámci svých analýz sledovat vývoj několika proměnných, na základě, kterých určil vzájemné souvislosti sociogeografické a geosociální. Popsal pomocí dat specifický vývoj v transformačním období, a to jak z pohledu České republiky, tak i jednotlivých regionů. Autor tedy v článku pracuje se souborem 70 upravených okresů, které mají povahu závisle i nezávisle proměnné. Tyto regiony jsou dostatečně citlivé pro postižení hlavních regionálních rozdílů. Poté stanovil charakteristiku úrovně i změn sociogeografických a geosociálních nerovnoměrností přes typologické rozlišení jednotek a hierarchické uspořádání metropolitních areálů, až po zhodnocení statistických závislostí, které byly nejvíce ovlivněny individuální variabilitou, a proto přinesly i některá překvapivá, resp. problematická zjištění. Konkrétními ukazateli, které autor sledoval, byly zaměstnanost, mzdové prostředky, pracovní příležitosti, úroveň vzdělanosti, orientace voličů.

Dufek (2007) v analýze „Analýza základních charakteristik demografické dynamiky v krajích České republiky“ použil pro statistickou analýzu *„hierarchickou shlukovou analýzu, přičemž byla vybrána varianta nejvzdálenějšího souseda Euklidovské metody“*. Výsledky shlukové analýzy jsou doplněny dendrogramy a grafy shluků. *„Pro hodnocení závislosti je zvolena metoda regresní a korelační analýzy.“*

Někteří autoři vstupní data zpracovávají na agregátní indexy, neboť ty jsou nejobecnějším způsobem charakterizujícím úroveň kraje v určité oblasti. Příkladem je článek „Kraje v České republice – existují souvislosti mezi

ekonomickým rozvojem, sociálním kapitálem a výkonem krajských vlád?“ Přičemž indexy potom zpracovávají shlukovou analýzou pro vytvoření typologie krajů (Kostelecký, Patočková & Vobecká, 2007).

Metodiky jsou voleny v souvislosti s potřebami tématu analýzy. Např. pro zkoumání makroekonomického vývoje v článku „Makroekonomický vývoj regionů pohledem shlukové analýzy“ autoři vycházejí z tzv. magického či makroekonomického tetragonu (diamantový vývojový diagram, obecně se jedná o ekonomický n-agle), který se používá k oceňování souhrnné ekonomické úrovně celých národních ekonomik. Používají 18 indikátorů, které jsou rozděleny do tří oblastí – oblast makroekonomického prosazení, oblast růstového potenciálu a oblast kvality života. Všech 18 indikátorů leží v paprskovém diagramu, čímž je vytvořen oktadekagon (18úhelník). Výhodou této metody zkoumání je komplexní a široké ocenění regionů. Nevýhodou je nemožnost reagovat na konkrétní a blízké otázky. Nejprve je sledována dynamika jednotlivých krajů, kde je základem rok 1995. Dále je analyzováno postavení ve srovnání s průměrem celé ČR a s průměrem ČR bez hlavního města Prahy (Šlehoferová & Martinčík, 2014).

Nejpřínosnější metodikou z pohledu této práce je ta, použitá v článku Komparace demografického chování krajů České republiky pomocí vícerozměrných statistických metod (Prášilová, Grosz & Hošková, 2008). Metodika je vhodná z toho důvodu, že se daná analýza zabývá výhradně demografickými charakteristikami a není úzce zaměřená jen na jeden jev (např. přírůstek obyvatelstva) a kraj v ní vystupuje jako závislá i nezávislá proměnná.

Tabulka 18 Analýza autorů: Prášilová, Grosz a Hošková, 2008

Titul:	Prášilová, M., Grosz, J., & Hošková, P. (2008). Komparace demografického chování krajů České republiky pomocí vícerozměrných statistických metod. <i>Acta univ. agric. et silvic. Mendel. Brun.</i>, 56(6), 103–11.
Anotace:	Příspěvek analyzuje změny v demografickém chování krajů České republiky za období jedné dětské biologické generace pomocí metod vícerozměrné statistické analýzy. Porovnává rok 1993 a 2006.
Poznámka:	Kraj jako závislá i nezávislá proměnná.
Proměnná / proměnné použité ve výzkumu:	Demografická statika: počet obyvatel k 31. 12., index maskulinity, průměrný věk, index stáří (IS), index hospodářského zatížení (IHZ), index závislosti mladých (IZM), index závislosti starých (IZS), naděje na dožití (muži), naděje na dožití (ženy). Demografická dynamika: porodnost, úmrtnost, sňatečnost, rozvodovost, přistěhovalí, vystěhovalí, přirozený přírůstek, přírůstek stěhováním, celkový přírůstek.
Zdroj dat:	ČSÚ Statistické ročenky 1993, 2006 (jednotlivých krajů)
Proměnná / proměnné ve zdroji dat:	počet obyvatel k 31. 12., průměrný věk, naděje na dožití (muži), naděje na dožití (ženy), porodnost, úmrtnost, sňatečnost, rozvodovost, přistěhovalí, vystěhovalí, přirozený přírůstek, přírůstek stěhováním, celkový přírůstek (na 1000 obyvatel)

Zdroj: vlastní zpracování dle Prášilová, Grosz & Hošková, 2008

Příspěvek Prášilové, Grosze a Hoškové (2008) analyzuje změny v demografickém chování krajů České republiky za období jedné dětské biologické generace. Porovnání změn bylo hodnoceno ve dvou letech, a to v roce 1993 a v roce 2006. Využita jsou data z Českého statistického úřadu o obyvatelstvu. Analýza je provedena s využitím vícerozměrné statistické analýzy. Změny v postavení jednotlivých krajů jsou charakterizovány osmnácti proměnnými. Vzhledem k tomu, že je sledováno příliš mnoho ukazatelů, je snížena dimenze matice vstupních dat. K tomu je užitá faktorová analýza, která prvními dvěma faktory vysvětluje většinu celkového rozptylu. Poté je v každém hodnoceném roce sestaven vstupní panel významných demografických proměnných a obě matice

dat jsou zpracovány hierarchickou aglomerativní metodou shlukování (Prášilová, Grosz & Hošková, 2008).

Nevýhodou tohoto článku je, že u faktorové analýzy chybí korelační matice a není ani jinak vysvětleno, jak je postupována při korelaci mezi proměnnými. Dalším nedostatkem je, že u shlukové analýzy nejsou dostatečně zdůvodněny změny proměnných mezi srovnávanými léty, které vytváří faktory, dle jejichž skóre se pravděpodobně kraje seskupují. Čtenář má potom tendenci mezi sebou porovnávat dva dendrogramy, které ale vznikaly nejen z různého období, ale také z odlišných dat.

5 NÁVRH PROFILU PRO HODNOCENÍ OLOMOUCKÉHO KRAJE

Návrh profilu vychází z profilu Prášilové, Grosze a Hoškové (2008). Byla zvolena sada proměnných, které se ve faktorové analýze Prášilové a kol. ukázaly jako výrazně sytící některý z faktorů v obou letech. Sada je tvořena těmito proměnnými:

- počet mužů a žen,
- index maskulinity,
- průměrný věk,
- index stáří,
- index hospodářského,
- index závislosti mladých,
- index závislosti starých,
- naděje dožití -
- porodnost
- úmrtnost
- sňatečnost
- rozvodovost –
- přistěhovalí, vystěhovalí, přirozený přírůstek, přírůstek stěhováním, celkový přírůstek

Zdrojem dat pro konstrukci proměnných jsou krajské ročenky ČSÚ, z kterých jsou dále vypočítávány indexy.

6 CHARAKTERISTIKA OLOMOUCKÉHO KRAJE A JEHO KOMPARACE S OSTATNÍMI KRAJI

Faktorová analýza

K vyhodnocení podobnosti jednotlivých krajů ČR s ohledem na vybrané proměnné byla použita shluková analýza. Z důvodu potřeby redukce počtu proměnných vstupujících do této analýzy byla provedena faktorová analýza. Výsledky dvoufaktorového řešení s rotací Varimax jsou uvedeny v následující tabulce. Analýza byla provedena pomocí softwaru Statistica na základě dat z roku 2022.

Tabulka 19 Faktorová analýza

Proměnná	Faktor 1	Faktor 2
Index maskulinity	-0,69	0,30
Průměrný věk 2022	-0,77	-0,33
Index stáří (IS)	-0,69	-0,37
Index hospodářského zatížení (IHZ)	-0,81	0,22
Index závislosti mladých (IZM)	-0,01	0,45
Index závislosti starých (IZS)	-0,90	-0,07
Naděje na dožití ženy	0,21	0,88
Naděje na dožití muži	0,29	0,90
Porodnost (na tis. ob)	-0,06	0,80
Úmrtnost (na tis. ob)	-0,72	-0,65
Sňatečnost (na tis. ob)	0,14	-0,75
Rozvodovost (na tis. ob)	0,34	-0,54
Přistěhovalí (na tis. ob)	0,93	0,16
Vystěhovalí (na tis. ob)	0,87	0,22
Přirozený přírůstek (na tis. ob)	0,59	0,78
Přírůstek stěhováním (na tis. ob)	0,90	0,13
Celkový přírůstek (na tis. ob)	0,90	0,19
Vysvětlená variabilita	7,38	4,82
Podíl vysvětlené variability	43 %	28 %

Zdroj: vlastní zpracování

Dvoufaktorové řešení faktorové analýzy vysvětlilo celkem 71 % variability vstupních proměnných, přičemž 43 % připadlo na první faktor a 28 % na druhý faktor. První faktor byl sycen variabilitou především z proměnných index maskulinity, průměrný věk, IS, IHZ, IZS, úmrtnost, přistěhovalí, vystěhovalí, přírůstek stěhování a celkový přírůstek. Druhý faktor byl sycen variabilitou především z proměnných naděje dožití pro ženy, naděje dožití pro muže, porodnost, sňatečnost a přirozený přírůstek. Pro tyto dva faktory bylo vypočteno faktorové skóre, které bylo dále použito ve shlukové analýze.

Shluková analýza

Tabulka 20 Matice euklidovských závislostí

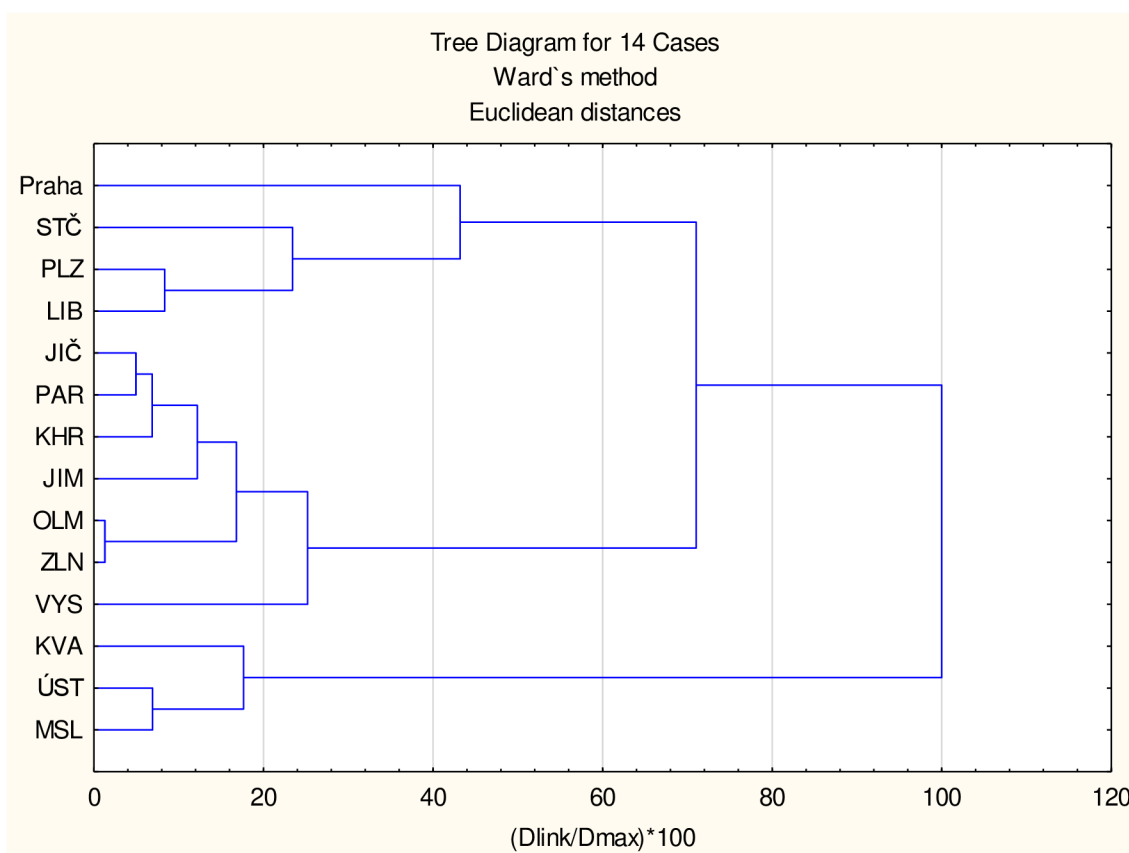
Kraj	Pra	STČ	Jič	PLZ	KVA	ÚST	LIB	KHR	PAR	VYS	JIM	OL M	ZLN	MSL
Pra	0,00	1,69	3,28	2,35	3,51	3,50	2,84	3,60	3,11	3,83	2,68	3,60	3,64	3,85
STČ	1,69	0,00	1,68	1,20	3,01	2,61	1,44	1,96	1,46	2,15	1,03	2,05	2,07	2,79
Jič	3,28	1,68	0,00	1,20	2,61	1,87	0,67	0,35	0,33	1,21	0,67	0,41	0,40	1,75
PLZ	2,35	1,20	1,20	0,00	1,87	1,41	0,56	1,55	1,24	2,26	0,99	1,38	1,44	1,62
KVA	3,51	3,01	2,61	1,87	0,00	0,81	2,04	2,87	2,84	3,83	2,77	2,48	2,57	1,20
ÚST	3,50	2,61	1,87	1,41	0,81	0,00	1,39	2,10	2,13	3,08	2,14	1,70	1,78	0,47
LIB	2,84	1,44	0,67	0,56	2,04	1,39	0,00	1,01	0,81	1,84	0,75	0,81	0,88	1,42
KHR	3,60	1,96	0,35	1,55	2,87	2,10	1,01	0,00	0,51	1,00	0,93	0,42	0,35	1,91
PAR	3,11	1,46	0,33	1,24	2,84	2,13	0,81	0,51	0,00	1,03	0,43	0,73	0,71	2,06
VYS	3,83	2,15	1,21	2,26	3,83	3,08	1,84	1,00	1,03	0,00	1,32	1,43	1,35	2,91
JIM	2,68	1,03	0,67	0,99	2,77	2,14	0,75	0,93	0,43	1,32	0,00	1,07	1,07	2,16
OL M	3,60	2,05	0,41	1,38	2,48	1,70	0,81	0,42	0,73	1,43	1,07	0,00	0,09	1,49
ZLN	3,64	2,07	0,40	1,44	2,57	1,78	0,88	0,35	0,71	1,35	1,07	0,09	0,00	1,57
MSL	3,85	2,79	1,75	1,62	1,20	0,47	1,42	1,91	2,06	2,91	2,16	1,49	1,57	0,00

Zdroj: vlastní zpracování

Wardova metoda byla použita pro shlukovou analýzu dat o jednotlivých krajích České republiky. Cílem bylo seskupit kraje do shluků na základě podobnosti ve sledovaných proměnných, jako jsou index maskulinity, průměrný věk, index stáří, index hospodářského zatížení, a další. Tato analýza umožňuje identifikovat vzory a podobnosti mezi kraji na základě specifických ukazatelů.

Wardova metoda při této analýze pracovala tak, že postupně zkoumala, jaké shluky by měly být spojeny tak, aby se minimalizovala variabilita uvnitř shluků. Vybrané shluky byly následně interpretovány jako skupiny krajů s podobnými charakteristikami a vzory (Mareš a kol., 2015) Tímto způsobem bylo možné identifikovat, jak se kraje podobají nebo liší ve sledovaných aspektech a jak lze tyto podobnosti a rozdíly interpretovat.

Obrázek 4 Dendrogram pomocí Wardovy metody

Zdroj: vlastní zpracování

Dendrogram je interpretován s pomocí tabulek s hodnotami vstupních proměnných níže. Při hodnocení dendrogramu směrem od nejnižších vzdáleností je první dvojice krajů dle podobnosti tvořena Olomouckým a Zlínským krajem. Tyto kraje vykazují podobnost v hodnotách indexu závislosti starých, úmrtnosti, naděje dožití mužů, přistěhovalých, vystěhovalých a proměnných týkajících se přírůstků.

Dále je zformována trojice tvořená Jihočeským, Pardubickým a Královéhradeckým krajem. Tyto kraje vykazují podobnost především

v hodnotách naděje dožití mužů a přirozeného přírůstku, přičemž pro většinu ostatních proměnných nedochází mezi těmito kraji k výraznému rozdílu.

Další dvojice je tvořena Ústeckým a Moravskoslezským krajem, které mají podobné hodnoty především indexu hospodářského zatížení, společně patří ke krajům s nejnižší nadějí dožití žen i mužů, s nejnižšími hodnotami porodnosti, přistěhovalých, přirozeného přírůstku, přírůstku stěhováním a celkového přírůstku a společně patří ke krajům s nejvyššími hodnotami úmrtnosti, sňatečnosti a rozvodovosti.

Další dvojice je tvořena Plzeňským a Libereckým krajem, které mají podobné hodnoty indexu maskulinity a indexu stáří, podobné hodnoty naděje dožití žen i mužů, porodnosti, úmrtnosti a sňatečnosti.

Když se pohybujeme metrikou vzdálenosti dále, vytvoří se postupně 3 shluky:

1. Praha, Středočeský kraj, Plzeňský kraj, Liberecký kraj,
2. Kraje Jihočeský, Pardubický, Královéhradecký, Jihomoravský, Olomoucký, Zlínský, Vysočina,
3. Kraje Karlovarský, Ústecký, Moravskoslezský.

První skupina je charakterizována vysokými hodnotami přistěhovalých, přírůstku stěhováním a celkového přírůstku, a naopak nízkými hodnotami průměrného věku, indexu stáří, indexu závislosti starých a úmrtnosti.

Druhá skupina je tvořena větším počtem krajů, což komplikuje interpretaci, nicméně lze říci, že tyto kraje vykazují vesměs podobné hodnoty proměnných týkajících se přírůstku a stěhování.

Třetí skupina je charakterizována podobností hodnot indexu hospodářského zatížení (patří v rámci všech krajů k více zatíženým), indexu závislosti starých,

naděje dožití mužů i žen (nejhorší 3 v rámci všech krajů), nízkou porodností, vysokou úmrtností, sňatečností a rozvodovostí a nízkými hodnotami přirozeného přírůstku.

Tabulka 21 Proměnné – část I

Kraj	IM	Prům. věk	IS	IHS	IZM	IZS	Dožití ženy	Dožití muži
Praha	0,94	41,7	1,16	1,66	0,35	0,31	82,8	77,1
STČ	0,97	41,3	1,03	1,73	0,40	0,32	81,4	75,4
JIČ	0,97	43,1	1,33	1,74	0,37	0,37	81,3	75,6
PLZ	0,96	42,8	1,31	1,70	0,35	0,35	81,1	75,2
KVA	0,95	43,4	1,39	1,71	0,35	0,36	79,2	73,2
ÚST	0,97	42,6	1,28	1,72	0,37	0,35	79,2	73,1
LIB	0,96	42,6	1,27	1,73	0,37	0,36	81,0	74,9
KHR	0,97	43,5	1,42	1,76	0,37	0,39	81,6	75,8
PAR	0,98	42,7	1,29	1,73	0,37	0,36	81,2	75,6
VYS	0,99	43,1	1,33	1,73	0,36	0,37	81,9	76,2
JIM	0,96	42,5	1,24	1,72	0,37	0,35	81,9	75,6
OLM	0,96	43,3	1,36	1,74	0,36	0,37	81,2	74,7
ZLN	0,96	43,6	1,41	1,73	0,35	0,37	81,8	75,0
MSL	0,96	43,3	1,37	1,71	0,35	0,36	80,3	73,3

Zdroj: vlastní zpracování

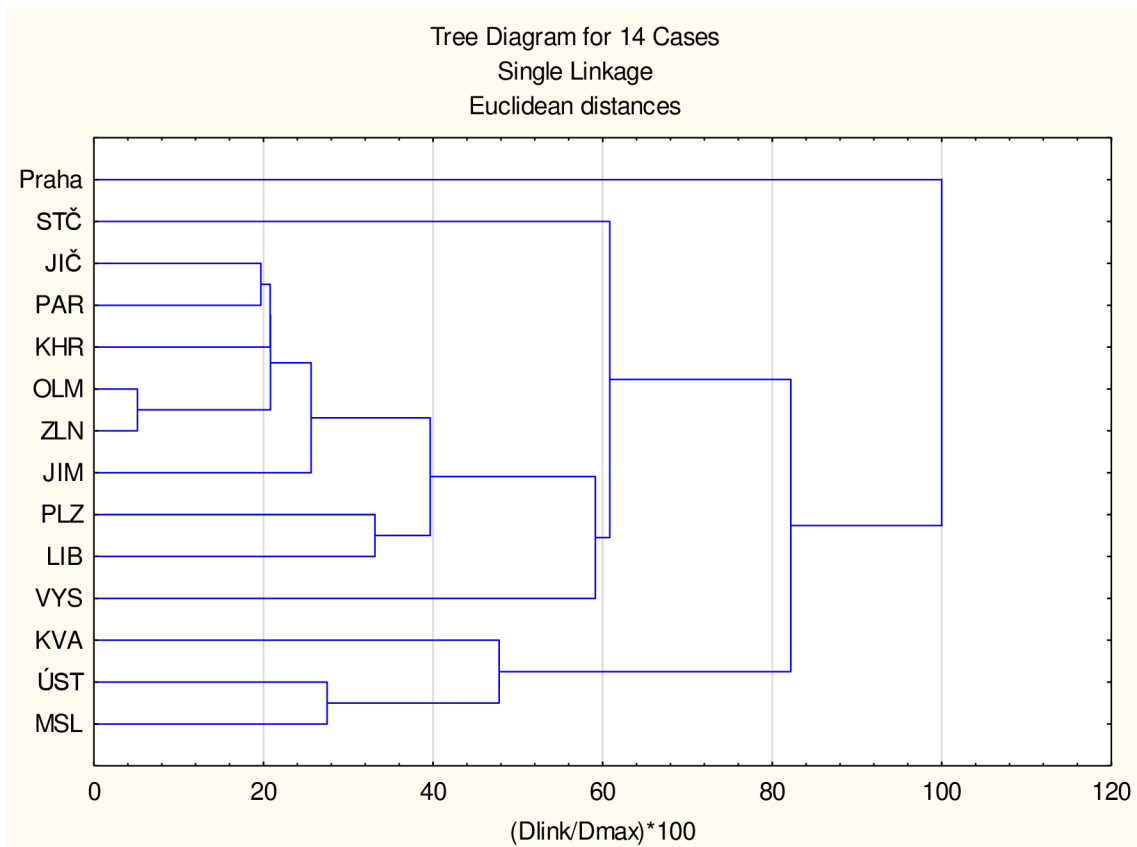
Tabulka 22 Proměnné - část II

Kraj	Porodn ost	Úmrtn ost	Sňateč nost	Rozvo dovost	Přistěh ovalí	Vystěh ovalí	Přiroz. přírůst.	Přirůst . Stěh.	Celk. přírůst.
Praha	9,4	9,6	5,2	1,77	83,9	23,3	0,5	60,7	61,2
STČ	9,0	10,1	4,8	2,14	49,7	12,3	-0,6	37,4	36,8
JIČ	9,1	11,4	5,1	1,77	33,3	7,8	-2,0	25,5	23,5
PLZ	8,6	11,2	5,0	1,74	54,1	7,5	-2,0	46,6	44,6
KVA	8,2	12,1	5,2	1,98	49,7	10,1	-4,0	39,6	35,6
ÚST	8,7	12,2	5,3	2,15	28,3	8,5	-3,2	19,8	16,6
LIB	8,7	11,2	5,1	1,85	38,4	10,0	-2,4	28,4	26,0
KHR	9,0	11,2	5,1	1,73	34,0	9,0	-2,0	25,0	22,9
PAR	9,2	11,5	5,0	1,58	39,1	9,9	-2,1	29,2	27,1
VYS	9,5	11,4	4,7	1,59	31,1	8,4	-1,7	22,7	21,0
JIM	9,5	11,0	5,1	1,80	35,7	7,7	-1,0	28,0	27,0
OLM	9,4	11,9	5,1	1,75	23,6	7,1	-2,4	16,5	14,1
ZLN	9,0	11,6	5,0	1,73	23,5	7,3	-2,3	16,3	14,0
MSL	8,8	12,6	5,4	1,86	19,4	6,0	-3,5	13,3	9,8

Zdroj: vlastní zpracování

Použití více metod spojení, v tomto případě pomocí jednoduchého spojení, slouží k tomu, aby se zkoumala robustnost a stabilita výsledků shlukové analýzy. Různé metody spojení mohou vést k odlišným dendrogramům a shlukovým strukturám, a jejich srovnání může poskytnout lepší přehled o vzorcích a vztazích mezi jednotlivými prvky (Mareš a kol., 2015).

Obrázek 5 Dendrogram vytvořený pomocí metody jednoduchého spojení

Zdroj: vlastní zpracování

Dendrogram vytvořený pomocí metody jednoduchého spojení vytváří podobně jako dendrogram vytvořený pomocí Wardovy metody skupinu Karlovarského, Ústeckého a Moravskoslezského kraje. Dále, opět ve shodě s předchozím dendrogramem spojuje Olomoucký a Zlínský kraj, a také dvojici Plzeňský a Liberecký. Celkově zhodnoceno nejsou v obou dendrogramech zásadní rozdíly.

Na základě provedené analýzy lze konstatovat, že regiony České republiky lze rozdělit do tří skupin:

Skupina 1 zahrnuje Prahu, Středočeský, Plzeňský a Liberecký kraj. Tyto kraje jsou charakterizovány vysokými hodnotami přistěhovalých, přírůstkem stěhováním a celkového přírůstkem, a naopak nízkými hodnotami průměrného věku, indexu stáří, indexu závislosti starých a úmrtnosti.

Skupina 2 zahrnuje Jihočeský, Pardubický, Královéhradecký, Jihomoravský, Olomoucký a Zlínský kraj. Tyto kraje vykazují vesměs podobné hodnoty proměnných týkajících se přírůstu a stěhování.

Skupina 3 zahrnuje Karlovarský, Ústecký a Moravskoslezský kraj. Tyto kraje jsou charakterizovány podobností hodnot indexu hospodářského zatížení (patří v rámci všech krajů k více zatíženým), indexu závislosti starých, naděje dožití mužů i žen (nejhorší 3 v rámci všech krajů), nízkou porodností, vysokou úmrtností, sňatečností a rozvodovostí a nízkými hodnotami přirozeného přírůstu.

Tato rozdělení jsou založena na hodnotách faktorových skóre, které byly vypočteny z dvoufaktorového řešení faktorové analýzy. Faktorové skóre reprezentují míru podobnosti jednotlivých krajů s konkrétními faktory.

Olomoucký kraj se od ostatních krajů v druhé skupině liší v několika ohledech. Má vyšší průměrný věk, index stáří a index závislosti starých. Naproti tomu má nižší hodnoty přistěhovalých, přírůstkem stěhování a celkového přírůstkem.

Olomoucký kraj je nejvíce podobný Zlínskému kraji. Oba kraje mají podobný průměrný věk, index stáří a index závislosti starých. Navíc mají oba kraje nižší hodnoty přistěhovalých, přírůstkem stěhování a celkového přírůstkem.

Tyto charakteristiky lze interpretovat tak, že Olomoucký kraj je regionem s vyšším podílem starších osob. Tento trend je patrný v celé České republice, ale v Olomouckém kraji je patrnější než v ostatních krajích.

7 VYHODNOCENÍ PŘÍNOSU SLDB K POPISU KRAJŮ

Zde je vyhodnocen přínos SLDB pro popis kraje, resp. možnosti a meze zastupitelnosti dat shromažďovaných při opakovaných censech.

Vyhodnocení má podobu Přehledu proměnných využívaných odborníky a jejich substitutů. Zkoumány jsou ty proměnné, které jsou užívány odborníky pro charakteristiku krajů. Kromě demografických charakteristik je přehled rozšířen i o další proměnné využívané odborníky. Často je v souvislosti s demografií zkoumáno i lokální „bohatství“ vyjádřené čistým disponibilním důchodem domácnosti na obyvatele či prostřednictvím HDP na obyvatele.

Přehled obsahuje vždy variantu dat z SLDB a variantu dat z ostatních zdrojů. Je brán zřetel např. na frekvenci sběru dat. Podmínkou výběru substitutů je možnost jejich zobrazení dle krajů.

Tabulka 23 Přehled proměnných využívaných odborníky a jejich substitutů

Proměnná:	SLDB				Ostatní zdroje			
	Zdroj:	Upřesnění zdroje:	Frekvence sběru dat:	Výzkumný soubor:	Zdroj:	Upřesnění zdroje:	Frekvence sběru dat:	Výzkumný soubor:
Demografické proměnné: počet obyvatel, obyvatelstvo dle pohlaví, dle věku, porodnost, úmrtnost, rozvodovost, přirozený přírůstek	SLDB	Obyvatelstvo podle ekonomické aktivity	10 let	Celá populace	ČSÚ	Krajské ročenky	1 rok	Vzorek
Ekonomicky aktivní osoby (v počtu osob)	SLDB	Obyvatelstvo podle ekonomické aktivity	10 let	Celá populace	ČSÚ	Výběrové šetření pracovních sil: 103/3 Ekonomické postavení populace 15+	¼ roku	Vzorek
Míra nezaměstnanosti (v %)	SLDB	Obyvatelstvo podle ekonomické aktivity	10 let	Celá populace	ČSÚ	Výběrové šetření pracovních sil: 401R Míra nezaměstnanosti dle oblastí a krajů	¼ roku	Vzorek
					MPS V	Míra registrované nezaměstnanosti	měsí c	Celá populace

Míra zaměstnanosti (v %)	SLDB	Obyvatelstvo podle ekonomické aktivity	10 let	Celá populace	ČSÚ	Výběrové šetření pracovních sil, vlastní výpočet dle údajů z: 103/3 Ekonomické postavení populace 15+	¼ roku	Vzorek
HDP na obyvatele, čistý disponibilní důchod domácností na obyvatele	x	x	x	Celá populace	ČSÚ	Regionální účty	1 rok	Celá populace

Zdroj: vlastní zpracování

Z analýzy odborných článků vyplynulo, že odborníci volí téměř výhradně ostatní zdroje, tzn. krajské ročenky a výběrová šetření pracovních sil (ČSÚ) místo využití dat z SLDB.

Z přehledu je patrné, že zdroje dat do zvoleného profilu hodnocení kraje se liší frekvencí sběru dat, což znamená také jejich stářím a dále se liší výzkumným souborem, potažmo také metodikou sběru dat. Tyto faktory mají vliv jednak na aktuálnost dat, ale také na jejich reliabilitu.

SLDB zkoumá celou populaci, a proto by obecně měly mít výsledky vyšší reliabilitu než výsledky Výběrového šetření pracovních sil realizovaného ČSÚ na vzorku. SLDB má však nižší aktuálnost, neboť frekvence sběru dat je 10 let, zatímco Výběrové šetření pracovních sil realizované ČSÚ probíhá čtvrtletně, Krajské ročenky mají roční frekvenci

Míra registrované nezaměstnanosti MPSV neměří to, co je třeba. Pouze určitou část nezaměstnanosti, a tak není plnohodnotným substitutem.

Výzkumníci v oblasti sociologie a demografie v případě zkoumání trhu práce vycházejí výhradně z Výběrového šetření pracovních sil realizovaného ČSÚ. Trh práce je dynamický a data z SLDB s frekvencí sběru 10 let se pravděpodobně rychle stávají neaktuálními pro řešení současných tržních externalit. Aktuálnost dat je v takovém případě důležitější než co nejvyšší reliabilita.

Reliabilita dat o trhu práce SLDB je naopak využitelná v dlouhodobém horizontu desítek let k co nejpřesnějšímu zaznamenání vývoje, tzn. na celé populaci, ne pouze na vzorku. V dlouhých časových úsecích, nižší frekvence sběru dat není tak významná jako v krátkých. Pro komparaci krajů se jeví z těchto důvodů být také vhodnější aktuální data z Výběrového šetření pracovních sil realizovaného ČSÚ.

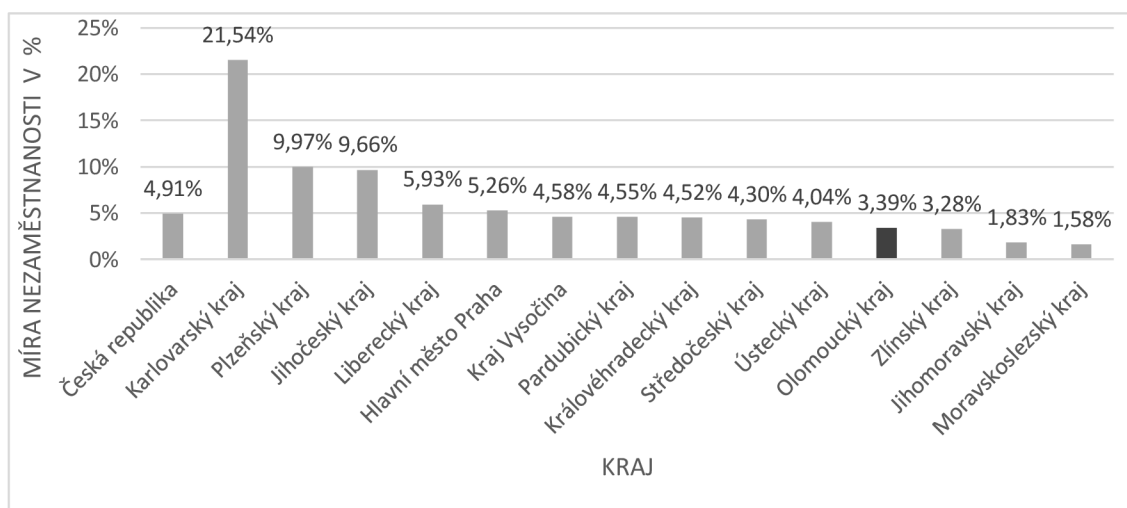
8 DISKUSE

Sčítání lidu domů a bytů je základní oporou pro sociodemografické analýzy, neboť obsahuje např. vzdělanostní strukturu, avšak na úrovni krajů se tato data příliš nevyužívají, jak vyplynulo ze zkoumaných odborných článků.

Články, které jsou zaměřeny čistě na demografické charakteristiky krajů využívají data z Krajských ročenek (ČSÚ), ostatní články zkoumající socioekonomické či makroekonomické aspekty, je obvykle využívají v kombinaci s daty z Výběrových šetření pracovních sil (ČSÚ), anebo s daty z Regionálních účtů (ČSÚ). Odborníci dávají přednost datům s roční periodicitou před daty z SLDB s desetiletou periodicitou. Na úrovni krajů je stěžejní aktuálnost než dlouhý časový horizont dat.

Data SLDB i jako zdroj dat zachycujících dlouhodobý vývoj, mají svoje limity, protože mohou být ovlivněna krátkodobými, i např. několikaměsíčními výkyvy, jak je možné demonstrovat na příkladu míry zaměstnanosti dle sčítání v roce 2021.

Graf 1 Míra nezaměstnanosti dle SLDB 2021 (v %)

Zdroj: vlastní zpracování dle Sčítání lidu, domu a bytů, 2021.

Dle výsledků SLDB 2021 byla míra nezaměstnanosti v Olomouckém kraji nižší, než míra nezaměstnanosti v celé ČR. Olomoucký kraj měl 4. nejnižší míru nezaměstnanosti v ČR. Nejvyšší nezaměstnanost měl Karlovarský kraj. Sčítání lidí domů a bytů 2021 bylo ovlivněno covidovou pandemií, která vyvolala změny na trhu práce. Během pandemie platila nejrůznější omezení, která měla dopady především na služby na rozdíl od výroby, a tedy i na kraj s velkým podílem služeb (turismus, hotelnictví atd.). Velká nezaměstnanost v Karlovarském kraji byla pravděpodobně způsobena právě omezeními ve službách. Celkově lze říci, že pandemie měla za důsledek řadu neobvyklých prvků v chování obyvatelstva a ty prokazatelně měly nebo v některých případech nejspíše mohly mít dopady na výkyvy v hodnotách nejrůznějších ukazatelů. Po pandemii se postupně zase jednotlivá odvětví, podniky a obyvatelstvo vracely do stavu před vypuknutím pandemie, ale u řady odvětví mohla pandemie vyvolat i trvalé změny (např. změna zaměření produkce, změna profese).

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo charakterizovat Olomoucký kraj a ukázat možnosti a meze využití dat Sčítání lidu, domů a bytů (SLDB) v této úloze. Na základě analýzy odborných článků, které vyšly v pěti odborných periodikách za 23 let, se ukázalo že odborníci k charakteristice krajů data získaná ze Sčítání lidu, domů a bytů téměř nevyužívají. Důležitá je aktuálnost dat, případně zkoumají kratší časové řady. Demografická data čerpají z Krajských ročenek (ČSÚ), data o zaměstnanosti z Výběrových šetření pracovních sil (ČSÚ) kombinují je se socioekonomickými daty z Regionálních účtů (ČSÚ).

Data získaná z SLDB se tak hodí více pro sledování dlouhodobého vývoje, avšak i tak mají své limity, protože je mohou ovlivnit krátkodobé výkyvy, jak tomu bylo při posledním sčítání v souvislosti s pandemií covid-2019.

Odborné články byly zkoumány nejen z hlediska zdrojů dat, ale také z hlediska použitých metod, nástrojů, tematického zaměření a jeho vývoje ve sledovaném období. Na základě analýzy odborných článků byl vytvořen návrh profilu pro hodnocení Olomouckého kraje využívající faktorovou a shlukovou analýzu a čerpající data z Krajských ročenek (ČSÚ).

LITERATURA A ZDROJE

Boruta, T., & Ivan, I. (2010). Public transport in rural areas of the Czech Republic—case study of the Jeseník region. *Moravian Geographical Reports*, 18(2), 9-22.

Burda, T. (2016). *Historické hranice a proces polarizace prostoru v Česku*. Praha: Nakladatelství P3K.

Burda, T. (2014). *Význam změn správních hranic v procesu formování vnitřních periferií na území Česka od poloviny 19. století*. Dizertační práce. Praha: UK.

Čekal, J. (2008). Vymezování migračních regionů v kontextu změn základních funkcí migrace (na příkladu Jihočeského kraje). *Geografie*, 113, 37-47.

Český statistický úřad. (2016). *Kraj*. Citováno 27. října 2023. Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/rso/kraj>

Český statistický úřad. (2021a). *Otevřená data*. Citováno 6. září. 2023. Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/vysledky-scitani-2021-otevrena-data>

Český statistický úřad. (2021b). *Veřejná databáze*. Citováno 6. září. 2023. Dostupné z <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=statistiky&katalog=31428#katalog=33475>

Český statistický úřad. (2022). *Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků VŠPS - roční průměry - 2021*. <https://www.czso.cz/csu/czso/zamestnanost-a-nezamestnanost-podle-vysledku-vsps-rocni-prumery-2021>

Český statistický úřad. (2023a). *Databáze regionálních účtů – Ukazatele za regionální celky*. Citováno 6. září. 2023. Dostupné z <https://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenkavyber.volba?titul=Ukazatele%20za%20re>

gion%E1ln%ED%20celky&mypriznak=RB&typ=2&proc=rocenka.presmsocas&mylang=CZ&jak=4

Český statistický úřad. (2023b). *Historie sčítání lidu na území České republiky II*. Citováno 1. prosince 2023. Dostupné z https://www.czso.cz/csu/czso/historie_scitani_lidu_na_uzemi_ceske_republiky_ii

Český statistický úřad. (2023c). *Katalog produktů*. Citováno 6. září. 2023. Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/katalog-produktu?filtr=true&roky=2023&skupiny=17&vlastnosti=12>

Český statistický úřad. (2023d). *Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS)*. Citováno 6. září. 2023. Dostupné z https://www.czso.cz/csu/vykazy/vyberove_setreni_pracovnich_sil

ČR. (2020). Zákon č. 332/2020 Sb., o sčítání lidu, domů a bytů v roce 2021 a o změně zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů. *Sbírka zákonů České republiky*.

Dufek, J. (2007). Analýza základních charakteristik demografické dynamiky V krajích České republiky. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 55(6), 55-64.

Dufek, J, a kol. (2008). Hodnocení krajů České republiky podle demografických charakteristik v roce 2006. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, (3), 57-66.

Dufek, J., a kol. (2009). Prognóza věkové struktury a stárnutí obyvatel v krajích České republiky. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 57(6), 77-88.

Dufek, J., a kol. (2014). Vývoj přirozeného přírůstku obyvatel v jihovýchodním regionu České republiky podle krajů a velikostních skupin obcí. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 54(6), 19-26.

Dufek, J., a kol. (2015). Míra nezaměstnanosti ve vztahu k počtu registrovaných jednotek ekonomických subjektů. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 52(6), 7-18.

Estélyiová, K., & Koráb, V. (2010). Network cooperation of small and medium enterprises in the South Moravian Region. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 58(3), 41–54.

Feřtová, M, a kol. (2011). Prostorová specifika strukturální nezaměstnanosti na úrovni obcí v České republice. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 47(4): 681-716.

Fiala, T., & Langhamrová, J. (2014). Předpokládaný vývoj obyvatelstva krajů ČR a jeho důsledky. *Demografie. Acta Oeconomica Pragensia* 22(4), 73-96. DOI: 10.18267/j.aop.447

Frantál, B., & Nováková, E. (2019). On the spatial differentiation of energy transitions: Exploring determinants of uneven wind energy developments in the Czech Republic. *Moravian Geographical Reports*, 27(2), 79-91.

Hájek, O., & Siwek, T. (2009). The perception of public city transport in Zlín (Czech Republic) as an alternative to individual transport by its potential users according to the level of their income. *Moravian Geographical Reports*.

Hampl, M. (2007). Regionální diferenciacie současného socioekonomického vývoje. *Sociologický časopis*, 43(5), 889–910.

- Hasman, J., & Divínová, P. (2020). Regionální rozdíly ve vnímání mezinárodní migrace studenty středních škol a jejich podmiňující faktory. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 56(1), 57-83.
- Hendrych, D. a kol. (2006). *Správní právo: obecná část*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck.
- Horník, J., & Kuš, P. (2016). *Územní samospráva přehledně a v příkladech*. Praha: Institut pro veřejnou správu Praha.
- Hortig, P. (2019). *Obyvatelstvo se u nás sčítá čtvrt tisíciletí*. Statistika&My. Citováno 1. prosince 2023. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2019/11/11/obyvatelstvo-se-u-nas-scita-ctvrt-tisicileti/>
- Hudečková, J, a kol. (2014). Analýza ekonomické aktivity a nezaměstnanosti obyvatelstva Jihomoravského kraje. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 53(3), 49-58.
- Chromý, P., a kol. (2011). Venkov–žitý prostor: regionální diference percepcí venkova představiteli venkovských obcí v Česku. *Geografie*, 116(1), 23-45
- Ivan, I. (2010). Docházka na zastávku a její vliv na dojížďku do zaměstnání. *Geografie*, 115(4), 393-412.
- Katrňák T., & Mareš P. (2007). Segmenty zaměstnaných a nezaměstnaných v České republice v letech 1998 až 2004. *Sociologický časopis*, 43(2), 281-303.
- Kladivo, P., a kol. (2012). The Czech-Polish and Austrian-Slovenian borderlands–similarities and differences in the development and typology of regions. *Moravian geographical reports*, 20(3), 22-37.
- Kopecký, M. (2010). *Právní postavení obcí a krajů – základy komunálního práva*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika.

Kostelecký, T., Patočková, & V. Vobecká, J. (2007). Kraje v České republice – existují souvislosti mezi ekonomickým rozvojem, sociálním kapitálem a výkonem krajských vlád?. *Sociologický časopis*, 43(5): 911-943.

Koudelka, Z. (2007). *Samospráva*. Praha: Linde.

Kraft, S., Halás, M., & Vančura, M. (2014). The delimitation of urban hinterlands based on transport flows: A case study of regional capitals in the Czech Republic. *Moravian geographical reports*, 22(1), 24-32.

Krajská správa ČSÚ v Jihlavě. (2016). *Historie krajského zřízení sahá hluboko do minulosti*. Citováno 14. srpna 2023. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xj/historie-krajskeho-zrizeni-saha-hluboko-do-minulosti>

Krajská správa ČSÚ v Olomouci (2020). *Vývoj území Olomouckého kraje od roku 1930*. Citováno 14. srpna 2023. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/266810/49837321/hraniceolomkraj1949_2016.png/218ec8fb-bb0d-4fd6-853c-ee6a41c59e3f?version=1.3&t=1481703297447

Lux, M., a kol. (2007). Vliv podmínek bydlení na zamýšlenou migraci české populace za prací. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 43(2), 305-332.

Ministerstvo práce a sociálních věcí. (2023). *Změna metodiky ukazatele registrované nezaměstnanosti*. Citováno 11. října 2023. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/upozorneni-na-zmenu-metodiky>

Mareš, P., L. Rabušic, P. Soukup. (2015). *Analýza sociálněvědních dat (nejen) v SPSS*. Brno: Masarykova univerzita.

Mrázková, H. (2007). Popisně-analytická metoda identifikace potenciálu venkovského prostoru jako nástroj regionálního rozvoje. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendeliana Brunensis*, 55(1), 117-128.

NÚV. (2003). *Klasifikace jednotek NUTS*. Citováno 2. listopadu 2023. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/klasifikace-jednotek-nuts.html>

Pavlík, M. a kol. (2014). *Jak úspěšně řídit obec a region*. Praha: Grada Publishing.

Peková, J., Pilný, J., & Jetmar, M. (2012). *Veřejný sektor – řízení a financování*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika.

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. (2019). *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o územně správním členění státu*. Citováno 11. srpna 2023. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=160015>

Prášilová, M., Grosz, J., & Hošková, P. (2008). Komparace demografického chování krajů České republiky pomocí vícerozměrných statistických metod. *Acta univ. agric. et silvic. Mendel. Brun.*, 56(6), 103–11.

Provazníková, R. (2015). *Financování měst, obcí a regionů - teorie a praxe*. Praha: Grada Publishing.

Průcha, P. (2011). *Místní správa*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita.

Rychtařiková, J., & Akkerman, A. (2003). Trajectories of fertility and household composition in the demographic profile of the Czech Republic. *Population and environment*, 24, 225-254.

Ryšavý, D. (2007). Regionální politické elity – zrod, charakter a důsledky. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 46(5), 993-1016.

Ryšavý, D. (2015). *Na/O kraji: kraje a jejich představitelé 2000-2013*. Praha: Sociologické nakladatelství.

SČÍTÁNÍ 2021. (2021). Citováno 6. září 2023. Dostupné z www.scitani.cz

Siwek, T., a kol. (2007). České kulturně-historické regiony ve vědomí svých obyvatel. *Sociologický časopis*, 43(5), 1039-1053.

Svatošová, L., a kol. (2014). Subjektivní hodnocení životních podmínek obyvatelstva v regionech ČR. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 58(6), 515-522.

Svatošová, L., & Prášilová, M. (2006). Analýza regionálního rozvoje s využitím vícerozměrných statistických metod. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 54(6), 171-176.

Šerý, M. (2014). The Identification of Residents with their Region and the Continuity of Socio-Historical Development/Identifikace Obyvatel Se Svým Regionem A Kontinuita Socio-Historického Vývoje. *Moravian Geographical Reports*, 22(3), 53-64.

Škop, M. (2022). *Sčítání lidu: Od císaře pána k otevřeným datům*. Citováno 10. prosince 2023. Dostupné z: <https://data.gov.cz/%C4%8Dl%C3%A1nky/s%C4%8D%C3%ADt%C3%A1n%C3%AD-lidu-od-c%C3%ADsa%C5%99e-p%C3%A1na-k-otev%C5%99en%C3%BDm-dat%C5%AFm>

Šlehoferová, M., Martinčík, D. (2014). Makroekonomický vývoj regionů pohledem shlukové analýzy. In *Hradecké ekonomické dny 2014*. Hradec Králové : Gaudeamus, s. 277-283.

Vavrochová, S., KUŠ, P. (2012). *Územní samosprávné celky*. 2. vyd. Praha: Institut pro veřejnou správu Praha.

Vedral, J. (2006). *Obecné principy organizace a činnosti veřejné správy*. Praha: Institut pro místní správu.

Vidovičová, L., & Petrová Kafková, M. (2016). Index aktivního stárnutí (AAI) v regionální aplikaci. *Demografie, revue pro výzkum populačního vývoje*, 58(1), 49-66.

Viturka, M., a kol. (2010). *Regionální disparity a jejich hodnocení v kontextu regionální politiky*. Citováno 19. listopadu 2023. Dostupné z: https://geografie.cz/media/pdf/geo_2010115020131.pdf.

Wagnerová, K. (2019). Náhled do historického vývoje sčítání lidu na území Německa, Rakouska a Švýcarska. *Historická demografie*, 43(1), 1–20.

SEZNAM ZKRATEK

ČSÚ	Český statistický úřad
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů
VŠPS	Výběrové šetření pracovních sil
RÚIAN	Registr územní identifikace, adres a nemovitostí
ROB	Registr obyvatel
NUTS	Klasifikace územních statistických jednotek
CIS	Informační systém cizinců
ISEO	Informační systém evidence obyvatel
IHZ	Index hospodářského zatížení
IS	Index stáří
IZM	Index závislosti mladých
IZS	Index závislosti starých

SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ

Obrázek 1 Porovnání území současných krajů s kraji platnými v letech 1949-1960	18
Obrázek 2 Porovnání území současných krajů s kraji platnými od roku 1960...19	
Obrázek 3 Porovnání území Olomouckého kraje v roce 2016 a Olomouckého kraje platného v letech 1949–1960.....	20
Obrázek 4 Dendrogram pomocí Wardovy metody.....	78
Obrázek 5 Dendrogram vytvořený pomocí metody jednoduchého spojení.....	81
Graf 1 Míra nezaměstnanosti dle SLDB 2021 (v %).....	88
Graf 2 Vývoj témat analýz – část I.....	117
Graf 3 Vývoj témat analýz – část II.	118

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 SLDB – tematické okruhy zjišťovaných informací dle zákona 332/2020 Sb.....	34
Tabulka 2 Analýza autorů: Boruta & Ivan, 2010.....	41
Tabulka 3 Analýza autora: Dufek, 2007.....	42
Tabulka 4 Analýza autora: Dufek, 2008.....	44
Tabulka 5 Analýza autorů: Dufek a kol., 2009.....	45
Tabulka 6 Analýza autorů: Dufek a kol., 2014.....	46
Tabulka 7 Analýza autorů: Dufek a kol., 2015.....	47
Tabulka 8 Analýza autorů: Estélyiová & Koráb, 2010.....	48
Tabulka 9 Analýza autorů: Feřtrová a kol., 2011.....	50
Tabulka 10 Analýza autora: Hampl, 2007.....	51
Tabulka 11 Analýza autorů: Hudečková a kol., 2014.....	53
Tabulka 12 Analýza autorů: Katrňák & Mareš, 2007.....	55
Tabulka 13 Analýza autorů: Kostelecký, Patočková & Vobecká, 2007.....	56
Tabulka 14 Analýza autorů: Svatošová a kol., 2014.....	61
Tabulka 16 Analýza autorů: Svatošová & Prášilová, 2006.....	62
Tabulka 17 Kraj jako závisle a nezávisle proměnná.....	65
Tabulka 18 Témata článků.....	66
Tabulka 19 Analýza autorů: Prášilová, Grosz a Hošková, 2008.....	72
Tabulka 20 Faktorová analýza.....	75
Tabulka 21 Matice euklidovských závislostí.....	76
Tabulka 22 Proměnné – část I.....	80
Tabulka 23 Proměnné - část II.....	80
Tabulka 24 Přehled proměnných využívaných odborníky a jejich substitutů....	85

Tabulka 25 SLDB –Veřejná databáze ČSÚ – Tematický okruh Obyvatelstvo – Přehled kategorií a datových sestav	106
Tabulka 26 SLDB –Veřejná databáze ČSÚ – Tematický okruh Domy – Přehled kategorií a datových sestav	108
Tabulka 27 SLDB –Veřejná databáze ČSÚ – Tematický okruh Byty – Přehled kategorií a datových sestav	109
Tabulka 28 SLDB –Veřejná databáze ČSÚ – Tematický okruh Domácnosti – Přehled kategorií a datových sestav	110
Tabulka 29 SLDB –Veřejná databáze ČSÚ – Tematický okruh Dojíždka– Přehled kategorií a datových sestav	110
Tabulka 30 Bibliografický soupis odborných článků	113
Tabulka 31 Přehled zdrojů dat využívaných k popisu kraje.....	119

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA I: SLDB – PŘEHLED KATEGORIÍ A DATOVÝCH SESTAV

PŘÍLOHA II: BIBLIOGRAFICKÝ SOUPIS ODBORNÝCH ČLÁNKŮ

PŘÍLOHA III: VÝVOJ TÉMAT ANALÝZ

PŘÍLOHA IV: PŘEHLED ZDROJŮ DAT VYUŽÍVANÝCH K POPISU KRAJE

PŘÍLOHA I: SLDB – PŘEHLED KATEGORIÍ A DATOVÝCH SESTAV

Tabulka 24 SLDB – Veřejná databáze ČSÚ – Tematický okruh Obyvatelstvo – Přehled kategorií a datových sestav

1. Tematický okruh: Obyvatelstvo	
<i>Kategorie</i>	<i>Sestava</i>
Pohlaví	Obyvatelstvo podle pohlaví
Věková struktura	Obyvatelstvo podle věkových skupin a pohlaví
	Obyvatelstvo podle jednotek věku
	Obyvatelstvo podle pětiletých věkových skupin
	Obyvatelstvo podle desetiletých věkových skupin
Rodinný stav	Obyvatelstvo podle pohlaví a rodinného stavu
	Obyvatelstvo podle rodinného stavu, věku a pohlaví
	Obyvatelstvo podle rodinného stavu/registrovaného partnerství, krajů a podle pohlaví a velikostních skupin obcí
	Obyvatelstvo podle rodinného stavu/registrovaného partnerství, velikostních skupin obcí a podle pohlaví ve vybraném území
Vzdělání	Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle nejvyššího dosaženého vzdělání
	Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle nejvyššího dosaženého vzdělání, krajů a podle pohlaví a velikostních skupin obcí
	Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle nejvyššího dosaženého vzdělání, velikostních skupin obcí a podle pohlaví ve vybraném území
	Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle nejvyššího dosaženého vzdělání, věku a pohlaví
	Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle nejvyššího dosaženého vzdělání, pohlaví a základních věkových skupin
Státní občanství	Obyvatelstvo podle státního občanství a pohlaví
	Obyvatelstvo podle cizího státního občanství a pohlaví
	Obyvatelstvo podle vybraných státních občanství
	Obyvatelstvo podle státního občanství, věku a pohlaví

	Obyvatelstvo podle státního občanství a pohlaví – pouze osoby s jedním státním občanstvím
	Obyvatelstvo podle cizího státního občanství a pohlaví – pouze osoby s jedním státním občanstvím
	Obyvatelstvo podle vybraných státních občanství – pouze osoby s jedním státním občanstvím
Národnost	Obyvatelstvo podle vybraných národností
	Obyvatelstvo podle národnosti, věku a pohlaví v České republice
	Obyvatelstvo podle vybraných národností, věku a pohlaví
Mateřský jazyk	Obyvatelstvo podle vybraného mateřského jazyka
	Obyvatelstvo podle mateřského jazyka, věku a pohlaví v České republice
	Obyvatelstvo podle vybraného mateřského jazyka, věku a pohlaví
Bydliště v době narození / rok před sčítáním	Obyvatelstvo podle místa bydliště v době narození
	Obyvatelstvo podle místa bydliště v době narození, věku a pohlaví
	Obyvatelstvo podle kraje bydliště v době narození a podle místa bydliště k datu sčítání
	Obyvatelstvo podle místa bydliště rok před sčítáním
	Obyvatelstvo podle kraje bydliště rok před sčítáním a podle místa bydliště k datu sčítání
Náboženská víra	Obyvatelstvo podle náboženské víry
	Obyvatelstvo podle náboženské víry, věku a pohlaví v České republice
	Obyvatelstvo podle náboženské víry (výběr), věku a pohlaví
Plodnost žen	Ženy ve věku 15 a více let podle počtu živě narozených dětí
	Ženy ve věku 15 a více let podle počtu živě narozených dětí a podle rodinného stavu a věkové skupiny
	Ženy ve věku 15 a více let podle počtu všech živě narozených dětí a podle nejvyššího dosaženého vzdělání, věku a podle rodinného stavu
Způsob bydlení	Obyvatelstvo podle způsobu bydlení
	Obyvatelstvo podle způsobu bydlení, věku a pohlaví
Registrovaný pobyt	Obyvatelstvo podle místa registrovaného pobytu
	Obyvatelstvo podle druhu registrovaného pobytu

	Obyvatelstvo s registrovaným pobytem
Ekonomická aktivita	Obyvatelstvo podle ekonomické aktivity
	Obyvatelstvo podle ekonomické aktivity, pohlaví a základních věkových skupin
	Obyvatelstvo podle ekonomické aktivity, věku a pohlaví
Postavení v zaměstnání	Zaměstnaní podle postavení v zaměstnání
Odvětví ekonomické činnosti	Zaměstnaní podle odvětví ekonomické činnosti
	Zaměstnaní podle odvětví ekonomické činnosti, věku a pohlaví

Zdroj: vlastní zpracování dle Český statistický úřad, 2021b

Tabulka 25 SLDB – Veřejná databáze ČSÚ – Tematický okruh Domy – Přehled kategorií a datových sestav

2. Tematický okruh: Domy	
<i>Kategorie</i>	<i>Sestava</i>
Počet domů	Počet domů podle obydlivosti
Druh domu	Domy podle obydlivosti a druhu domu
Počet bytů v domě	Obydlené domy s byty podle počtu bytů
Vlastnická struktura domů	Obydlené domy podle vlastníka domu
Období výstavby domů	Obydlené domy podle období výstavby nebo rekonstrukce a druhu domu
Technické charakteristiky domů	Obydlené domy podle technické vybavenosti
	Obydlené domy podle materiálu nosných zdí
	Obydlené domy podle způsobu odvádění odpadních vod
	Obydlené domy podle vybavení výtahem
	Obydlené domy podle počtu nadzemních podlaží
Způsob vytápění	Obydlené domy podle způsobu vytápění

Zdroj: vlastní zpracování dle Český statistický úřad, 2021b

Tabulka 26 SLDB –Veřejná databáze ČSÚ – Tematický okruh Byty – Přehled kategorií a datových sestav

3. Tematický okruh: Byty	
<i>Kategorie</i>	<i>Sestava</i>
Počet bytů	Počet bytů podle obydlivosti
	Byty podle obydlivosti a druhu domu
Právní důvod užívání bytu	Obydlené byty podle právního důvodu užívání bytu
Počet místností bytu	Obydlené byty podle počtu obytných místností (včetně kuchyně) a druhu domu
	Obydlené byty podle počtu obytných místností (bez kuchyně)
	Obydlené byty podle vybavení kuchyní
Plocha bytu	Obydlené byty podle celkové plochy bytu a druhu domu
Počet osob v bytě	Obydlené byty podle počtu osob v bytě a druhu domu
Technické charakteristiky bytu	Obydlené byty podle technické vybavenosti
	Obydlené byty podle připojení na plyn (podrobné údaje)
	Obydlené byty podle připojení na vodovod (podrobné údaje)
	Obydlené byty podle polohy bytu v domě
	Obydlené byty podle materiálu nosných zdí domu
	Obydlené byty podle způsobu odvádění odpadních vod z domu
	Obydlené byty podle vybavení domu výtahem
Vytápění bytu	Obydlené byty podle způsobu vytápění a používané energie k vytápění
	Obydlené byty podle převažujícího způsobu vytápění (podrobné údaje)
	Obydlené byty podle hlavního zdroje energie používaného k vytápění (podrobné údaje)
Vlastnická struktura domů	Obydlené byty podle vlastníka domu
Období výstavby domů	Obydlené byty podle období výstavby nebo rekonstrukce domu a druhu domu

Zdroj: vlastní zpracování dle Český statistický úřad, 2021b

Tabulka 27 SLDB –Veřejná databáze ČSÚ – Tematický okruh Domácnosti – Přehled kategorií a datových sestav

4. Tematický okruh: Domácnosti	
<i>Kategorie</i>	<i>Sestava</i>
Typ hospodařící domácnosti	Hospodařící domácnosti podle typu domácnosti
	Hospodařící domácnosti tvořené jednou rodinou podle typu domácnosti
Velikost hospodařící domácnosti	Hospodařící domácnosti podle počtu členů domácnosti
Počet závislých dětí	Hospodařící domácnosti tvořené jednou rodinou podle počtu závislých dětí

Zdroj: vlastní zpracování dle Český statistický úřad, 2021b

Tabulka 28 SLDB –Veřejná databáze ČSÚ – Tematický okruh Dojíždka– Přehled kategorií a datových sestav

5. Tematický okruh: Dojíždka	
<i>Kategorie</i>	<i>Sestava</i>
Místo pracoviště / školy	Zaměstnaní a žáci a studenti podle místa pracoviště/školy
	Zaměstnaní podle místa pracoviště
	Žáci a studenti podle místa školy
	Vyjíždějící do zaměstnání a školy podle regionu soudržnosti místa pracoviště/školy a podle místa bydliště
	Vyjíždějící do zaměstnání podle regionu soudržnosti místa pracoviště a podle místa bydliště
	Vyjíždějící do školy podle regionu soudržnosti místa školy a podle místa bydliště
	Vyjíždějící do zaměstnání a školy podle kraje místa pracoviště/školy a podle místa bydliště
	Vyjíždějící do zaměstnání podle kraje místa pracoviště a podle místa bydliště
	Vyjíždějící do školy podle kraje místa školy a podle místa bydliště
	Vyjíždějící do zaměstnání a školy podle okresu místa pracoviště/školy a podle místa bydliště

	Vyjíždějící do zaměstnání podle okresu místa pracoviště a podle místa bydliště
	Vyjíždějící do školy podle okresu místa školy a podle místa bydliště
	Vyjíždějící do zaměstnání a školy podle SO ORP místa pracoviště/školy a podle místa bydliště
	Vyjíždějící do zaměstnání podle SO ORP místa pracoviště a podle místa bydliště
	Vyjíždějící do školy podle SO ORP místa školy a podle místa bydliště
	Vyjíždějící do zaměstnání a školy do vybrané obce místa pracoviště/školy a podle místa bydliště
Frekvence	Vyjíždějící do zaměstnání a školy podle frekvence vyjížděky
	Vyjíždějící do zaměstnání podle frekvence vyjížděky
	Vyjíždějící do školy podle frekvence vyjížděky
Dopravní prostředek	Vyjíždějící do zaměstnání a školy podle hlavního dopravního prostředku
	Vyjíždějící do zaměstnání podle hlavního dopravního prostředku
	Vyjíždějící do školy podle hlavního dopravního prostředku

Zdroj: vlastní zpracování dle Český statistický úřad, 2021b

PŘÍLOHA II: BIBLIOGRAFICKÝ SOUPIS ODBORNÝCH ČLÁNKŮ

Tabulka 29 Bibliografický soupis odborných článků

Odkaz v textu	Bibliografický zápis
Boruta & Ivan, 2010	Boruta, T., & Ivan, I. (2010). Public transport in rural areas of the Czech Republic—case study of the Jeseník region. <i>Moravian Geographical Reports</i> , 18(2), 9-22.
Čekal, 2008	Čekal, J. (2008). Vymezování migračních regionů v kontextu změn základních funkcí migrace (na příkladu Jihočeského kraje). <i>Geografie</i> , 113, 37-47.
Dufek, 2007	Dufek, J. (2007). Analýza základních charakteristik demografické dynamiky V krajích České republiky. <i>Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis</i> , 55(6), 55-64.
Dufek, 2008	Dufek, J, a kol. (2008). Hodnocení krajů České republiky podle demografických charakteristik v roce 2006. <i>Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis</i> , (3), 57-66.
Dufek a kol., 2009	Dufek, J., a kol. (2009). Prognóza věkové struktury a stárnutí obyvatel v krajích České republiky. <i>Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis</i> , 57(6), 77-88.
Dufek a kol., 2014	Dufek, J., a kol. (2014). Vývoj přirozeného přírůstku obyvatel v jihovýchodním regionu České republiky podle krajů a velikostních skupin obcí. <i>Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis</i> , 54(6), 19-26.
Dufek a kol., 2015	Dufek, J., a kol. (2015). Míra nezaměstnanosti ve vztahu k počtu registrovaných jednotek ekonomických subjektů. <i>Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis</i> , 52(6), 7-18.
Estélyiová & Koráb, 2010	Estélyiová, K., & Koráb, V. (2010). Network cooperation of small and medium enterprises in the South Moravian

	Region. <i>Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis</i> , 58(3), 41–54.
Feřtrová a kol., 2011	Feřtrová, M., a kol. (2011). Prostorová specifika strukturální nezaměstnanosti na úrovni obcí v České republice. <i>Sociologický časopis/Czech Sociological Review</i> , 47(4), 681-716.
Frantál & Nováková, 2019	Frantál, B., & Nováková, E. (2019). On the spatial differentiation of energy transitions: Exploring determinants of uneven wind energy developments in the Czech Republic. <i>Moravian Geographical Reports</i> , 27(2), 79-91.
Hájek & Siwek, 2009	Hájek, O., & Siwek, T. (2009). The perception of public city transport in Zlín (Czech Republic) as an alternative to individual transport by its potential users according to the level of their income. <i>Moravian Geographical Reports</i> .
Hampl, 2007	Hampl, M. (2007). Regionální diferenciacie současného socioekonomického vývoje. <i>Sociologický časopis</i> , 43(5), 889–910.
Hasman & Divínová, 2020	Hasman, J., & Divínová, P. (2020). Regionální rozdíly ve vnímání mezinárodní migrace studenty středních škol a jejich podmiňující faktory. <i>Sociologický časopis / Czech Sociological Review</i> , 56(1), 57-83.
Hudečková a kol., 2014	Hudečková, J, a kol. (2014). Analýza ekonomické aktivity a nezaměstnanosti obyvatelstva Jihomoravského kraje. <i>Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis</i> , 53(3), 49-58.
Chromý a kol., 2011	Chromý, P., a kol. (2011). Venkov–žitý prostor: regionální diferenciacie percepce venkova představiteli venkovských obcí v Česku. <i>Geografie</i> , 116(1), 23-45.
Ivan, 2010	Ivan, I. (2010). Docházka na zastávku a její vliv na dojížděku do zaměstnání. <i>Geografie</i> , 115(4), 393-412.
Katrňák & Mareš, 2007	Katrňák T., & Mareš P. (2007). Segmenty zaměstnaných a nezaměstnaných v České republice v letech 1998 až 2004. <i>Sociologický časopis</i> , 43(2), 281-303.
Kladivo a kol, 2012	Kladivo, P., a kol. (2012). The Czech-Polish and Austrian-Slovenian borderlands–similarities and differences in the

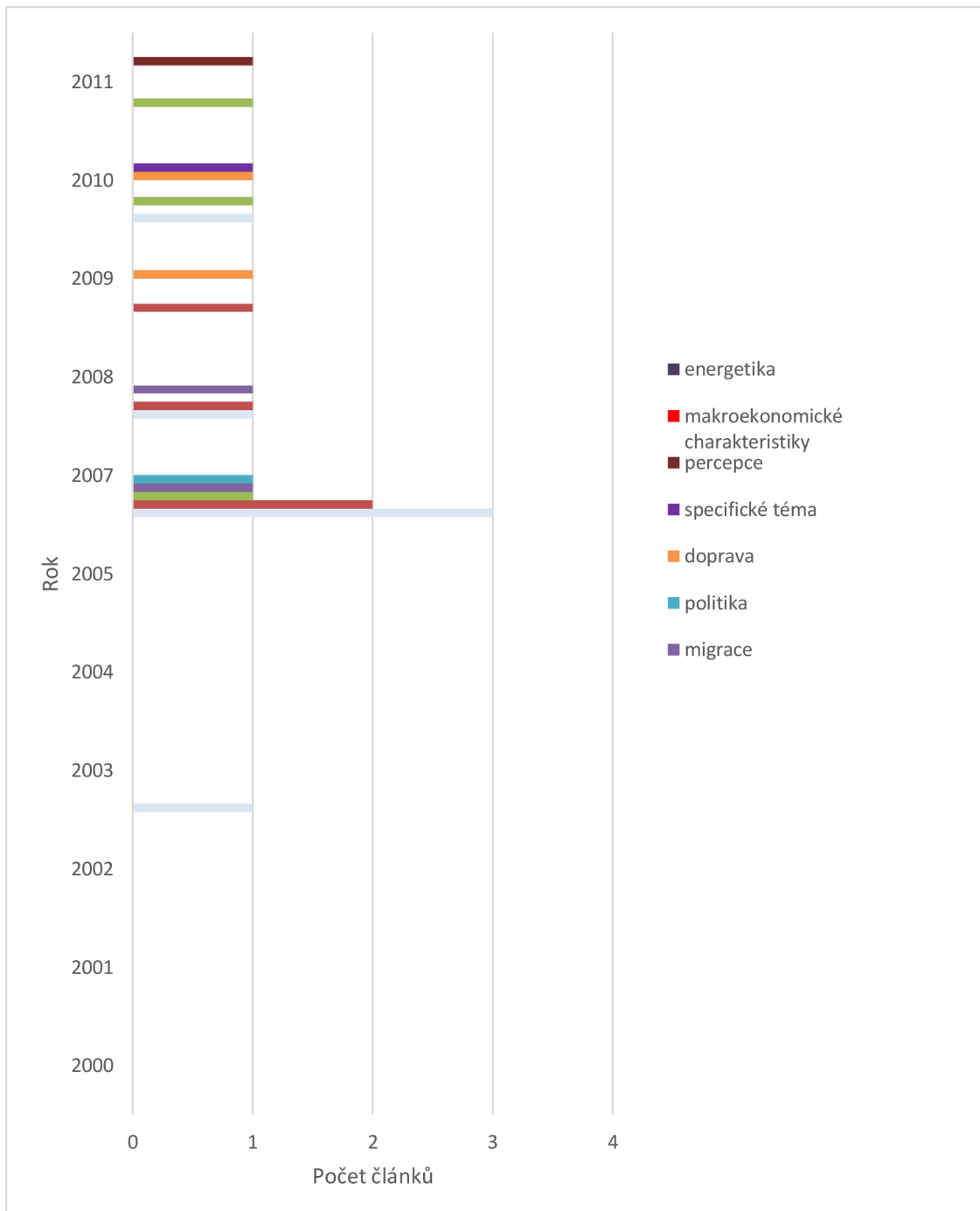
	development and typology of regions. <i>Moravian geographical reports</i> , 20(3), 22-37.
Kostelecký, Patočková & Vobecká, 2007	Kostelecký, T., Patočková, & V. Vobecká, J. (2007). Kraje v České republice – existují souvislosti mezi ekonomickým rozvojem, sociálním kapitálem a výkonem krajských vlád?. <i>Sociologický časopis</i> , 43(5): 911-943.
Kraft, Halás & Vančura, 2014	Kraft, S., Halás, M., & Vančura, M. (2014). The delimitation of urban hinterlands based on transport flows: A case study of regional capitals in the Czech Republic. <i>Moravian geographical reports</i> , 22(1), 24-32.
Lux a kol., 2007	Lux, M., a kol. (2007). Vliv podmínek bydlení na zamýšlenou migraci české populace za prací. <i>Sociologický časopis/Czech Sociological Review</i> , 43(2), 305-332.
Mrázková, 2007	Mrázková, H. (2007). Popisně-analytická metoda identifikace potenciálu venkovského prostoru jako nástroj regionálního rozvoje. <i>Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendeliana Brunensis</i> , 55(1), 117-128.
Prášilová, Grosz & Hošková, 2008	Prášilová, M., Grosz, J., & Hošková, P. (2008). Komparace demografického chování krajů České republiky pomocí vícerozměrných statistických metod. <i>Acta univ. agric. et silvic. Mendel. Brun.</i> , 56(6), 103–11.
Rychtařiková & Akkerman, 2003	Rychtařiková, J., & Akkerman, A. (2003). Trajectories of fertility and household composition in the demographic profile of the Czech Republic. <i>Population and environment</i> , 24, 225-254.
Ryšavý, 2007	Ryšavý, D. (2007). Regionální politické elity – zdroj, charakter a důsledky. <i>Sociologický časopis/Czech Sociological Review</i> , 46(5), 993-1016.
Siwek a kol., 2007	Siwek, T., a kol. (2007). České kulturně-historické regiony ve vědomí svých obyvatel. <i>Sociologický časopis</i> , 43(5), 1039-1053.
Svatošová a kol., 2014	Svatošová, L., a kol. (2014). Subjektivní hodnocení životních podmínek obyvatelstva v regionech ČR. <i>Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendeliana Brunensis</i> , 58(6), 515-522.

Svatošová & Prášilová, 2006	Svatošová, L., & Prášilová, M. (2006). Analýza regionálního rozvoje s využitím vícerozměrných statistických metod. <i>Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis</i> , 54(6), 171-176.
Šerý, 2014	Šerý, M. (2014). The Identification of Residents with their Region and the Continuity of Socio-Historical Development/Identifikace Obyvatel Se Svým Regionem A Kontinuita Socio-Historického Vývoje. <i>Moravian Geographical Reports</i> , 22(3), 53-64.
Šlehoferová & Martinčík, 2014	Šlehoferová, M., Martinčík, D. (2014). Makroekonomický vývoj regionů pohledem shlukové analýzy. In <i>Hradecké ekonomické dny 2014</i> . Hradec Králové : Gaudeamus, s. 277-283.
Vidovičová & Petrová Kafková, 2016	Vidovičová, L., & Petrová Kafková, M. (2016). Index aktivního stárnutí (AAI) v regionální aplikaci. <i>Demografie, revue pro výzkum populačního vývoje</i> , 58(1), 49-66.
Viturka a kol., 2010	Viturka, M., a kol. (2010). <i>Regionální disparity a jejich hodnocení v kontextu regionální politiky</i> . Citováno 19. listopadu. Dostupné z: https://geografie.cz/media/pdf/geo_2010115020131.pdf .

Zdroj: vlastní zpracování

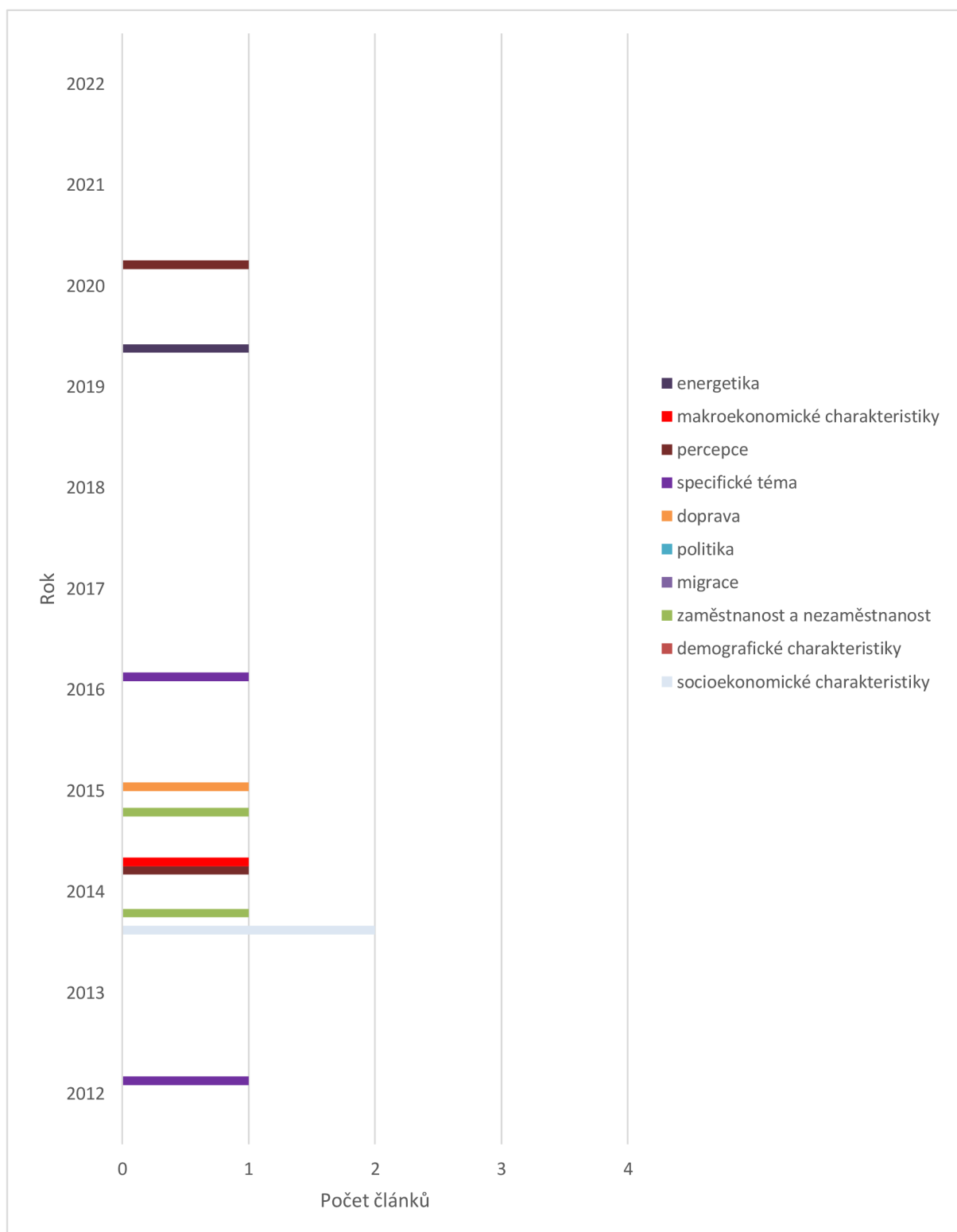
PŘÍLOHA III: VÝVOJ TÉMAT ANALÝZ

Graf 2 Vývoj témat analýz – část I.

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 3 Vývoj témat analýz – část II.

Zdroj: vlastní zpracování

PŘÍLOHA IV: PŘEHLED ZDROJŮ DAT VYUŽÍVANÝCH K POPISU KRAJE

Tabulka 30 Přehled zdrojů dat využívaných k popisu kraje

Titul:	Zdroj:	Proměnná/proměnné:	Období:
Boruta & Ivan, 2010	ČSU 2008	Zaměstnanost a nezaměstnanost; KPP, HDP.	2003 2008
Čekal, 2008	Anonymizovaná data z meziobecního stěhování obyvatelstva Jihočeského kraje za období let 1992-1998		1992 – 1998 2000
Dufek, 2007	ČSÚ Obyvatelstvo (za rok 2005)	Míra sňatečnosti, míra rozvodovosti, narození, míra úmrtnosti, emigrace, migrace, míra migrace, přirozený přírůstek.	2005
Dufek, 2008	ČSÚ Obyvatelstvo (za rok 2006)	Rozloha v km ² k 1. 1., stav obyvatel k 1. 1., hustota obyvatel na 1 km ² k 1. 1., počet obcí k 1. 1., střední stav obyvatel celkem, střední stav muži, střední stav ženy, stav obyvatel k 31. 12., podíl věkové skupiny 0–14, podíl věkové skupiny 15–64, podíl věkové skupiny 65 +, zatížení produktivní populace, index stáří, průměrný věk, střední délka života muži, střední délka života ženy, sňatky na 1000 obyvatel, rozvody na 1000 obyvatel, rozvody na 100 sňatků, živě	2006

		narození na 1000 obyvatel, mrtvorozenost, potraty na 100 narozených, zemřelí na 1000 obyvatel, kojenecká úmrtnost, novorozenecká úmrtnost, přirozený přírůstek na 1000 obyvatel, přistěhovalí na 1000 obyvatel, vystěhovalí na 1000 obyvatel, přírůstek stěhování na 1000 obyvatel 30 celkový přírůstek na 1000 obyvatel.	
Dufek a kol., 2009	Neuvádí.	Věková struktura v krajích České republiky v roce 2005 a prognózovaném roce 2050: 0–14 15–64 65 + 0–14 15–64 65 +; Podíly věkových skupin a indexy stáří v krajích České republiky v roce 2005 a 2050: Rok 2005 Rok 2050: Podíl věkové skupiny v % Index stáří Podíl věkové skupiny v % Index 0–14, 15–64, 65 +.	2008 - 2009
Dufek a kol., 2014	Neuvádí.	Počet živě narozených a zemřelých v absolutním vyjádření.	1993–2004
Dufek a kol., 2015	Neuvádí.	Míra nezaměstnanosti, počty registrovaných jednotek na tis. obyvatel podle odvětví: nezaměstnanost - průmysl, zemědělství, stavebnictví, doprava, obchod,	2002

		služby, školství, zdravotnictví, veřná správa atd.	
Estélyiová & Koráb, 2010	ČSÚ 2008, 2009	Přehled o počtu jednotek v RES Jihomoravského kraje podle právních forem podle okresů k 31. 12. 2008 Hrubá přidaná hodnota a podíl jednotlivých odvětví podle krajů ČR – 2008;	2008 - 2009
Feřtrová a kol., 2011	ČSÚ 2003: Ekonomická aktivita obyvatelstva; ČSÚ 2008: Počet obyvatel v obcích za rok 2007; ČSÚ 2010: Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků výběrového šetření pracovních sil 2005–2009, MPSV ČR. 2005–2010. Interní databáze o počtu a struktúře nezaměstnaných	Ekonomická aktivita obyvatelstva 2003; Počet obyvatel v obcích za rok 2007; Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků výběrového šetření pracovních; Počet a struktúra nezaměstnaných 2005- 2009.	2005 - 2010
Frantál, Nováková, 2019	ENERGY REGULATORY OFFICE (ERO) 2018	výroba energie, alternativní zdroje, výroba z větrných eletráren, hustota osídlením struktúra průmyslu a služeb v regionech	2011, 2018
Hájek & Siwek, 2009	ČSU 2008	Městská a obecní statistika.	2007
Hampl, 2007	SLDB, 1980, 1991, 2001. ČSÚ, Zaměstnanci a mzdové prostředky, 2002, resp. Pracovníci a mzdové fondy, 1981, 1992	SLDB, 1980, 1991, 2001: ekonomicky aktivní obyvatelstvo, úroveň vzdělanosti. ČSÚ, Zaměstnanci a mzdové prostředky, 2002, resp. Pracovníci a mzdové fondy, 1981, 1992: zaměstnanost,	1980, 1991, 2001

		průměrné mzdy fyzických osob, pracovní příležitosti.	
Hasman & Divínová, 2020	Vlastní sběr dat.	Názory na migraci.	2018
Hudečková a kol., 2014	Statistická ročenka Jihomoravského kraje 2003. Brno: Krajská reprezentace ČSÚ	Predikované a skutečné hodnoty míry nezaměstnanosti v JM kraji v roce 2004; Vztahy mezi počtem volných pracovních míst, počtem uchazečů na 1 volné pracovní místo a registrovanou mírou nezaměstnanosti;	1995 - 2003
Chromý a kol., 2011	Rozvojový potenciál venkovských obcí v ČR (Perlín a kol. 2009).; dotazníkového šetření byli představitelé místní samosprávy (starostové obcí, popř. místostarostové, výjimečně jiní zastupitelé).	Kraj a velikostní kategorie obcí (pět kategorií: do 200 obyv., 201–500, 501–1 000, 1 001–1 500, 1 501–3 000).	2009
Ivan, 2010	Ročenka dopravy České republiky 1999; 2003 a 2008	Proces dojížděky rozdělen do celkem 3 fází – 3 proměnných.	2008 - 2009
Katrňák & Mareš, 2007	ČSÚ, 2005. Výběrové šetření pracovních sil v letech 1998–2004.	Míra nezaměstnanosti dle věkových skupin a vzdělání, míra ekonomické aktivity dle věkových skupin a vzdělání.	1998-2004
Kladivo et al, 2012	SLDB (2021), EUROSTAT (2012); SI-STAT (2007), Central Statistical Office of Poland (2012)	Kritéria typů zaměstnání.: zemědělství, průmysl, smíšená odvětví, služby. správní jednotky na regionální úrovni (NUTS 2 nebo 3); Krajina; prostorová	2010 - 2011 2014

		struktura vybraných regionů	
Kostecký, Patočková & Vobecká, 2007	ČSÚ Krajské ročenky, ČSÚ Regionální účty, ČSÚ Výběrové šetření pracovních sil	HDP na 1 obyvatele, HDP na 1 zaměstnance, čistý disponibilní důchod domácnosti na obyvatele, počet fyzických osob registrovaných k platbě DPH, míra nezaměstnanosti. (Mnoho dalších, specifických jako např. dárci krve.)	1995 - 2005, 2000 - 2006, 2004 - 2006
Kraft, Halás & Vančura, 2014	ČSU 2013	Silnice, dálnice, silnice 1 třídy, silnice 2 třídy.	2012
Lux et al, 2007	ČSÚ 2004 , ČSÚ 2005	migrace	1993 - 2007
Mrázková, 2007	ČSÚ (Malý lexikon obcí a měst, Sčítání lidu, domů a bytů)	Vymezení venkovských oblastí v rámci území ČR: obce do 2000 obyvatel, obce s hustotou, do 100 obyv./km ² , obce s hustotou, do 150 obyv./km ² , Vývoj počtu venkovských obcí a podílu venkovského obyvatelstva v letech 1997–2005; Počet venkovských obcí a obyvatel dle velikostních kategorií obcí v ČR v letech 1997, 2000, 2003 a 2005	1997 - 2005
Prášilová, Grosz & Hošková, 2008	ČSÚ Statistické ročenky 1993, 2006 (jednotlivých krajů).	Demografická statika: Počet obyvatel k 31. 12., Index maskulinity, Průměrný věk, Index stáří (IS), Index hospodářského zatížení (IHZ), Index závislosti	1993 - 2006

		mladých (IZM), Index závislosti starých (IZS), Naděje na dožití (muži), Naděje na dožití (ženy). Demografická dynamika: Porodnost, Úmrtnost, Sňatečnost, Rozvodovost,	
Rychtařiková & Akkerman, 2003	ČSU, SLDB (1970,1981, 1991,2001)	Pohyb obyvatelstva; úmrtnost; rodina, věkové složení	1991 – 2003
Siwek a kol., 2007	šetření CVVM	Zjištění mentální mapy tří historických českých zemí: Čech, Moravy a Slezska, ale respondentům byla ponechána možnost zakreslení také regionů nižší hierarchické úrovně, tzn. regionů národopisných.	2000
Svatošová a kol., 2014	ČSÚ, 2008	Příjmy a životní podmínky domácností v roce 2008; HDP na obyvatele v regionech ČR; Hrubé peněžní příjmy domácnosti na osobu ; Podíl domácností s čistými příjmy pod životním minimem v roce; Jak domácnosti vycházely s příjmem (podíl) Zátěž domácností náklady na bydlení (podíl); Co si domácnost nemohla dovolit (podíl)	2008
Svatošová & Prášilová (2006)	neuvádí	Hustota obyvatelstva, počet obcí na 100 km ² , podíl měst na celkovém počtu obcí, podíl obcí do 200 obyvatel na celkovém počtu obcí, podíl obcí s 200–500	1994– 2004

		obyvateli na celkovém počtu obcí, podíl obcí s 500–2000	
Šerý, 2014	Sčítání lidu, domů a bytů 2001; Statistická ročenka Olomouckého kraje; Věkové složení a pohyb obyvatelstva Zlínského kraje, jeho okresů a správních obvodů obcí rozšířenou působností 2010; Vybrané údaje za správní obvody ORP	muži ženy; (do 24 let, 25–29, 30–34, 35–39, 40–44, 45–49, 50–54, 55–59, 60+ let); základní škola, střední škola, střední škola s maturitou, univerzita	2009 2011
Šlehoferová, Martinčík, 2014	ČSÚ Krajské ročenky, 2012. ČSÚ Regionální účty, 2012.	ČSÚ Krajské ročenky, 2012: dokončené byty na obyvatele, obecná míra nezaměstnanosti. ČSÚ Regionální účty, 2012: reálný čistý disponibilní důchod na obyvatele, průměrná hrubá mzda, reálný HDP na obyvatele, reálná hrubá přidaná hodnota na obyvatele a reálná hrubá tvorba fixního kapitálu na obyvatele	1995 – 2011
Ryšavý, 2007	Anketa		2000, 2004
Vidovičová & Petrová Kafková, 2016	EC; UNECE; Index aktivního stárnutí v ČR - Výzkumný ústav práce a sociálních věcí.	Zaměstnanost; participace na společnosti – aktivity mimo placené zaměstnání; nezávislý a zabezpečený.	2016
Viturka, 2010	ČSÚ. Výběrového šetření pracovních sil – roční průměr za rok 2004, 2005, 2006, 2007	Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR - roční průměr za rok 2004, 2005, 2006, 2007.	2004, 2005, 2006, 2007

Zdroj: vlastní zpracování